

**T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI
İLKÖĞRETİM (6-8. SINIF) TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN BİLGİ
TÜRLERİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ahmet Murat ARISOY

Tez Danışmanı

Yrd. Doç Dr. Bilginer ONAN

Hatay-2012

ONAY

AHMET MURAT ARISOY tarafından hazırlanan “*MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI İLKÖĞRETİM (6-8. SINIF) TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN BİLGİ TÜRLERİ YÖNÜNDE İNCELENMESİ*” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile *TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ* olarak kabul edilmiştir.

05/07/2012

Jüri Üyeleri	İmza
Yrd. Doç. Dr. Bilginer ONAN (Başkan)	
Yrd. Doç. Dr. Ayşegül Şükran ÖZ (Üye)	
Yrd. Doç. Dr. Ahmet BALCI (Üye)	

Ahmet Murat ARISOY tarafından hazırlanan “*Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim (6-8. Sınıf) Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Bilgi Türleri Yönünden İncelenmesi*” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım.**

Prof. Dr. Yakup BULUT
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Araştırmanın **1. Bölüm**'ünde çalışmanın gerekçelerini oluşturan “Problem Durumu”, “Alt Problemler” ve “Araştırmanın Önemi” ne yer yerilmiştir. Bilginin insan hayatındaki rolünün önemi vurgulanarak çalışmaya zemin oluşturulmuştur.

Araştırmanın **2. Bölüm**'ünde çalışmanın “**Yöntem**”i anlatılmıştır. Bu bölümde “Araştırmanın Modeli”, “Evren ve Örneklem”, “Veri Toplama Araçları”, “Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi” ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Araştırmanın **3. Bölüm**'ünde öncelikle bilgi felsefesinin temel kavramları tek tek açıklanmıştır. Daha sonra bilgi felsefesinin tanımı yapılarak bilgi felsefesinin ortaya çıkışından başlayarak filozofların bilgi görüşlerine yer verilmiştir. Bilgi türleri ayrıntılı olarak tek tek anlatılmıştır. Daha sonra ise birinci ve ikinci kademe Türkçe öğretim Programları Cumhuriyet döneminden günümüze kadar tek tek ele alınarak bilgi kavramı etrafında incelenmiştir. Daha sonra ise ders kitaplarının bilgi yönünden taşınması gereken niteliklere yer verilmiştir.

Araştırmanın **4. Bölümü**'nde “**Bulgular**” a yer verilmiştir. Bu bölümde 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 55 metin altı bilgi türü yönünden incelenmiştir. Metinlerde yer alan bilgi türleri tespit edilip hangi bilgi türüne girdiği belirtilmiştir.

Araştırmanın **5. Bölümü**'nde “**Tartışma ve Sonuç**” kısmı yer almaktadır. Bu bölümde elde edilen bulgular, sınıf düzeyi, tema ve metin türü yönlerinden analiz edilmiş ve çeşitli öneriler getirilmiştir.

Çalışmanın ortaya çıkışından bu hâle gelişine kadar bilgisiyle her zaman yanımda olan, öğrenim hayatım boyunca her zaman bana güvenip destekleyen, kendisini yaşamım boyu örnek alacağım çok değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Bilginer ONAN'a teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Bu günlere gelmemde üzerimde emekleri olan bölüm öğretim üyeleri Prof. Dr. Hüseyin GÜFTÂ'ya, Doç. Dr. Eyyup COŞKUN'a, Doç. Dr. Jale ÖZTÜRK'e, Yrd. Doç. Dr. Bülent ARI'ya çok teşekkür ediyorum.

Tezimi ömrü boyunca çocuklarının iyi bir yerlere gelmesi için çalışan, yüksek lisans öğrenimimin hemen başında kaybettiğim **BABAM**'a hediye ediyorum.

Şefkatiyle her zaman beni destekleyen **ANNEM**'e, başarılı olmam için hep yanımda olan kardeşlerim **YASİN ve TUĞBA**'ya çok teşekkür ederim

Ayrıca, saatlerce bilgisayar başında oturup kendisini ihmal ettiğim, bazen yalnız bıraktığım; ama beni desteklemekten hiçbir zaman vazgeçmeyen biricik eşim **RUKİYE**'ye çok teşekkür ederim.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI
İLKÖĞRETİM (6-8. SINIF) TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ
METİNLERİN BİLGİ TÜRLERİ YÖNÜNDE İNCELENMESİ

Ahmet Murat ARISOY
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2012
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Bilginer ONAN

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin bilgi türleri yönünden incelenmesidir. Araştırmanın çalışma evrenini 2011-2012 eğitim öğretim yılında Türkiye’de ilköğretim okullarında kullanılan ders kitapları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleminde 2011 MEB Yayınları 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 55 metin yer almaktadır.

Araştırmada, Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinde doküman incelemesi yapılarak bilgi cümleleri tespit edilmiştir. Elde edilen bilgi cümleleri üzerinde kategorisel içerik analizi yapılarak bilgi cümleleri epistemolojideki altı bilgi türüne (gündelik bilgi, bilimsel bilgi, teknik bilgi, sanat bilgisi, dinî bilgi, felsefî bilgi) ve sınıf düzeyi, tema, metin türüne göre oluşturulmuş yapılandırılmış çerçeveye kodlanmıştır.

Araştırmada betimsel istatistik teknikleri kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Yapılan analizlere göre 6. sınıf ders kitabında 203, 7. sınıfta 178, 8. sınıfta ise 137 bilgi cümlesi tespit edilmiştir. Bu sonuç, Türkçe ders kitaplarının öğrencilerin zihinsel gelişimleriyle paralel hareket etmediğini göstermektedir. Öğrencilere verilmesi gereken bilgi miktarı sınıf düzeyine göre artması gerekirken azalma göstermektedir. 6. sınıftaki somut işlemler dönemindeki bir öğrenci Türkçe ders kitabında, 8. sınıftaki soyut işlemler dönemindeki bir öğrenciden % 48,1 oranında daha fazla bilgiyle karşılaşmaktadır.

Temalar arası yapılan değerlendirmeye göre bilgi yoğunluğu bakımından temalar arasında büyük farklılıklar olduğu görülmüştür. Bazı temalarda çok bilgi cümlesi varken bazılarında çok az bilgi vardır. En zengin tema 6. sınıf ders

kitabındaki “Atatürk” temasıdır. En zayıf temalar ise 6. sınıf ders kitabındaki “Duygular” ve 8. sınıftaki “Kişisel Gelişim” temasıdır.

Metinler arası yapılan değerlendirmeye göre de metinlerin bilgi düzeyleri birbirlerinden çok farklılık göstermektedir. Bilgi bakımından en zengin metin 6.sınıf ders kitabındaki “Mustafa Kemal Atatürk” metnidir. En zayıf metin ise 7. sınıf ders kitabındaki “Deniz Hasreti” metnidir.

Metin türleri arası bakımından yapılan değerlendirmeye göre bilgi bakımından en zengin metin türleri biyografi, deneme, gezi yazısı ve anı türleridir. Bilgi bakımından en zayıf metin türleri ise mektup, tiyatro, konferans ve roman türleridir.

ANAHTAR KELİMELER

Bilgi, Bilgi Türleri, Türkçe Ders Kitapları, Metin

**ANALYSIS OF TEXTS IN THE MINISTRY OF EDUCATION
PUBLICATIONS TURKISH COURSEBOOK FOR PRIMARY EDUCATION
(6- 8TH GRADES) IN TERMS OF KNOWLEDGE TYPES**

Ahmet Murat ARISOY

Department of Education of Turkish, Master's Thesis, 2012

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Bilginer ONAN

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze the texts in the Ministry of Education Publication Turkish coursebook for primary education 6,7 and 8th grades in terms of knowledge types. 2011 print year Ministry of Education Publications 6,7 and 8th grades Turkish coursebooks form the basis of the study. 55 texts in the Turkish coursebooks take place in the sampling of the study.

In the study, knowledge sentences were identified by making document analysis on the texts in the Turkish coursebooks. By conducting the categorizational content analysis of the foraged knowledge sentences, these sentences were encoded into six knowledge types of epistemology (casual knowledge, scientific knowledge, technical knowledge, art knowledge, religious knowledge, philosophical knowledge) and into the frame that was formed according to the class level, theme, and text type.

In the study, the data was analyzed by using the descriptive statistics techniques. According to the analysis, on the 6th grade coursebook 203, 7th grade 178, 8th grade 137 knowledge sentences were identified. This result shows that Turkish coursebooks do not correspond to the cognitive development of the students. Although the amount of the knowledge should increase, it decreases conversely. A student who is at the 6th grade and concrete operational stage face to 48,1% more knowledge on the Turkish coursebook than a student who is at the 8th grade and formal operational stage.

According to the evaluation between themes, it was found that there are big differences among the themes in terms of knowledge intensity. In some themes there are several knowledge sentences while there are only a few in others. The richest

theme is “Atatürk” theme on the 6th grade coursebook. The poorest were “Senses” theme on the 6th grade and “Personal Development” theme on the 8th grade coursebooks.

According to the evaluation between texts, it was found that the knowledge levels of the texts were greatly dissimilar. The richest text in terms of knowledge was the “Mustafa Kemal Atatürk” text on the 6th grade book and the poorest text was “Miss for Sea” text on the 7th grade book.

According to the evaluation between text types, it was found that the richest text types in terms of knowledge are biography, essay, trip article and memory and the weakest text types are letter, theatre, conference and novel.

KEY WORDS

Knowledge, Knowledge Types, Turkish Coursebooks, Text

İÇİNDEKİLER		<u>Sayfa</u>
ÖZET VE ANAHTAR KELİMELER		i
ABSTRACT AND KEY WORDS		iii
TABLolar LİSTESİ		xi
KISALTMALAR		xiii
EKLER		xiv

GİRİŞ	1
--------------	----------

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Problem Durumu	2
1.2. Problem Cümlesi	4
1.3. Alt Problemler	4
1.4. Araştırmanın Önemi	4
1.5. Varsayımlar	6
1.6. Sınırlılıklar	6
1.7. İlgili Araştırmalar	6

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli	9
2.2. Evren ve Örneklem	9
2.3. Veri Toplama Araçları	10
2.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi	10

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Bilgi Felsefesinin Temel Kavramları	11
3.1.1. Süje-Obje	11
3.1.2. Bilgi	12
3.1.3. Bilgi Aktları	13
3.1.4. Gerçeklik	14
3.1.5. Doğruluk	14
3.1.6. Temellendirme	15
3.1.7. Tutarlılık	15
3.2. Bir Felsefe Sorunu Olarak Bilgi	15
3.2.1. Bilgi Teorisi veya Epistemoloji	16
3.2.2. Bilginin Tanımı	27
3.2.3. Bilgi Türleri	28
3.2.3.1. Gündelik Bilgi	29
3.2.3.2. Teknik Bilgi	30
3.2.3.3. Dinî Bilgi	31
3.2.3.4. Sanat Bilgisi	32
3.2.3.5. Bilimsel Bilgi	33
3.2.3.6. Felsefî Bilgi	35
3.3. Cumhuriyet Dönemi Türkçe Programlarında Bilgi Kavramı	37
3.3.1. İlköğretim Birinci Kademe Programları	37
3.3.1.1. 1924 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı	37
3.3.1.2. 1926 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı	38
3.3.1.3. 1930 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı	39
3.3.1.4. 1936 İlkokul Türkçe Programı	40
3.3.1.5. 1948 İlkokul Türkçe Programı	42
3.3.1.6. 1968 İlkokul Türkçe Programı	43
3.3.1.7. 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı	43
3.3.1.8. 2005 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-5. Sınıflar)	44
3.3.2. İlköğretim İkinci Kademe Programları	50

3.3.2.1. 1924 Lise Birinci Devre Müfredat Programı	51
3.3.2.2. 1929 Ortamektep Türkçe Programı	51
3.3.2.3. 1931-1932 Ders Senesi Tadilatlı Türkçe Programı	51
3.3.2.4. 1938 Ortaokul Türkçe Programı	52
3.3.2.5. 1949 Ortaokul Türkçe Programı	52
3.3.2.6. 1962 Ortaokul Türkçe Programı	53
3.3.2.7. 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı	54
3.3.2.8. 2005 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı	54
3.3.3. Ders Kitaplarındaki Metinlerin Bilgi Yönünden Taşınması Gereken Nitelikler	56
3.3.3.1. Bilgilendiricilik Ölçütlerinden Bilgilendiricilik	57

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. MEB Yayınları İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Türlerinin Dağılımı İle İlgili Bulgular	59
4.1.1. Okuma Kültürü Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	59
4.1.1.1. Kütüphane	59
4.1.1.2. Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	59
4.1.1.3. Canım Kitap	61
4.1.2. Atatürk Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	62
4.1.2.1. Mustafa Kemal Atatürk	62
4.1.2.2. Atatürk'ün Fikir Dünyası	66
4.1.2.3. Atatürk'ten Anılar	67
4.1.3. Sevgi Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	66
4.1.3.1. Soylu Bilgi Ağacı	68

4.1.3.2. Eskici	69
4.1.3.2. Anadolu	70
4.1.4. Duygular Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	72
4.1.4.1. Meşe İle Saz	72
4.1.4.2. Dijon'dan Trabzon'a	72
4.1.4.3. Nasrettin Hoca	73
4.1.5. Zaman ve Mekân Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	73
4.1.5.1. Anadolu'da Bahar	73
4.1.5.2. Bayram Yeri	74
4.1.5.3. Hoşgörüler Diyarı Mardin	74
4.1.6. Doğa ve Evren Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	75
4.1.6.1. Boş Arsa	75
4.1.6.2. Kınalı Keklik	76
4.1.6.3. Orman Küstü Bize	76
4.2. MEB Yayınları İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Türlerinin Dağılımı İle İlgili Bulgular	78
4.2.1. İletişim Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	78
4.2.1.1. Tatlı Dil	78
4.2.1.2. Yolcu Konmaz Oteli	80
4.2.1.3. Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür	80
4.2.2. Atatürk Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	82
4.2.2.1. Atatürk	82
4.2.2.2. Atatürk ve Sanat	83
4.2.2.3. Atatürk ve Türk Tiyatrosu	84
4.2.2.4. Türk Dili	84
4.2.3. Kavramlar ve Çağrışımlar Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	85
4.2.3.1. Bilmece	85
4.2.3.2. Hayata Açılan Kapılar	86

4.2.3.3. İyimserlik Kötümserlik	87
4.2.4. Millî Kültür Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	88
4.2.4.1. Anadolu'nun Cirit Oyunları	88
4.2.4.2. Karada Yüzen Donanma	89
4.2.4.3. Bozkırın Tezenesi	90
4.2.5. Doğa ve Evren Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	91
4.2.5.1. Susayan Konya	91
4.2.5.2. Deniz Hasreti	93
4.2.5.3. Son Kuşlar	93
4.2.6. Toplum Hayatı Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	93
4.2.6.1. Komşusuzluk	93
4.2.6.2. Mustafa Kemal'in Kağnısı	94
4.2.6.3. Anadolu'da Konukseverlik	94
4.3. MEB Yayınları İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Türlerinin Dağılımı İle İlgili Bulgular	96
4.3.1. Zaman ve Mekân Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	96
4.3.1.1. Kız Kalesi	96
4.3.1.2. Geçmiş Zaman Şiirleri	97
4.3.1.3. Eski Ankara Evleri	97
4.3.2. Atatürk Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	99
4.3.2.1. Atatürk'ten Anılar	99
4.3.2.2. Onuncu Yıl Nutku	100
4.3.2.3. Atatürk ve Bilim	101
4.3.3. Millî Kültür Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	102
4.3.3.1. İhtiyar Çilingir	102
4.3.3.2. Gönül Mimarlarımız	102
4.3.3.3. Nevruz ve Birlik	105

4.3.4. Toplum Hayatı Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	106
4.3.4.1. Ergenekon Destanı	106
4.3.4.2. Çiğdem Der Ki...	108
4.3.4.3. Aşinasız	109
4.3.5. Bilim ve Teknoloji Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	109
4.3.5.1. Basından Teknoloji Haberleri	109
4.3.5.2. Anadolu'nun Bahtı Açık Kara Treni	111
4.3.5.3. Bilgisayar Yalnızlığı	112
4.3.6. Kişisel Gelişim Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları	112
4.3.6.1. Hayatta Başarımın Yolları	113
4.3.6.2. İki İyi İnsan	113
4.3.6.3. Martı	113
TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER	116
KAYNAKÇA	138
EKLER	144
Ek-1: 6. Sınıf Ders Kitabında Bilgi Bakımından En Zengin Metin Örneği “Mustafa Kemal Atatürk”	144
Ek-2: Sınıf Ders Kitabında Bilgi Bakımından En Zengin Metin Örneği “Tatlı Dil”	150
Ek-3: 8. Sınıf Ders Kitabında Bilgi Bakımından En Zengin Metin Örneği “Gönül Mimarlarımız”	154
Ek-4: Bilgi Cümlelerini Bilgi Türlerine Göre Değerlendirme Ölçeği	160

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: İlköğretim Birinci Sınıf Kazanımlarında Bilgi.....	46
Tablo 2: İlköğretim İkinci Sınıf Kazanımlarında Bilgi.....	47
Tablo 3: İlköğretim Üçüncü Sınıf Kazanımlarında Bilgi.....	47
Tablo 4: İlköğretim Dördüncü Sınıf Kazanımlarında Bilgi.....	48
Tablo 5: İlköğretim Beşinci Sınıf Kazanımlarında Bilgi.....	49
Tablo 6: İlköğretim İkinci Kademe Kazanımlarında Bilgi.....	56
Tablo 7: 6,7 ve 8. Sınıflardaki Metinlerde Bilgi Cümlelerinin Dağılımı.....	114
Tablo 8: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bilgi Cümlesi Oranı.....	116
Tablo 9: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Temalarda Bilgi Cümlesi Dağılımı.....	117
Tablo 10: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Cümlesi Dağılımı.....	118
Tablo 11: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Metin Türlerine Göre Bilgi Cümlesi Dağılımları.....	119
Tablo 12: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bilgi Cümlelerinin Oranı.....	120
Tablo 13: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Temalarda Bilgi Cümlelerinin Dağılımı.....	121
Tablo 14: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Cümlelerinin Dağılımı.....	122
Tablo 15: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Türlere Göre Bilgi Cümlelerinin Dağılımı.....	123
Tablo 16: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bilgi Cümlelerinin Oranı.....	124
Tablo 17: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Temalarda Bilgi Cümlelerinin Dağılım Oranları.....	125

Tablo 18: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Cümlelerinin Dağılım Oranları.....	126
Tablo 19: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Türlere Göre Bilgi Cümlelerinin Dağılımı.....	127
Grafik 1: 6,7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgi Oranlarının Karşılaştırılması.....	128
Grafik 2: 6,7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Temaların Bilgi Dağılımları Açısından Karşılaştırılması.....	129
Grafik 3: 6,7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Dağılımlarının Karşılaştırılması.....	130
Grafik 4: 6,7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Türlerine Göre Bilgi Cümlesi Dağılımlarının İncelenmesi.....	131
Grafik 5: Gündelik Bilgilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.....	132
Grafik 6: Bilimsel Bilgilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.....	128
Grafik 7: Teknik Bilgilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.....	133
Grafik 8: Sanatsal Bilgilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.....	133
Grafik 9: Dinî Bilgilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.....	134
Grafik 10: Felsefî Bilgilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.....	135

KISALTMALAR

MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
GB	Gündelik Bilgi
BB	Bilimsel Bilgi
TB	Teknik Bilgi
SB	Sanat Bilgisi
DB	Dînî Bilgi
FB	Felsefî Bilgi
Vb.	Ve Benzeri

EKLER LİSTESİ:

Ek-1: 6. Sınıf Ders Kitabında Bilgi Bakımından En Zengin Metin “Mustafa Kemal Atatürk”

Ek-2: 7. Sınıf Ders Kitabında Bilgi Bakımından En Zengin Metin “Tatlı Dil”

Ek-3: 8. Sınıf Ders Kitabında Bilgi Bakımından En Zengin Metin “Gönül Mimarlarımız”

Ek-4: Bilgi Cümlelerini Bilgi Türlerine Göre Değerlendirme Ölçeği

GİRİŞ

1. GİRİŞ

Son yıllarda ülkemizde eğitim-öğretim alanındaki düşünce değişiklikleri hızlı bir şekilde ilerlemektedir. Bu yenilikler dolayısıyla eğitim-öğretim ortamının vazgeçilmez unsurları olan ders kitaplarının da yeni düşünce akımlarına göre oluşturulması gerekmektedir.

Dil, bireylerin sosyalleşmesini sağlayan ve diğer bütün öğrenmelerin temelinde yer alan bir sistemdir. Bireyler dil yardımıyla öğrenme, öğrendiklerini yorumlama, uygulama becerilerini geliştirebilir. Okullarda öğrencilere dil sevgisinin ve bilincinin kazandırılması öğrenmenin daha etkili olmasını sağlayacak ve bu sayede öğrenciler geleceğe daha donanımlı ilerleyeceklerdir.

Ana dili eğitimi yoluyla dört temel dil becerisi (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirilir ve insanın dünyayı algılama, anlama ve anlama sonucu oluşan öğrendiklerini başkalarına aktarma becerilerinin en üst düzeye çıkarılması hedeflenir. Bu dört temel dil becerisi birbirleriyle etkileşim hâlinindedir, bu nedenle bu becerilerinden herhangi biri yeterince gelişmemiş bireyler diğer becerilerinde sorun yaşamaktadırlar. Dört temel dil becerisinin geliştirilmesi öğrencilerin diğer derslerindeki başarılarını da olumlu yönde etkileyecektir.

Türkçe dersi bir anlama (dinleme, okuma) ve anlatma (konuşma, yazma) dersi olduğundan ders kitaplarının öğrencilerin okuyarak veya dinleyerek bilgi edinmelerine, yani başkalarına anlatacakları iletilere sahip olmalarına yardımcı olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında ders kitaplarının bilgilendirici özellikler taşıması dört temel dil becerisinin gelişimine etki edecektir. Öğrenci, kendisine ilginç gelen, merak duygusunu harekete geçiren, yeni öğrendiği bilgileri severek okuyacak veya dinleyecek; daha sonra ise ihtiyacı olduğunda bu bilgileri sözlü veya yazılı olarak başkalarına aktaracaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde, araştırmanın önemine, problem durumuna, problem cümlesine, alt problemlere ve yurt içinde yapılmış benzer çalışmalara yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

İnsan, akıl ve düşünme yeteneği bakımından yeryüzündeki diğer canlılardan farklılık göstermektedir. Ancak insanoğlunun kendisine bir ayrıcalık olarak verilen bu yeteneklerini kullanabilmesi için çevresiyle etkileşim hâlinde olması ve bilgi edinmesi gerekmektedir. Sosyal, psikolojik, ekonomik ve çevresel etkenler, insanların bilgi edinme ve öğrenme durumlarını etkilemektedir. Her ne kadar bireyler bu farklı etkenlere maruz kalsa da her bir bireyin çevreye uyumunu sağlamak, onların merak duygularına cevaplar bulmak ve yaşamlarını kolaylaştıracak bilgileri sunmak eğitim sisteminin görevidir.

Ders kitapları eğitim sistemi içinde kolay ulaşılabilir bir nitelikte olduğundan eğitim-öğretim ortamında en sık kullanılan materyallerdendir. Ders kitapları yoluyla bilgilerin geliştirilmesi ve aktarılması eğitimin temel görevi olmak zorundadır. Eğitim bir süreç içerisinde sistematik olarak devam ederken, bilgiler de bu süreç içerisinde belli miktarlarda bireylere sunulmalıdır. Bu açıdan bakıldığında süreç içindeki bilgilerin tek şekilli olmadıkları görülecektir. Bilgi dil derslerinde sesli ve yazılı olabilir, fen derslerinde maddesel, hacimsel bir nitelikte olabilir.

Yapılandırmacı anlayışa göre bilgi pasif olarak edinilemez, birey aktif olarak bilgileri beyinde oluşturur. Bireyin ihtiyaçlarına göre hazırlanan ders kitapları, bireylerin bilgileri anlamlandırmasına ve organize etmesine katkıda bulunur. Yager'in (1991) araştırmasında (Akt. Erdoğan, 2007) standart testlerde çok başarılı öğrencilerin bile öğrendiklerini bütünleştirme ya da karşılaştırmada ve okul dışında gündelik yaşama uyarlamada başarılı olamadıklarını göstermektedir. Bu, öğrencilerin bilgileri hangi durumlarda ve amaçlarda kullanabileceklerini bilmediklerini

göstermektedir. Sosyal bir varlık olan insan, etkileşim içinde bulunduğu nesnelere bilgiler edinerek hayatını anlamlandırmaktadır. Bu noktadaki aksaklıklar birey yaşamında zorluklara neden olacaktır.

2005 Türkçe Öğretim Programı'nda öğrencilerin hayat boyu kullanacakları temel becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir. Ulaşılması hedeflenen bu temel beceriler şunlardır:

- ✓ Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
- ✓ Eleştirel düşünme
- ✓ Yaratıcı düşünme
- ✓ İletişim kurma
- ✓ Problem çözme
- ✓ Araştırma
- ✓ Karar verme
- ✓ Bilgi teknolojilerini kullanma
- ✓ Girişimcilik

Yukarıdaki temel beceriler üzerinde düşündüğümüzde aslında bu becerilerin tamamı sağlam bir bilgi zeminine sahip olan öğrencilerde bulunması gereken özelliklerdir. İçinde bulunduğumuz zamanın bilgi donanımına sahip olmayan bireylerin karşılaştıkları problemler karşısında yaratıcı düşünebilmeleri, doğru karar verebilmeleri, problemin üstesinden gelebilmeleri mümkün değildir. Aynı şekilde, yeterli bilgi sahibi olmayan bireylerin dili düzgün kullanmaları, herhangi bir konu üzerinde eleştiri yapabilmeleri, diğer insanlarla sağlıklı iletişim kurabilmeleri, ihtiyacı olan bir konu üzerinde araştırma yapabilmeleri ve bunun için de bilgi teknolojilerini kullanmaları mümkün değildir. Türkçe dersi yoluyla öğrencilere kazandırılacak bilgilerin öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerine de etki edecektir.

Öğrenme amaçlı olarak hazırlanan ders kitapları öğretmenlerin ve öğrencilerin en önemli kılavuzlarından biridir. Ders kitapları o dersin içeriğiyle ilgili bilgileri sunar, bu bilgilerin pekiştirilmesine yardımcı olur. Ders kitapları belirli bilgileri bir düzen içerisinde sunduğundan dolayı en çok tercih edilen ders

materyallerindedir. En önemli kaynak olan ders kitaplarının bilgi bakımından yeterli düzeyde olması beklenmektedir.

1.2.Problem Cümlesi

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim 6,7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2011) bilgi cümlelerine ne ölçüde yer verilmiştir? Ders kitaplarındaki metinler öğrencilere çağın gerektirdiği bilgi donanımı sağlayabiliyor mu?

1.3.Alt Problemler

MEB Yayınları ilköğretim 6,7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgi cümlelerinin

- a) Sınıf düzeylerine göre dağılımı nasıldır?
- b) Temalara göre dağılımı nasıldır?
- c) Metinlere göre dağılımı nasıldır?
- d) Metin türlerine göre dağılımı nasıldır?

1.4.Araştırmanın Önemi

Medeniyetlerin temelinde bilgi yatmaktadır. Bilgiyi elinde bulunduran toplumlar aynı zamanda güce de sahip olmuş demektirler. Bu güç sayesinde hem geleceklerini sağlayabilmekte hem de halklarını refah ve güven içinde yaşatabilmektedirler.

Yunus Emre “İlim, ilim bilmektir/ İlim, kendin bilmektir/ Sen kendin bilmezsen/ Bu nice okumaktır” demektedir. İnsanın bu dünyaya gönderiliş gayesi ilim yani bilgi içindir. İnsan, etrafına bakarak insanın dünyadaki durumunu değerlendirmeli ve kendini düşünmelidir. Kendini anlayan bir insan ihtiyaçlarını, beklentilerini, düşüncelerini daha düzenli olarak yönetebilir. TDK Sözlük’te (2005) insan kelimesi “Toplum hâlinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı” olarak tarif edilmektedir. İnsanın mahiyetinde düşünme,

kavrama ve bunların sonucunda etrafındaki nesnelere hükmetme kabiliyeti vardır. İnsan doğaya karşı mücadelesinde hayatta kalabilmek için barınma, yeme, içme vb. konularda daima bilgiye ihtiyacı olan bir canlıdır.

Doğuştan getirdiği içgüdüleri bu hayatta kalmak için yeterli olmayan insanoğlu, bu dünyaya ait bilgilere ihtiyaç duymaktadır. “Kültür kavramı içerisine giren her şey başkalarına dile aktarılmaktadır. Kültürün nesilden nesle geçmesi, böylece devamı ve yaşaması kültür taşıyıcı eserler, eğitim ve öğretim yoluyla yolu ile olur. Onun içindir ki kültür eserleri, eğitim ve öğretim kültürün hayat şartıdır. Dolayısıyla eğitim ve öğretimin esas görevi kültürün intikali ve devamını sağlamaktır” (Özbay, 2010:119). Türkçe dersleri duyuşsal gelişime yardımcı olabilecek en önemli derstir. Türkçe dersleri sayesinde örneğin; görgü kurallarına ait bilgiler metinler yoluyla rahatlıkla verilebilir.

Türkçe dersleri, insanın anlama ve anlatma becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bir derstir. Türkçe derslerinde bu beceriler çeşitli temalar altındaki metinlerle sağlanmaktadır. Metinler, öğrencilere dile ait becerileri ve bilgileri aktaran bir bütündür. Türkçe dersleri yalnızca değer aktarımı olarak düşünülmemeli, aynı zamanda öğrencileri bilgilendirerek zihinsel gelişimlerini artıran ve onları hayata hazırlayan bir ders olarak görülmelidir.

Türkçe dersi, öğretim programında bir bilgi, beceri ve davranış dersi olarak geçer. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda Türkçenin ana dili olarak öğretimi konusunda ağırlıklı olarak Türkçe derslerinin beceri ve davranış kısmı vurgulanmıştır. Bilgi yönü zaman zaman programlarda dile getirilse de derinlemesine incelenmemiş, işlevleri yönünden analiz edilmemiştir.

Birbiri ardına sıralanmış her tümce dizisi metin olarak nitelendirilemez. Metinlerin nitelikleri konusunda De Beaugrande ve Dressler (1981) yedi ölçüt belirlemişlerdir. Bu ölçütler bağdaşıklık, tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgilendiricilik, duruma uygun olma ve metinler arasılıktır. Bu yedi ölçüte sahip olmayan metinlerin metinsellik düzeyi düşük kabul edilmektedir. Bu temel düşünceden hareketle “Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim (6-8. Sınıf) Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Bilgi Türleri Yönünden İncelenmesi” isimli çalışmamızda metin dil bilgisinin de bir metinsellik ölçütü olarak belirlediği

bilgilendiricilik kavramı ilköğretim ikinci kademe Türkçe öğretimi çerçevesinde ele alınmıştır.

1.5.Varsayımlar

MEB Yayınları ilköğretim 6,7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının altı bilgi türüne ait cümleler içerdiği varsayılmaktadır.

1.6.Sınırlılıklar

Bu araştırma, 2011 MEB Yayınları ilköğretim 6,7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki 55 metinle sınırlı tutulmuştur. Serbest okuma metinleri ve dinleme metinleri kapsam dışında bırakılmıştır.

Metinlerin analiz edilmesinde epistemolojide üzerinde uzlaşmış olan “gündelik bilgi, teknik bilgi, sanat bilgisi, bilimsel bilgi, dinî bilgi ve felsefî bilgi” esas alınmıştır.

1.7.İlgili Araştırmalar

Türkçe ders kitaplarındaki bilgi kavramlarıyla ilgili olarak günümüze kadar yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır.

İşeri (2002) tarafından yapılan “Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlköğretim Programına Uygunluğunun İncelenmesi: Göstergibilimsel Bir Betimleme” adlı çalışmada MEB, Akçağ, Dörtel, Düzgün, Mahir, Metinler Yayınlarına ait 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından metin türlerine göre seçilen 34 metin üzerinde analizler yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre: Kitaplara alınan metinlerin yazılı ve sözlü anlatım çalışmaları, öğrencinin edim metnini oluşturacak etkinlikler içermemektedir. Bu durum, örnek metinlerin örnek olma özelliği taşımamasından, türünün özelliklerini temsil etme yetersizliğinden, sözcük varlığı çalışmalarının yetersizliğinden, etkin soruların yöneltilmemesinden, bilgilendirici koşulların oluşturulamamasından kaynaklanmaktadır.

Şahin'in (2008) “İlköğretim Birinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında MEB Yayınları ilköğretim 1.sınıf Türkçe ders kitabı, çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı 62 öğretmenin görüşüne göre değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre ders kitabında; öğretmenlerin %50'sine göre kazandırılacak bilgi, beceri, tavır ve tutumlar ile değerler, sınıf seviyesine uygun kavram ve örneklerden hareket edilerek verilmiştir. Öğretmenlerin %43,5'ine göre konuların işlenişinde bir önceki sınıfın konularıyla bilgi, kavram, ilke ve beceri bakımından bağlantısı kurulmuş ve bir üst sınıfla ilgili hazırlayıcı açıklamalara yer verilmiştir. Öğretmenlerin %58,1'ine göre konuların işlenişinde gereksiz bilgi ve ayrıntıya yer verilmemiştir. Öğretmenlerin %53,2'sine göre istatistikî ve bilimsel bilgiler güncellenmiş olarak verilmiştir.

Kolaç'ın (2009) “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirmesi” adlı çalışmasında MEB Yayınları 1-5 ve 6-8. sınıflar Türkçe ders kitaplarındaki toplam 237 metin tür özelliklerine göre incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre 1-5. sınıflardaki metinler her ne kadar öyküleyici gibi görünse de bu tür metinlerde sıkça bilgiye odaklanıldığı, “bilgi”nin merkeze alındığı, bilgi vermenin öncelikli olduğu görülmüştür.

Ocak ve Dai'nin (2010) “İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarının Yapılandırmacı Öğrenme Anlayışına Göre Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında MEB Yayınları ilköğretim dördüncü sınıf temasından seçilen iki temadaki metinler beşli derecelendirme ölçeği kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçları Türkçe ders ve çalışma kitaplarının bilginin yapılandırılmasına yardımcı olamayacağını ortaya çıkarmıştır.

Solar'ın (2010) “Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Çocuğa Göreliliğinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında MEB Yayınları ilköğretim 3, 5, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki her temadan seçilen bazı metinler incelenmiştir. Araştırmaya göre metinlerin dil ve anlatım özellikleri bakımından çocuğun düzeyine uygun olmadığı ve onların kavramsal gelişimine destek sağlayacak özellikler taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Uysal (2010) “Eğitim Aracı Olarak Edebî Metinler ve ‘Bilmece’ Metni Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmasında MEB Yayınları ilköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan “Bilmece” isimli metni okuma metinlerinde bulunmasında gereken özellikler bakımından incelemiş ve metinbilimsel bir çözümleme yapmıştır. Araştırmada “Bilmece” metni epistemolojik olarak değerlendirilmiş ve öğrencilerin metinden yola çıkarak edineceği bilgilerin olduğu sonucuna varılmıştır. Metin içinde yer alan bilmece, deyimler ve Karagöz ile Hacivat’ın yaşadığı iletişim kazaları, dolaylı bilgilere örnek olarak değerlendirilmiştir.

Gündoğdu’nun (2011) “İlköğretim Sekizinci Sınıf Dinleme Metinlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında Pasifik Yayınları İlköğretim Sekizinci Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabındaki her temadan bir tane olmak üzere altı dinleme metni incelenmiştir. Bu metinler metinsellik ölçütlerinden bilgi toplama bakımından değerlendirildiğinde, dinleme metinlerinin bilgi toplama açısından kısmen yeterli oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Şimdiye kadar ders kitaplarının bilgilendiriciliği üzerinde yapılan araştırmalarda 6,7 ve 8. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bilgi düzeylerinin karşılaştırılmalı olarak ve çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmediği görülmüştür. Türkçe dersi öğrenciyi hayata hazırlayan bir ders olduğu için ders içeriklerinde bilgi düzeylerinin, hangi bilgi türlerinin kullanıldığının tespit edilmesi ders kitaplarının yeterlikleri hakkında bizlere önemli bilgiler verecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesi ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

2.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel veri toplama tekniklerinden faydalanılarak gerçekleştirilen tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Betimsel tarama modeli olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışır. Bu sayede onları iyi anlayabilme, gruplayabilme olanağı sağlanır ve aralarındaki ilişkiler saptanmış olur (Kaptan, 1998). Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar (Büyüköztürk, 2008: 19). Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırmalara uygun bir modeldir (Karasar, 2005). Betimsel tarama modelinde, bilimin gözleme, kaydetme, olaylar arasındaki ilişkileri tespit etme ve kontrol edilen değişmez ilkeler üzerinde genellemelere varma nitelikleri söz konusudur. Yani bilimin tasvir fonksiyonu ön plana alınmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2000).

Bu çalışmada da Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bilgi düzeylerinin ne olduğu tespit edilmek istendiğinden bu araştırma modelleri tercih edilmiştir.

2.2.Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın çalışma evrenini 2011-2012 eğitim öğretim yılında Türkiye’de ilköğretim okullarında kullanılan ders kitapları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini MEB Yayınları 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 18 metin, 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 19 metin ve 8. sınıf ders Türkçe kitabındaki

18 metin olmak üzere toplam 55 metin oluşturmaktadır. 6. sınıf Türkçe ders kitabı 2011 yılı birinci baskı, 7. sınıf Türkçe ders kitabı 2011 yılı beşinci baskı, 8. sınıf Türkçe ders kitabı 2011 yılı dördüncü baskıdır. Dinleme metinleri ve serbest okuma metinleri örnekleme alınmamıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplama aracı olarak “Bilgi Cümlelerini Bilgi Türlerine Göre Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmada bilgi türleri ile ilgili literatür taraması yapılarak “gündelik bilgi, teknik bilgi, sanat bilgisi, bilimsel bilgi, dinî bilgi ve felsefî bilgi” olarak altı bilgi türü belirlenmiştir. Örneklemedeki 55 metin üzerinde “doküman incelemesi” yapılarak bilgi içeren cümleler tespit edilmiştir. Bir bilgi cümlesi, bir bilgi birimi olarak değerlendirilmiştir. Bazı bilgi cümleleri iki bilgi türünün kapsamına girdiğinden bir cümle iki bilgi birimi olarak değerlendirilmiştir. Anlamın diğer cümlelere taşıdığı cümlelerde birkaç cümle, bir bilgi birimi olarak değerlendirilmiştir.

Toplanan veriler üzerinde “içerik analizi” tekniklerinden “kategorisel içerik analizi” yapılmıştır. Kategorisel analiz, “belirli bir mesajın önce birimlere bölünmesini ve ardından bu birimlerin, belirli kriterlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasını ifade eder” (Bilgin, 2000: 15). Bilgi cümleleri; sınıf düzeyi, tema adı, metin türü ve bilgi türünü içeren yapılandırılmış çerçeveye göre kodlanmıştır.

Elde edilen bulgular betimsel istatistik teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

3.1 BİLGİ FELSEFESİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Bu bölümde bilgi felsefesinin temellerini oluşturan süje-obje, bilgi, bilgi aktları, gerçeklik, doğruluk, temellendirme ve tutarlılık kavramları tanımlanmış, kavramların içerikleri açıklanmıştır.

3.1.1 Süje-Obje

TDK Sözlük'te (2005: 1825) süje *özne*, obje ise *nesne* anlamına gelmektedir. Bolay'a (2007: 61) göre süje "bilen, düşünen varlık; insan, özne. Bilgide aktif olan taraf" anlamındadır. Objeye ise bilen öznenin, bilmek için yöneldiği nesne, bilgi konusu, öznenin bilgisinden bağımsız olan şey, anlamına gelmektedir. Tunalı'ya (2009: 14) göre süje (özne) insan bilincidir (aklı), obje (nesne) ise insan bilincinin algıladığı, aklın kavramaya yöneldiğidir. "Felsefe literatüründe bilene *özne* veya *süje* de denilmektedir. Bilinene ise *obje* veya *nesne* denilmektedir" (Çüçen, 2009: 36). Felsefe Sözlüğü'nde (2008: 324) özne (fr.sujet, ing.subject) bilen varlık, eytişimsel özdekçiliğe (diyalektik materyalizm) göre özne, bilinçli ve irâdeli, bundan ötürü de etkin insandır. Nesne (fr.objet ing.object), öznenin dışında bulunan ve onun bilmesine konu olan anlamındadır.

Yine Felsefe Sözlüğü'nde (1997: 376) özne, bilinç ve iradeyle donanmış, etkin ve bilen birey ya da toplumsal bir grup olarak tanımlanmaktadır; nesne ise, öznenin bilme etkinliğinin ya da başka bir etkinliğinin yönelik olduğu şeyi göstermektedir. Arslan'a (2010: 12) göre de özne bilen; nesne ise bilginin konusu olanıdır. Cevizci'ye (2010: 42) göre bilen özne, bilinç sahibi olanıdır, konu edindiği şeyi kavramak isteyen bireydir. Nesne ise bilen öznenin kendisine yöneldiği pasif varlıktır.

Süje; akıl, bilinç, irâde, düşünme, idrak becerilerine sahip olan insan dışındaki bir varlık olamaz. Nesne ise süjenin bilinçli eylemleriyle yöneldiği varlık ya da kavramlardır.

3.1.2 Bilgi

Bilgi, süjenin obje ile etkileşimi sonucu ortaya çıkan üründür. “Dolayısıyla bilgi, özne ile nesne arasında kurulan bir bağdan doğmaktadır. İnsan, bu bağı edimleri (fiil-acte) ile kurar. Yani bilgi, öznenen nesneye, insandan nesneye doğru yönelen bilinçlilik hâlidir” (Bolay, 2007: 18). Günay’a (2007: 12) göre bilgi bilen özne (süje) ile nesne (obje, var olan) arasındaki ilişki (bilgi bağlantısı) sonucunda ortaya çıkan yargıyı dile getiren önermedir. İnsanın nesneye yönelmesi, onu algılaması, düşünmesi, tasarlaması, hayâl etmesi, geçmişini hatırlaması yollarıyla olabilir. Ateşin sıcak olduğu bilgisini dokunma duyumuzla algılarız ancak gelecekte nasıl bir öğretmen olacağımızı düşündüğümüzde, ortaya çıkan bilgiler de hayal gücümüze dayanır.

“Bilme en genel tanımıyla bu süje ile obje arasındaki ilgi, ilişkidir” (Tunalı, 2009: 15). Bilme etkinliği sonucu ortaya çıkanlar bizim bilgilerimizdir. “Bilgiyi belirleyen en önemli şey şu hâlde, insan zihninin nesneye sergilediği yönelimdir” (Cevizci, 2010: 43). İnsan doğrudan bir nesneye yönelip onun bilgisini edinebileceği gibi aslında kendi amacının dışındaki nesnelerin bilgisine de ulaşabilir. Örneğin; bir kütüphaneye bir kitabı bulmak için gelen kişi o kitabı arama sırasında farkında olmadan onlarca kitabın bilgisine de ulaşmış olmaktadır. “Bilginin iki önemli özelliği vardır: Birincisi zihinden zihine aktarılabilmesi (communicable), ikincisi zihin içinde ve dışında (kitap vs.) biriktirilebilmesidir (cumulative). İşte bu sebepten insanlığın ortak malı olmakta ve sürekli değişmektedir. Medeniyetin gelişmesi de buna bağlıdır.” (Öner, 1998:1) İnsan etrafındaki her şeyi bilgisi ile anlar. Bilgi sahibi olunmayan her konu kişiye anlamsız gelir. İnsan, bilgisiyle anlama ve anlatma becerilerini tam olarak kullanabilir; bilgisiz bir insan insan olmanın gereğini yerine getirememiştir.

3.1.3 Bilgi Aktları

Özne ve nesne arasındaki ilişkiyi kuran bağlara bilgi aktları denilmektedir. “Bilgi edinme süreci dikkate alındığında, başlıca bilgi aktları şöyle sıralanabilir: *algılama, düşünme, anlama ve açıklama*” (Tunalı, 2009: 15).

✓ Algılama Aktı

Çüçen’e (2009: 17) göre algılama aktı ile edinilen bilgiler, somut nesnelere üzerine yaptığımız duyu deneyleri sonucu elde edilir. Algılama aktı ile beş duyu organımızla algılayabildiğimiz somut nesnelere bilgisine ulaşabiliriz. Bu açıdan bakıldığında özne, çevrenin bilgisine ilk olarak algılama aktı ile ulaşır. Örneğin; bir elmanın ekşi mi tatlı mı olduğunu algılama aktı ile öğreniriz.

✓ Düşünme Aktı

Felsefe Sözlüğü’nde (2008: 73) düşünce, gerçeğin yansımasıdır. Ne var ki sadece nesnel gerçekliği yansıtmakla kalmaz, onu üretir de. Nesnel gerçeklikten algıladığı gereçlerle kavramlar, yargılar ve kuramlar oluşturur. Bunların aracılığıyla duyu organlarıyla algılayamadığını çözümleme ve bireştirmelerle algılar.

Düşünme aktı, varlığını duyu organlarımızla algılayamadığımız ama var olduğunu bilip kabul ettiğimiz soyut varlık alanını da kapsamaktadır. Çevremizdeki arabalar, ev eşyaları somut varlık alanına aittir ve algı atkısıyla kavranabilir; ama sayılar, geometrik şekiller, matematiksel ifadeler gerçek varlık alanına ait değildir; bu nedenle bunlar sadece düşüncede oluşabilir ve bunların bilgisine düşünme aktı ile ulaşılabilir.

✓ Anlama Aktı

“Anlama aktı ile özne gerçekte var olan varlığı kavrayabilir ve anlayabilir. Örneğin; “Şu resimdeki gerçeği kavradım.” ifadesiyle resimde verilen bir gerçekliği tüm açılardan anladığımı söylemek istemekteyim” (Çüçen, 2009: 17). Anlama aktı da somut, gerçek varlık alanına ait bilgiler edinmemizi sağlar. TDK Sözlük’te (2005: 101) anlama bir olay veya önermenin daha önce bilinen bir

kanunun veya formülün sonucu olduğunu görme olarak tanımlanmaktadır. Anlama zihinsel bir süreci ifade etmektedir.

✓ Açıklama Aktı

Çüçen'e (2009: 17) göre açıklama aktı, öznenin nesne hakkında olan bilgileri, nedenleri, gerekçeleri veya kanıtları ile adım adım vermesini sağlar. Örneğin; suyun oluşumunu açıklama aktı ile bilebiliriz. Bu açıklama sırasında önce suyu oluşturan hidrojen ve oksijen elementlerin özellikleri açıklanır daha sonra bileşik oluşturma kuralları ile suyun oluşumu açıklanmış olur.

3.1.4 Gerçeklik

“Gerçeklik, gerçek olan ve var olan şeylerin tümüdür; belli bir zamanda yaşanmış, somut olarak karşılaşılmış şeylerdir. Başka bir deyişle gerçeklik; düşünülmüş, zihinde tasarlanmış şeylere karşıt olarak bilinçten bağımsız olarak var olandır” (Tunalı, 2009: 15). Algılama aktı ile bildiklerimiz gerçekliğe sahiptir. “Gerçeklik, sadece yapay veya hayalî olamayan varlığı tanımlar; yanıltıcı ve fantezi olmayan şeyi anlatır. Başka bir deyişle gerçeklik, imgesel ve düşsel olmayan varlığı ifade eder” (Cevizci, 2010: 54). Zaman ve mekân içerisinde somut varlığa sahip maddeler gerçektir. Felsefe Sözlüğü'ne (2008: 135) göre gerçeklik, insan bilincinden bağımsız, somut ve nesnel olarak var olanların tümünü dile getirir. Dünyamızın Güneşten gelen ışınlarla ısınması, Hatay'ın Akdeniz Bölgesinin bir ili olması, gerçekliğe örnektir.

3.1.5 Doğruluk

Arslan'a (2010: 26) göre doğruluk zihinle, zihinde bulunan veya zihnin ürettiği bir şeyle, teknik deyişle *önerme* ile ilgilidir. Çüçen'e (2009: 37) göre de doğruluk, düşüncedeki bir şey üzerine söylenmiş bir yargıya veya önermeye aittir. Bu konuda Cevizci (2010: 64) de doğruluk için bir yargı veya önermenin tasvir ettiği olguya, betimlediği gerçekliğe karşılık gelmesi demektir. Doğruluk Bolay' a (2007: 62) göre önermenin gerçeklikle uyuşması, düşüncenin çelişik olmaması, bilginin nesnesi ile örtüşmesidir. “Ateş sıcaktır.” önermesini ele aldığımızda ateşin

sıcaklık özelliği, insan zihni tarafından ateşe yüklenmiştir. Ateşin sıcak olması doğrulukla ilgili değildir. Önemli olan nokta bu önermenin gerçekte var olan nesneyi aynen yansıtmasıdır. Bu nedenle bu önermeye doğrudur diyebiliriz.

3.1.6 Temellendirme

Tunalı'ya göre (2009: 38) temellendirme, bir önermenin doğruluk iddiasının dayanağını göstermek, ortaya koymak demektir. Bir yargı ya da önerme biçiminde ortaya konulan düşünceler; fizik, kimya, biyoloji gibi deneysel bilimler alanında gözlem ve deney ile doğrulanır. Cevizci'ye (2010: 55) göre bilen öznenin bilgisini geçerli, kabul gören bir bilgi hâline getirme işlemini ifade eder. Bolay'a (2007: 62) göre de bir önermeyi, onu doğrulayacak şekilde bir temele dayandırmadır; gerçeğe uygun bilgiye ulaşma çabasıdır. Temellendirme için Günay (2007: 16) da bir önermenin doğruluk iddiasının dayanağını göstermek, ortaya koymaktır demektedir.

Temellendirme bir önermenin gerekçelendirilmesi ve doğrulanmasıdır. Felsefede kuşku esas olduğu için bilgilerin derinlemesine araştırılması ve kanıtlanması gerekmektedir. Örneğin; “İnsan eylemlerinde özgür müdür?” sorusu için insanın eylemleri ve özgürlük konuları cevap için temellendirme unsurları olabilir.

3.1.7 Tutarlılık

Çüçen'e (2009: 41) göre tutarlılık, önermenin en az bir sefer doğru değer alması veya diğer önermelerle olan ilişkisi sonucu ortaya çıkar. Birden fazla önermenin bir araya gelmesi sonucu oluşan bütünlüğün tutarlılığı ve tutarsızlığından söz edilir. Örneğin; “Sıvılar akıcıdır.” önermesi doğrudur ve tutarlıdır. Yine “Sıvılar akıcıdır.” ve “Sıvılar buldukları kabın şeklini alır.” önermeleri tutarlılık gösterir.

3.2. BİR FELSEFE SORUNU OLARAK BİLGİ

Bilgiye felsefenin bir sorunu olarak yaklaştığımızda tarihsel süreç içerisinde düşünürlerin bilgiye bakış açılarının ortaya konulması gereklidir. Bu bölümde Antik

Çağdan 2000’li yıllara doğru önemli düşünce adamlarının bilgi hakkındaki görüşleri verilmiş, bilginin tanımı yapılmış ve bilgi türleri ayrı ayrı açıklanmıştır.

3.2.1. Bilgi Teorisi veya Epistemoloji

Yunanca episteme *bilim, doğru bilgi* ve logos *öğreti, açıklama* sözcüklerinden oluşan epistemoloji, Türkçede *bilgi kuramı* anlamına gelmektedir. Felsefenin önemli dallarından birisi olan epistemoloji, filozofların üzerinde durduğu en önemli felsefî sorunlardandır.

Çotuksöken’e (2003) göre bilgi kuramı, insanın kendine ve dünyaya – kısaca var olan her şeye- yöneliminin temelleri, yapısı ve işlevi üzerinde duran bir etkinliktir. Bilgi kuramı, insanın –kendini bilmesinden başlayarak, var olan her şeyi bilmesine kadar- tüm bilme edimleri üzerinde duran bir disiplindir. Bu nedenle, neredeyse tüm yaşamı boyunca bilmek üzere –ve buna bağlı olarak eylemek üzere- programlanmış insanın “bilme”nin ve bilmenin sonucu olan – “bilgi”nin kendisine yönelmesi büyük önem taşımaktadır. İnsanın biyolojik olarak hangi donanımlarla bilgi edindiği, nasıl bildiği, algı ve inançlar da epistemolojinin alanına girmektedir. “Felsefenin temel alanlarından biri olan epistemoloji esas olarak insan bilgisinin doğasını, kaynaklarını, sınırlarını, kavramsal bileşenlerini ve hatta bilginin olanaklı olup olmadığını irdeler” (Baç, 2010: 1). Epistemoloji insanın nasıl bildiğini, bilginin niteliği ve niceliğini inceler. “Epistemoloji sözcüğü yaygın olarak bilgi teorisi anlamında kullanılır ve bilgi nedir? Bilgimizin kaynağı nedir? Bilgimizi doğru yapan koşullar nelerdir? Nereye kadar bilebiliriz? gibi sorulara yanıt bulmaya çalışır” (Yakuboğlu, 2006: 9). Günay’a (2006) göre epistemoloji bilgi nedir, varlığı nasıl biliriz sorularına cevap arar ve bilginin kaynağı, doğruluğu (değeri) ve sınırlarını konu edinen, araştıran felsefe alanıdır. Cevizci’ye (2009, 33) göre epistemoloji, felsefenin bilgiyi genel olarak ele alan, bilgiyle ilgili problemleri araştıran, bilginin imkânını, kaynaklarını, doğasını, doğruluğunu ve sınırlarını inceleyen bilim dalıdır. Bravo’ya (2008: 1) göre bu disiplinin temel soruları bilgi nedir, bilginin kaynağı nedir, doğru bilgi olanaklı mıdır, bilgi türleri nelerdir şeklindedir. Epistemolojinin uğraşı alanlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Bilgi nedir?
- İnsan nasıl bilmektedir?
- Bilginin kaynağı nedir?

- Doğru bilgiye ulaşmak m¼mk¼n m¼d¼r?
- Doğru bilginin ¼l¼t¼ nedir?
- Bilgilerimiz kesin midir?
- Bilginin sınırları var mıdır?
- Bilgiye ulaşma y¼ntemleri nelerdir?
- Kaç ¼eřit bilgi vardır?

2010-2011 ¼đretim yılında uygulamadan kaldırılan Bilgi Kuramı Dersi ¼đretim Programı'na (2009) g¼re bilgi kuramı, insanın kendini bilmesinden başlayarak, var olan her şeyi bilmesine kadar t¼m bilme edimleri ¼zerinde duran ve bilme edimlerini inceleyen bir disiplindir. Bilgi kuramı bilginin ¼retimi, yorumlanması, değerlendirilmesi a¼ısından bir bakıştır, bilginin neliğine, değerine ait bir değerlendirmedir. Uluslar arası Bakalorya Bilgi Kuramı Dersi Programı'na (2000) g¼re ¼đrenciler matematik, doğal bilimler, sosyal bilimler vb. derslere ¼zg¼ bilginin irdelenmesinden ¼nce bilgi kuramı dersinin i¼eriđiyle donanmalıdırlar. Bu program ile ¼đrencilerde:

- ❖ Bilginin eleştirel olarak incelenmesinin ¼nemini kavramlarını,
- ❖ Bilgi ve inan¼ları değerlendirebilmek i¼in eleştirel bir kapasite geliştirmelerini,
- ❖ Disiplinler arası bağlantılar kurmalarını,
- ❖ Bilginin, kişisel ve ideolojik ¼nyargılar gibi nedenlerden dolayı yoruma a¼ık bir doğası olduğunun farkına varmalarını,
- ❖ Bilginin bilen/¼đrenen kişiye birtakım sorumluluklar y¼kleyebileceđi gerçeğini g¼z ¼n¼nde bulundurmalarını,
- ❖ Bilgi edinme ve bilgiyi yorumlamada kişisel ve k¼lt¼rel perspektiflerin, yaşam anlayışlarının g¼c¼ ve sınırlarını kavramlarını,
- ❖ Bilgiyi form¼le etme konusunda belirli bir m¼kemmellik ve entelekt¼el d¼r¼stl¼k anlayışı geliştirmelerini ama¼lamaktadır.

Tarihin her d¼neminde filozoflar bilgi konusu ¼zerinde kafa yormuşlardır. Tarihsel s¼re¼ i¼erisinde bilgi kuramının doğuşu ve filozofların bilgiye bakış a¼ısı aşağıda anlatılmıştır:

“Milattan önce altıncı yüzyıla dördüncü yüzyıl arasında, yerküre üzerinde bir yerlerde, tarihin akışını baştan aşağı değiştirecek önemli birtakım gelişmeler oldu” (Cevizci, 2006: 11). Bu gelişmeler: Akdeniz’de Ege kıyılarında, Hindistan, Çin, Pers, Mısır, Mezopotamya coğrafyalarında hemen hemen aynı zamanlarda beliren, bilgelik peşinde koşan insanlar ve bunların düşünceleriydi. Bu insanlar toplumlarındaki yerleşik düşünceleri, efsaneleri, mitolojileri sorgulayıp gerçeğin bilgisine ulaşmaya çalışıyorlardı.

Felsefe tarihini Cevizci (2002) “Antik Grek ve Roma Felsefesi, Orta Çağ Felsefesi ve Modern Felsefe” olarak üç kısımda incelemektedir. Antik Grek ve Roma Felsefesi eski Yunan ve Roma uygarlıklarını gelişip yayılma dönemi ile Batı Roma İmparatorluğu’nun yıkılışı arasındaki MÖ 7. ve MS 5. yüzyılları kapsamaktadır.

Antik Grek felsefesi, Anadolu’da Ege kıyılarında başlamıştır. “Bu bölgede felsefenin doğabilmesi için her türlü olanak oluşmuştu: Toplumsal düzen, özgürlük, maddi ve kültürel zenginlik. Bundan sonra geriye kalan şey, bireyin merakı idi” (Çüçen, t.y.: 1). Bu merak duygusu filozofları ilk olarak doğayı ve evrenin ilk maddesini anlamaya yöneltmiştir.

Hocaoğlu’na (2007: 4) göre Antik Grek felsefesi “Sokrates öncesi dönem” ve “Sokrates dönemi” olmak üzere ikiye ayrılır. Sokrates öncesi filozoflar doğa felsefesiyle uğraşmışlar, doğayı anlamaya çalışmışlardır. “Birinci dönem tabiat felsefesi şeklinde nitelendirilmiş olup bu dönemde ele alınan temel sorun, evrenin esasının ve doğanın ne olduğu ve nasıl meydana geldiği, varlıkların nereden nasıl meydana çıktıkları sorunudur” (Kıllıoğlu, 2011: 1). Ancak Sokrates ve aynı dönemdeki *sofistler* felsefi tartışmaların yönünü doğadan insana çevirmişlerdir. Bu yönüyle Sokrates, felsefenin kilometre taşlarından birisi olarak kabul edilir.

İyonya Okulu, felsefe tarihinin ilk okuludur. Thales, Anaksimandros ve Anaksimenes bu okulun ilk filozoflarıdır. Thales (MÖ 645-545) Antik Yunan felsefesinin ilk filozofudur. Thales sadece bir düşünür değil aynı zamanda matematik ve astronomi alanındaki çalışmalarıyla da ünlü bir bilim adamıdır. Antik Yunan felsefesinde bilimsel disiplinlerle felsefe iç içe gelişme göstermiştir. “ Felsefe ilk filozofların görüşlerinde, bir varlık felsefesi, varlık üzerinde sistematik bir düşünüm olarak ortaya çıkmıştır” (Cevizci, 2006: 31). İlk filozoflar doğaya yöneldiği için onlara doğacı filozof, metafizikçi ve kozmolojist de diyebiliriz.

“M.Ö. 600’lerde Thales’le başlayan ve yaklaşık iki yüzyıl süren bir dönemi kapsayan doğa felsefesinde amaç, varlığın ana ilkesini bularak, her türlü var olanı bu ilke ile açıklamaktı” (Çüçen, t.y.: 1). Antik Yunan’da felsefi olarak ilk sorun *arkhe problemidir*. Arkhe, var olanların tümünün kendisinden meydana geldiğine inanılan ilk ana maddedir. “Yunan felsefesinin neredeyse bir bütün olarak doğaya yöneldiği dönemde filozoflar, doğaya ilişkin açıklamanın yine doğanın kendi içinde aranması gerektiğini düşünmüşlerdir” (Bravo, 2007: 3). Bu nedenle ilk filozoflar *arkheyi* somut bir cisim olarak düşünmüşlerdir. “Onlara göre var olan her şey maddidir veya son çözümde maddeye indirgenebilir” (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği [TÜSİAD], 2002: 274).

“Thales’in ilk Yunan filozofu olarak görülmesinin nedeni, onun –fossilleşmiş deniz hayvanlarıyla ilgili keşif yoluyla- her şeyin sudan çıkmış olduğu için, dünyanın kökeniyle ilgili olarak, mitolojik unsur ya da bileşenlerden tamamen bağımsız olan, bütünüyle doğal bir açıklama ortaya koyan ilk kişi olmasıdır” (Cevizci, 2002: 14).

Varlığın ilk maddesinin ne olduğu sorusuna ilk olarak Thales *su* cevabını vermiştir. “Thales, her şeyin başının, kökünün (arkhe) su veya sıvı olduğunu savunmuştur. Her şey sudan gelir ve geri suya döner” (Ergün, t.y.: 4). Ona göre çokluğun tek ana maddesi, sudur.

Thales’in öğrencisi Anaksimandros ise hocasının arkhe olarak suyu göstermesine karşı çıkmıştır. O kendi arkhesine *apeiron* adını vermiştir. “Bu kelime, ‘belirsiz, hudutsuz’ anlamında olup, ne olduğu tarif edilmemiştir. Hava mı su mu veya başka bir şey mi olduğu belirsizdir” (Hocaoğlu, 2007: 8). Anaksimandros’a göre evrendeki sınırsız sayıda madde sınırlı bir maddeden oluşamaz. “Ona göre, evrenin ilk maddesi, maddî tözü, nitelik bakımından belirsiz, nicelik bakımından sınırsız bir madde olmalıdır” (Cevizci, 2006: 42).

Anaksimandros ile aynı dönemde yaşamış Anaksimenes ise maddenin başlangıcının *hava* olduğunu söylemiştir. Anaksimenes’i bu seçimine götüren iki etken vardı. “Anaximenes diğer madde tipleri ya da türlerinin havadan yoğunlaşma ve seyrekleşme yoluyla türediğini öne sürdü” (Cevizci, 2002: 16). Yoğunlaşma ve seyrekleşme bu etkenlerden birincisidir. Ona göre etrafımızdaki tüm maddeler ateş, rüzgâr, su... havanın yoğunluk derecesi yoluyla meydana gelmiştir. Havanın yaşam kaynağı olması da ikinci etkindir. “İnsandaki nefes alma olayından yola çıkan Anaximenes, insanın nefes aldığı sürece yaşadığı gözleminden, havanın evrendeki

hayat, canlılık ve dolayısıyla en temel varlık ilkesi olduğu sonucuna ulaşmıştır” (Bravo, 2007: 6).

Antik Yunan felsefesinin ikinci okulu, Pythagorasçı Okul’dur. Kurucusu Pisagor’dur. Pythagorasçılar da evrenin ana maddesiyle ilgilenmişlerdir; ancak onlar kozmografya ve fizik yerine daha çok matematikle uğraşmışlardır. Onlara göre sayılar her şeyin arkhesidir. “Pitagorasçılara göre, bütün varlıkların gerisindeki ana ilke sayılardır. Herşey sayılara indirgenebilir. Evren bir sayı uyumudur. Tüm nesnelere bir sayı sistemi ile açıklanır. Düzenin temelinde matematik orantılar bulunmaktadır” (Ergün, t.y.: 4).

“Aynı derecede iki kere yıkanamazsınız” sözüyle bilinen Herakleitos (MÖ 540-480) felsefeye *değişim sorununu* girdiren isimdir. “Ona göre her şey sürekli bir değişme ve oluşma süreci içindedir. Olgular ve olaylar dünyası sürekli durmaksızın akıp giden ırmak gibidir” (Aydın, t.y.: 1). Her şey bir akış içerisinde olduğu için sadece duyularımızdan edindiğimiz bilgilere güvenilemez. Doğru bilgiye akıl yürütme ve eleştiri yoluyla ulaşılır. Herakleitos’un arkhesi *ateştir*. “Ateş, suya ve ardından toprağa dönüşür ve toprak da yeniden suya ve ateşe dönüşür” (Thilly, 2002: 51).

Elea Okulu’ndan Parmenides, Herakleitos’un tam zıddı görüşleri ileri sürmüştür. O, hareket ve değişimi reddetmiştir. Aslında değişim, duyularımızın neden olduğu bir yanılsamadan ibarettir. “Bu bakımdan Parmenides, daha önceki filozofları doğadaki (*physis*), deney dünyasındaki şeylerin, çokluğun bir kökten geldiğini açıklama yaklaşımlarını bir kenara bırakıp, salt düşünmeyle varlığı anlamaya çalıştı” (Aslan, t.y.:6). Parmenides, evrenin hangi arkheden geldiğini bir kenara bırakarak varlığın kendi doğasını anlamaya çalışmıştır. “Duyuların geçerli olduğu alan *öyle-sanı*ların dünyasıdır. Şu hâlde duyu bilgisi insanı doğruya yani hakikate götürmez, hakikate götüren biricik yol akıl ya da düşünüm bilgisidir” (Çelik, 2010: 29). Böylece Parmenides duyular ve akıl arasındaki ayırımı iyice keskinleştirmiştir.

Şimdiye kadarki filozoflar arkhe olarak tek bir maddeyi gösteriyordu; ancak Empedokles (MÖ 495-435) birden çok arkhe olduğunu söylemiştir. “Empedokles’e göre her şeyin kökleri, temel maddeleri 4 tanedir: toprak, hava, su,

ateş. Bu temel maddelerin belli oranda karışması ile varlıklar meydana gelir, dağılmasıyla da ölür” (Ergün, t.y.: 4).

Anaksagoras (MÖ 500-428) , Empedokles’in dört ana madde söylemine sonsuz sayıdaki madde ve bunların farklı farklı niteliklerinin olması nedeniyle karşı çıkmıştır. “Binaenaleyh, Âlemin temelindeki unsur sayısı dört değil, maddelerin adedi kadardır, yani sonsuzdur. O bu temel unsurlara ‘spermata’(tohum) adını vermektedir” (Hocaoğlu, 2007: 30). Doğadaki tüm maddelerde bu tohumlar vardır, maddedeki bu tohumlardan hangisi baskın gelmişse madde o isimle anılmaktadır. “Anaksagoras sayısız anamaddeyi harekete geçiren, doğanın belirli bir düzen, erek (telos) içinde görünmesini sağlayan şeyin nous (akıl, düşünme) olduğunu belirtir” (Aslan, t.y.:8). Nous, tohumların harekete geçmesini sağlayan tabiatüstü bir güçtür.

Demokritos (MÖ 460-400) atomcu filozoflardandır. Atomcular, Empedokles ve Anaksagoras’ın arkhelerini evrenin anamaddesi kabul etmezler. “Bu tür şeyler gerçek öge değildir. Onlar daha basit birimlerden oluşmuş olmalıdır. Bu birimler görülmez atom parçacıklarıdır” (Thilly, 2002: 71).

Onlara göre atomlar sayıca ve biçimce sınırsızdır. “Her türlü meydana gelme ayrı atomların birleşmesinden ve her türlü yok olma birleşik atomların ayrılmasından ibarettir” (Zeller, 2008: 98). Şimdiye kadar üzerinde durduğumuz filozofların ortak özelliği doğacı olmalarıdır. Bu doğaya bakış da yalnızca ilk anamaddeyi bulma ve varlıkların değişim sorunudur. “Thales’ten Demokritos’a kadarki felsefe, iki sorun üzerinde durmuştur diyebiliriz: bunlar arkhe ve oluş-değişme sorunlarıdır” (Bravo, 2007.: 9).

Antik Yunan felsefesinin varlık ve arkhe üzerine yaptığı yukarıdaki tartışmalar felsefenin kısırlaşmasına neden olmuştu. Bu tartışmalar sonuca varılamayan bir yöne kaymıştı. Bu noktada *sofistler* felsefenin akışını doğadan insana çevirmeyi başarabilmişlerdir. “Felsefenin en önemli üç konusundan birisi olan bilgi kuramı ile ilgili sistemli tartışmalar Sofistler döneminde başlamıştır” (Taşkın, 2003: 1). Daha önceki doğa filozofları varlığın bilgisine ulaşmaya çalışmışlardır. Ama sofistler varlığın bilgisini bırakıp insanın bilme yetisine yönelmişlerdir. Yani felsefe objeden sujeye yönelmeye başlamıştır.

MÖ 5. yüzyıla gelindiğinde Yunan toplumunun refah seviyesi yükselmişti. Bu ortamda insanlar hitabet gücü ile toplumda yükselmek, belli mevkilere ulaşmak istiyorlardı.

“Politika ile uğraşmak isteyen zengin çocukları, bilgi alanında ve rakipleriyle yapacakları politik tartışmalarda başarılı olabilmek için kendilerini hitabet alanında yetiştirecek, eğitecek öğretmenlere ihtiyaç duydular. İşte sofistler, bu ihtiyacı gidermek için ortaya çıkan, öğrencilere para karşılığı ders veren öğretmenlerdi” (Tunalı, 2009: 43).

Bu öğretmenler çeşitli alanlarda verdikleri derslerle gençler arasında çok değerli bir yer edinmişlerdir.

“Gezgin öğretmenler olarak kentten kente dolaşıyor, böylece değerli bir bilgi ve deneyim birikimi kazanıyor ve çeşitli temalar üzerine ders veriyorlardı – dilbilgisi, ozanların yorumları, mitoloji ve din felsefesi vb. Ama her şeyden önce, politik yaşam için saltık olarak zorunlu olan Diluzluğu sanatını öğrettiklerini ileri sürüyorlardı” (Copleston, 2009: 77).

Bilginin edinilmesi ve öğretilmesi görevini üstlenen sofistler, böylece *bilgi* konusunu felsefenin konusu hâline getirmişlerdir. “Sofistler, görülebileceği gibi, insanlara, onlara yarar sağlayan bilgileri kazandırmaya çalıştıkları için, felsefi açıdan görelî (rölavist) bir bilgi anlayışını benimsemişlerdir” (Çelik, 2010: 37).

“İnsan her şeyin ölçüsüdür” diyen Protagoras (MÖ 480-410) en önemli sofistlerdendir. Bu söz sofistlerin felsefesini özetler niteliktedir. Onlara göre her şey insanlara göre değiştiğinden mutlak bilgi yoktur. “Bilgiyi öznellik ve algının göreceliğiyle temellendiren sofistler, mutlak ve kesin doğrunun olmadığını söyleyerek, insanın doğruluğun ölçütü olduğunu dile getirmişlerdir” (Çüçen, 2009: 59). Bilgiye bu şekilde yaklaşan sofistler kuşkucu (septik) filozoflardandır.

Diğer bir ünlü sofist ise Gorgias’tır (MÖ 483- 375). Gorgias nihilisttir (hiççilik). “Gorgias, hareketi ve mekânı reddetmekle yetinmez; varlığı yok kabul eder ve şöyle der: Hiçbir şey yoktur; bir şey olsaydı bile biz onu bilemezdik; bildiğimizi varsaysak bile başkalarına bildiremezdik” (Bolay, 2007: 66). Gorgias bu sözyle Protagoras’ın kuşkuculuğunu daha uç noktaya götürerek varlığı ve varlığa ait bilgi edinebilmeyi tamamen yok sayar.

Sokrates (MÖ 469-399) Yunan felsefesinin en önemli filozoflarından. O; sofistlerin kesin, doğru bilgiye ulaşamayacağı fikrine karşı çıkarak mutlak bilgilerin olabileceğini savunmuştur. “Sofistlerin görelî ve bireyci bilgi anlayışına

karşın, Sokrates bilgide nesnelliği, değişmezliği, gerçekliği ve tekliği savunarak evrensel bilginin olduğunu ileri sürdü” (Çüçen, 2009: 104). Sokrates, sofistlerin etkisiyle bilgili olduğunu düşünen gençlerin aslında bir şey bilmediğini düşünüyordu. Bu amaçla halkla *diyalog* yöntemini geliştirmiştir. Ona göre insanlar bir şeyler öğrenebilmek için önce bir şey bilmediklerine ikna olmalıydı.

Sokrates, bilginin zaten doğuştan insan zihninde var olduğuna inanmaktadır. “Bunu kanıtlamak için Sokrates, hiç geometri bilmeyen bir köleye yöneltmiş olduğu sorularla bir geometri problemini çözdürür” (Tunalı, 2009: 47). Doğuştan gelen bu bilgi alay (ironi) ve doğurtma (maiotik) yöntemleriyle açığa çıkartılabilir. Sokrates diyalog yöntemiyle karşısındaki insana sorular yöneltir, kişinin verdiği cevaplara karşılık yeniden sorular sorulur ve kişinin bilgisinin yanlış olduğu gösterilir. Bu, ironi yöntemidir. Daha sonra kişiye, uygun yönlendirmeler yapılarak kişinin doğru bilgiye ulaşması yani bilginin doğurtulması sağlanır.

Platon (MÖ 427-349), Sokrates’in öğrencisidir. Platon da mutlak bilgiye ulaşılabilirliğini söyler. Ancak o bilgilerimizi iki gruba ayırır. “Birincisi gerçek bilgi-mutlak bilgi (episteme). İkincisi, duyuşsal bilgi-sanı, kanı, inanç, (doksa) adlandırılan duyu temelli bilgi türü” (Çelik, 2010: 60). Bu iki bilgi yapısı aslında iki varlık âlemine ait bilgilerimizdir. “Platon, iki âlemin varlığını kabul eder: Duyularla algılanan *görünüşler, gölgeler âlemi*, akıl ile kavranan *ideler âlemi*” (Bolay, 2007: 68). Bu idealar Platon’a göre gerçek bilgilerimiz hiç değişmeyen, akıl ile kavranan idealar-formlar dünyasına aittir. Sürekli değişen, duyumlarımız yardımıyla edindiğimiz bilgiler gerçek anlamda bilgi değildir.

Platon’a göre bilgi hatırlamadan ibarettir. “Bilgisiz kimseye bilgi öğretilemez; ancak soru sorularak hatırlanması sağlanır” (Ülger, 2007: 5). İnsan ruhu bedene girmeden önce idealar dünyasının bilgisine sahip olmaktadır. Bedene girdiğinde ise bu bilgiyi unutmaktadır. İşte, aslında gerçek bilgilerimiz idealar dünyasından getirdiklerimizin hatırlanmasından ibarettir.

Pyrrhon (MÖ 365-275), Antik Yunan felsefesinin üçüncü okulu olan Şüpheci Okul ve kuşkuculuk (septisizm) akımının kurucusudur. “Okulun kurucusu olan Pyrrhon hiçbir insanın hiçbir şeyi kesin olarak bilemeyeceği gibi duyularıyla algıladığı şeylerin gerçek mi yanılma mı olduğundan aslâ emin olamayacağı kanaatindeydi” (Cevizci, 2002: 43). Ona göre bilgilerimiz kesin değil görecelidir.

Kesin hüküm vermek yerine *bana göre...* sözüyle başlayan tümceler kurmak gerekir. Duyularımız bize gerçek bilgileri veremez, örneğin çay kaşığı suyun içinde kırık gibi görünür. Duyularımızda yanılışmalar olmaktadır; bilgilerimiz duyulara, zamana, mekâna, kişilere göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle bilgilerimize şüpheyle yaklaşmak gerekir.

Aristoteles (MÖ 384-322) de Platon'un öğrencisidir. Ancak Aristoteles hocası gibi dünyayı ikiye ayırmaz; onun için tek varlık âlemi vardır. "Platon gibi, Aristoteles de tekilin bilgisini değil de, tümelin bilgisini araştırmıştır; çünkü bilgi ancak tümelin bilgisidir" (Çüçen, 2009: 120). Tümel önermeler tekil önermelerden oluştuğu için tümel önermelerden tekil önermelere ulaşmak gerekmektedir. Örneğin; *yılanlar yumurta ile çoğalır* tümel bilgisinden yola çıkıp kobra da yılan olması dolayısıyla kobra da yumurtayla çoğalır bilgisine ulaşılabilir. "O, her türlü araştırmayı felsefenin çatısı altında yaparken bilgiyi kesin bilgi ve diyalektik bilgi olmak üzere ikiye ayırdı. Kesin bilgi tam anlamında bilimsel bilgidir. Diyalektiğin alanında olası bilgiler söz konusudur" (Timuçin, 2011: 80). Aristoteles'e göre bilgilerimizin kaynağı duyularımız ve akıldır. "Aristo'ya göre bilgiye giden yoldaki ilk adım belirli şeyleri duyularımızla tecrübe etmemizdir; ikinci adımsa, tesadüfi olandan evrensel ve asıl olana doğru yapılan soyutlamadır" (Skirbekk ve Gilje, 2006: 97).

Aristoteles'ten sonra felsefe dünyasında birtakım değişiklikler olmuştur. Büyük İskender'in MÖ 323'te ölümünden sonra Yunan İmparatorluğu küçük parçalara ayrılmış ve Roma İmparatorluğu'nu hâkimiyetine girmeye başlamıştır. Roma kültürü etkisi, felsefenin dinî içeriğe bürünmesine neden oldu. "Böylece Ortaçağ'da felsefe neredeyse tek bir alana, teolojiye yönelik bir bilme edimine dönüşmüştür" (Topdemir, 2009: 5). Skolastiğin temel sorunu ve amacı, dinin ilkeleri (dogmaları) ile akli uzlaştırmaktır.

Milâdi takvimin başlangıç yılı 0 ile İstanbul'un fethi 1453 yılı arasındaki Orta Çağ'da, Avrupa'da bir yıkıntı yaşanırken yönümüzü doğuya döndüğümüzde İslâm kültürünün en parlak yıllarının yaşandığı görülecektir. Bu yıllarda Fârâbi, İbn Sînâ ve Gazzâlî İslâm düşüncesinin en güçlü filozoflarıdır.

Fârâbi (870-950), Aristoteles'in fikirlerinden etkilenmiştir. "Fârâbi'ye göre bilginin üç kaynağı vardır. Duyu, akıl ve nazar. İlk ikisi ile dolaylı bilgi elde

edilirken, üçüncüsüyle dolaysız bilgi elde edilir” (Çüçen, 2010: 119). Bu iki bilgi türü, birbirinden farklılık göstermektedir. “Akla ve duyulara dayanarak dış dünya üzerine bilgi sahibi olunurken, nazara; yani spekülasyona dayanarak eşya ya da şeylerin ilkeleri üzerine bilgi sahibi olunur” (Çüçen, 2009: 157). Nazar, derinliğine düşünme demektir. İnsan nazarî bilgileri doğuştan getirdiği sezgi gücüyle kavramaktadır. “İki türlü sezgi vardır. Bize dış âlemi ve eşyayı tanıtan, duyulara ve akla âit sezgi. İkincisi nazara yani eşyanın prensiplerini kavramaya yardım eden matematik ve metafizikte kullandığımız sezgidir” (Taylan, 2010: 169).

İbn Sînâ (980-1037) da Aristoteles’in fikirlerinden etkilenmiştir. “İbn Sînâ bilgilerimizin duyum ve algı (idrak) ile başladığını kabul ederek, tecrübeye büyük önem vermiş, fakat akılcılığın temel prensibine uyararak tecrübeyi akıl kadrosu içinde mütalâa etmiştir” (Taylan, 2010: 169). İbn Sînâ’da akıl önemli yer tutmaktadır. “Doğru bilginin kesin ve açık bazı ilkelere sahip olduğunu öne süren İbn Sînâ, her ne kadar deneysel bilgilerin varlığını kabul etse de, akıl bilgisinin deneyi de kapsadığını söyleyerek akıl bilgisinin önemini vurgular” (Çüçen, 2000: 124). İbn Sînâ’ya göre doğru bilgiye akıl yardımıyla ulaşılabilir.

Gazzalî (1058-1111) İslâmî düşünce sisteminde bilgi konusu üzerinde daha çok durmuştur.

“Gazzali, ‘Kesin bilgiye ulaşabilir miyiz?’, ‘Hangi bilgi alanında kesinlikten söz edilebilir?’, ‘Duyuların ve aklın sağladığı bilgilerin sağlamlığı ne ölçüdedir?’, ‘Felsefe ve metafizik, kesin bilgiler verebilir mi?’ gibi sorular sorarak bunlara cevap vermek istedi” (Hilav, 2009:105).

Gazzalî kendinden önceki filozofların söylediği doğru bilgilerin kaynağının duyularımız veya akıl olduğu iddialarına şüpheyile yaklaşmıştır. “Gazzalî şüphelerinden kurtulmanın yolunu arar ve bu yolun Tanrı’nın insan kalbine bağışladığı doğal bir ışıkla olacağını kabul eder. Doğal ışık veya nur, Tanrı’nın insanın kalbine doğurduğu ışıktır. Bu ışıkla insan hakikatin bilgisine ulaşabilir” (Çüçen, 2000: 133). Gerçek bilgilerimize nurun doğduğu kalp ile ulaşılabilir. “Gazzalî, asıl akıl olarak gördüğü kalbi ön plana çıkartarak, insandaki sezgi gücüne dikkat çekmektedir” (Aydın, 2009: 112). Gazzalî kalp ve nur kavramlarını öne çıkarmıştır. Ona göre gerçek bilgilere Allah’ın kalplere gönderdiği nurlarla ulaşılabilir.

Modern felsefenin kurucusu Rene Descartes'tır (1596-1650). Descartes, Orta Çağ felsefesinin üzerindeki din etkisini kaldırmayı başaramamıştır. Descartes doğru bilgiye ulaşmak için şüphe yöntemini kullanmıştır. “Yalnız, buradaki şüphe, septiklerde olduğu gibi, bilginin olabileceğinden, doğru bilgiye varılabileceğinden ilkece şüphe etmek değildir; Descartes'ın şüphesi bir yöntem şüphesidir, doğru bilgiye varmada kullanılan bir araçtır, yoldur” (Gökberk, 2010: 232). Descartes'a göre, gerçek bilgilere akıl yoluyla ulaşılabilir. Duyularımızın sağladığı bilgilere şüphe ile yaklaşmak ve bunları akıl ile düşünmek gerekir. “Düşünmekse var olmaktır. Demek ki kuşku duymak, düşünmek ve var olmak bir bütündür. İşte hareket noktası budur. *Düşünüyorum öyleyse varım* yani *Cogito ergo sum*” (Aydın, 2009: 150). Buradan yola çıkan Descartes varlığını kabul edip düşünebildiğini, böylece de bilgiye ulaşabileceğini söyler. Descartes bunun yanında doğuştan gelen bilgilerin varlığını da kabul eder.

John Locke, (1632-1704) empirizmin (deneycilik) kurucusudur. O, doğuştan gelen bilgilerin varlığını kabul etmez. “Locke'a göre, bilginin malzemesini oluşturan ideleri temin eden kaynak, deneyimdir” (Cevizci, 2010: 156). Ona göre bilgilerimizin kaynağı deneyim ve tecrübelerdir.

“Locke, deneysel yöntemle bağlı kalırken Descartes'in doğuştan fikirler anlayışına karşı çıktı. Doğuştan fikirler diye bir şey olsaydı bunların ilkelerde ve çocuklarda da bulunması gerekmez miydi? Öyleyse zihin başlangıçta üzerinde hiçbir şey yazılı olmayan düz bir tabladır, tabula rasa'dır ya da filozofun deyişiyle white paper'dir” (Timuçin, 2011: 160).

İnsan zihni doğuştan boş bir levhadır, dış dünyanın bilgisini gözlem, deneyim ve duyu organlarının bize gönderdiği bilgileri zihin süzgecinden geçirerek bilebiliriz. “Ona göre bilgimiz deneyden, duyumdan gelir, deneye, duyuma dayanır. Şöyle ki: çocuğun ilk fikirleri (ideleri) duyumdan gelir ve ancak daha ileriki bir dönemde çocuk, kendi içinde cereyan eden şeyler üzerinde ciddî olarak düşünmeye başlar” (Öktem, 2003: 4).

David Hume'a (1711-1776) göre bütün bilgilerimizin kaynağı algılarımızdır. “Bütün imgelerin kaynağı sonuçta dışsal ve içsel duyu algılamasının bıraktığı izlenimler (impressions) ve bunlardan geriye kalan anımsamadır, diyen Hume bir ampiristtir (deneyci)” (Höffe, 2008: 2010). Hume, bilginin oluşmasını nedensellik ilkesine bağlamaktadır. Örneğin; suyun donması hava sıcaklığının 0 C°'nin altına indiğini gösterir. Yani suyun donma nedeni hava sıcaklığıdır.

Immanuel Kant'a göre (1724-1804) bilgilerimiz deneye dayanır. Ama deneyimlerin bilgisini olduğu gibi kabul etmez. "Esasında, Kant'a göre, bilginin, duyular ve akıl; ya da duyarlık (hassasiyet) ve zihin (verstand) olmak üzere iki kaynağı vardır. Duyular bilginin malzemesini, akıl ise, o malzemeyi birleştirecek olan şeyi sağlar" (Öktem, 2004: 18). Kant'ta akıl, algı, duyum ve algılar bilginin yapıtaşlarını oluşturmaktadır. "Kant'a göre bilginin hammaddesini duyular sağlar; zihin bu malzemeyi kavram veya kategorilerle işleyip ona form sağlar" (Cevizci, 2010: 69). Bilginin edinilmesinde duyular ve zihin işbirliği içerisine girmektedir.

"Kant'a göre, bütün bilgilerimiz, iki kaynaktan, iki etkenden (faktör) doğar. Bunların biri, bilgi edinen özne; öteki dış dünyadır. Dış dünya, bilgilerimizin ham maddesini, malzemesini, içeriğini, başka bir deyişle 'hamurunun' verir bize. Özne ise bu karmakarışık maddeyi (içeriği) düzenler, belirli bir biçime sokar; böylece, duyularımız ve algılarımız düzenli ve anlamlı bir bilgi haline gelir" (Hilav, 2009:132).

Kant'a göre duyularımızdan, deneyimlerimizden, algılarımızdan gelen ürünlerin bilgi niteliği kazanabilmesi için zihinsel işlemlerden geçmesi şarttır. Kant, deneyimlere dayanmayan ve evrensel nitelikli olup her insanda bulunabilen bilgilerin varlığını da kabul edip bunlara apriori bilgi (deneyden önce gelen) der.

George Wilhelm Friedrich Hegel (1770- 1831) de Descartes gibi akla dayanan bilgileri gerçek bilgiler olarak kabul eder.

"Hegel'e göre insan varlık hakkında duyuları hiç kullanmaksızın, yalnızca akıl yoluyla gerçek ve apaçık bir bilgiye ulaşabilir. Çünkü, aklın yasalarıyla varlığın yasaları bir ve aynıdır. Yine ona göre nesnenin kendisi de özne gibi ussal'dır.(akılsaldır) Hegel varlıkla, düşünce arasındaki bu özdeşliği şöyle ifade etmiştir: 'Akla uygun olan gerçek, gerçek olan ise akla uygundur'" (MEB AÖL Felsefe Kitabı, 2011: 35).

John Dewey (1859-1950) bilgi konusunda pragmatist düşünürlerdendir. Pragmatizme göre eylemlerimizin sonuçlarını, sağladığı yarara bakarak değerlendirmemiz gerekir. Bu açıdan bakıldığında bir bilgi fayda sağlıyorsa doğrudur, fayda sağlamıyorsa doğru değildir.

3.2.2. Bilginin Tanımı

TDK Sözlük'te (2005: 267) bilgi, bilinen şey; bilme edimi sonucunda ulaşılan şey anlamındadır. Bilgi insanın bilme, öğrenme merakının sonucudur aslında. Bilme yetisine sahip olan insanoğlu, merak duygusuyla başka bir nesneyle etkileşim kurduğunda bilgi ortaya çıkar. "Akıl sahibi olarak tanımlanan insan, zihnin veya aklın gücüyle bilgi nesnesinin verilerini kavramsal hâle getirerek bilgi elde

eder” (Çüçen, 2001: 35). İnsan aklını kullanarak çevresine yöneldiğinde nesnelere bilgisine ulaşma kabiliyetine sahiptir. “İnsanın kendi bedenini, eşyalarını, yakınlarını, arkadaşlarını tanıması bir bilgidir. Bazı hareketleri ve işleri yapması, neleri ne zaman ve nasıl yiyeceğini, giyeceğini, kullanacağını bilmesi bir bilgidir” (Seven, t.y.: 3). Bu açıdan bakıldığında Engin’e (2005: 3) göre bilgi hem insanın insan olmasını hem de onun yaşam mücadelesinde eşya ve olaylara egemen olmasını sağlar. “Gerçekten de insan açısından bilgi, hemen her şeydir. Çünkü insan, bilgi sayesinde dünyayı ve başkalarını kavrama imkânı bulur” (Cevizci, 2010: 40).

Günay’a (2007: 15) göre bilgi, bilme etkinliğinin ürünüdür. Bilme etkinliği sonucunda yargı oluşur. Özne, nesne hakkında bir yargıda bulunur. Yargı, önerme ile dile getirilir. Bilgi, yargının önerme ile ortaya konulduğu üründür. Yani bilgi, öznenin nesne ile ilgili tasarrufları ile nesneye yönelik takındığı tavidir. “İnsan hem dış dünyayı, hem de kendi iç dünyasını duyularıyla algılar; aklıyla kavrar ve onların bilincine varır. Başka bir deyişle kişi, dış ve iç dünyası üzerine bilgi edinir” (Tunalı, 2009: 14). Bilgi, insanın bilinçli eylemleriyle kendine doğru veya başka bir nesneye yöneliminin sonucunda ortaya çıkmaktadır. “Bilgi aslında genel bir kavram(sallaştırma)dır. Bu bakımdan bilgiyi *bir şeyin bir şey olarak kavranması* şeklinde tanımlamak olanaklıdır” (Topdemir, 2009: 2). Kavrama yetisine sahip olan insan şeylere yönelerek onların bilgisine ulaşabilmektedir.

Felsefe Sözlüğü’ne (1997: 53) göre bilgi, insanların maddi ve toplumsal anlaksal etkinliğinin ürünü; insansal ve doğasal dünyadaki nesnel temel özelliklerin bağıntıların gösterge biçiminde düşüncesele olarak aniden üretilmesidir. Bu tanıma göre bilgiye, hem tek tek insanlar tarafından ulaşılabilir gibi hem de bir toplumsal hareket olarak ulaşılabilir. Örneğin; savaşın bilgisine bireylerin tek tek ulaşması düşünülemez. Ona ancak topyekûn bir toplumun hareketiyle ulaşılabilir. Yine Felsefe Sözlüğü’nde (2008: 30) bilgi, insanın toplumsal emeğiyle meydana çıkardığı nesnel dünyanın yasalı ilişkilerinin, düşüncesinde yeniden üretimidir.

3.2.3 Bilgi Türleri

Bilgi felsefesi kaynaklarında üzerinde fikir birliğine varılan 6 bilgi türü araştırmamızda kullanılmıştır. (Bolay, 2007; Çüçen, 2009; Tunalı 2009; Cevizci, 2010)

3.2.3.1 Gündelik Bilgi

Gündelik bilgilerimiz neden-sonuç ilişkisine dayanmadan, yalnızca algılarımız ile edindiğimiz bilgilerimizdir. “Gündelik bilgi, insanın günlük yaşamında kullandığı pratik bilgilerdir” (Çüçen, 2009: 18). Gündelik bilginin temel amacı günlük yaşamı kolaylaştırmaktır. “Gündelik bilginin konusu, insan hayatına giren somut ya da pratik her şeydir” (Cevizci, 2010: 49). Bugünkü anlamda astronomi bilgilerinin olmadığı dönemlerde, insanlar gece gökyüzüne bakarak bir sonraki günün hava durumunu tahmin edebiliyordu. Bu şekilde ertesi gün yapılacak işlerin programı düzenleniyordu.

Gündelik bilgilerimizin bilimsel bir dayanağı olmadığı için doğruluğu kesin değildir. “Bazı çiçeklerin ve otların bazı hastalıklarda kullanılması bu bilgi sayesinde. Halk arasında kocakarı ilâcı denilen tedavi yöntemlerinden yararlanır, ama tıp bunları önemsemez. Çünkü bunların bilimsel temeli yoktur” (Bolay, 2007: 20). Gündelik bilgiler kişiseldir, bazılarımız için doğru olan bilgileri bazılarımız kabul etmez. Gündelik bilgiler sistemli bir çalışmanın ürünü değildir. Bu nedenle genel-geçer bir doğruluğu yoktur.

Gündelik bilgilerin bir yöntemi yoktur. “Burada yöntem genellikle deneme-yanılma yöntemidir; insan, bu bilgide kendi gözlemlerine dayanabildiği gibi başkalarını da takip edebilir” (Cevizci, 2010: 49). Gündelik bilgilerimiz deneysel değildir. Halkın deneyimlerine dayanır. Örneğin; kış veya ilkbahar aylarında mevsim normallerinin üstünde çok sıcak günler yaşandığında yaşlı insanlar buna “yağmur sığağı” derler ve bu sığağın bir yağmur habercisi olduğunu söylerler. Gerçekten de bu aşırı sıcaklar yerini birkaç gün sonra şiddetli yağmurlara bırakır. Görüldüğü gibi gündelik bilgiler yılların gözlemleriyle oluşmuş, bir amaçla değil de tesadüfen edinilen bilgilerdir. Yaz geldiğinde ince ve kısa giysilerin, kışın ise kalın giysilerin kullanılması; portakalın kabuğunun soyularak yenilmesi gündelik bilgilerimize örnek oluşturur.

Gündelik bilgilerimizi atasözlerimizde de görebiliriz: “Ev alma, komşu al.”, “Acı söz adamı dinden çıkarır, tatlı söz yılanı inden çıkarır.”, “Acele işe şeytan karışır.” gibi sayısını daha da artırabileceğimiz atasözlerimiz insanların

günlük yaşamını kolaylaştırıcı amaçlar taşır ve tecrübelerin süzgecinden geçirilerek oluşturulmuştur.

3.2.3.2 Teknik Bilgi

İçinde yaşadığı coğrafya ile karşılıklı etkileşim içerisinde olan insanoğlu, yaşanabilir bir dünya oluşturmak için doğayı kendi tasarrufuna almak zorundadır. İnsanoğlu aklı ile etrafındaki nesnelere düzen, biçim vererek ihtiyaçlarını doğadan karşılamaktadır. “Yunanca ‘techne’ sözcüğünden gelen teknik, beceri ve sanat anlamına gelir. Yunanlılara göre teknik, doğal olanın insanın becerisi ve sanatı sayesinde kullanışlı ve yararlı bir alet ya da araca dönüştürme işlemidir” (Çüçen, 2009: 20). Teknik bilgi için araç-gereçlerin bilgisi de diyebiliriz. İnsanoğlu teknik bilgi sayesinde doğa üzerinde hâkimiyet kurmaktadır.

Teknik bilgi de insanın günlük hayatını kolaylaştırıcı bir özellik taşımaktadır. Gündelik bilgilerimiz subjektif bir nitelik taşırken ve evrensel bir genel-geçerliğe sahip değilken teknik bilgiler objektiftir ve genel-geçerlidir. Bilim ve teknik arasında doğrusal bir ilişki vardır. “Bilimin ilerlemesi tekniği ilerlettiği gibi tekniğin ilerlemesi de bilimi ilerletir” (Bolay, 2007: 21). Bilimin sunduğu kuramsal bilgileri kullanan insanoğlu bugün artık sestem hızlı uçaklar yapmaktadır.

“Teknik bilgide, süje-obje arasındaki bilgi ilgisi beceri ile kurulur. Bu ilgideki beceri, el ve zihin becerisi olmak üzere ikiye ayrılır” (Tunalı, 2009: 17). Bir testere ile ağacın kesilmesi el becerisidir. Bir radyodaki arızanın giderilmesi ise zihin becerisidir. Teknik bilgilerimiz artık bilimsel verilere dayalı olarak ilerlemektedir. “Yakın zamana kadar gündelik bilginin hâkim olduğu bir teknik vardı. Fakat bilim ilerledikçe bilime dayanan teknik çok gelişti” (Bolay, 2007: 21). Çakmak taşlarının kıvılcımlarından tesadüfen ateşi keşfeden insanoğlu, daha sonra bu ateş gücünden faydalanarak ateşli silahlar yapabilmiştir. Uzaktan kumandalı televizyonlar, asansörler, hamur yapma makineleri vb. teknik bilgilerimiz sonucu oluşturduğumuzdur.

İnsanoğlu gündelik bilgiden teknik bilgiye, teknik bilgiden de teknolojik bilgiye doğru bir geçiş yapmıştır. “Bilimsel bilgiye dayanan teknik ise teknolojik bilgi ya da teknoloji olarak ifade edilir. Teknoloji, bilimsel bilginin belli bir alanda uygulanmasıdır” (Tunalı, 2009: 17). Bu süreç bugün artık teknolojinin baş

döndürücü hızla ilerlemesini sağlamaktadır. Ancak teknolojinin bu ilerleyişi insanlığın zararına sonuçlar da doğurabilmektedir. Örneğin; nükleer enerjiyi elektrik enerjisi üretmede de kullanabiliriz, atom bombası yapımında da. Teknoloji iyi niyetli insanların elinde geliştiği sürece insanoğlunun yaşamı çok kolaylaşacaktır.

3.2.3.3 Dinî Bilgi

Gücü sınırlı olan insanoğlu, tarih boyunca, niteliği ve niceliği çok değişik şekillerde olsa da her şeye gücü yeten, zor durumda kaldığında kendisine yardım edeceğine inandığı bir yaratıcı benimsemiştir. Özne ve yaratıcı arasındaki bu ilgiden doğan bilgilerimiz dinî bilgilerdir. “ Özne ve nesne arasındaki bağ, yüce bir varlık (Tanrı) tarafından belirlenen bir inanç sistemine dayanarak elde ediliyorsa, bu tür bilgiye dinsel bilgi denir” (Çüçen, 2009: 19). Dinî bilgilerin kaynağı yaratıcıdır. Bir yaratıcıya inanan insanlar için bu bilgiler hayatın hemen hemen her anında kişiyi yönlendirici etkiye sahiptir.

“Bir din, üç öğeden meydana gelir. Buna göre, her dinin bir varlık öğretisi vardır; o, Tanrı yaratan olacak şekilde, varlıkların nasıl meydana getirildiklerini, hangi özelliklere sahip olduklarını açıklar. İkinci olarak her dinin bir ahlak sistemi vardır; o insanın yaratıcısına, başka insanlara, doğaya ve kendisine karşı olan görev ve sorumluluklarını gösterir. Ve nihayet, her dinin bir ibadet sistemi vardır” (Cevizci, 2010: 49).

Dinî sistemler bu üç öge yardımıyla inananlarına bir yaşam biçimi gösterir. Yukarıdaki üç öğeyi bir dinin sacayakları olarak düşündüğümüzde o dine inananların bu üç unsura mutlak inanmaları gerekir. Dinî bilgiler dogmatiktir, sorgulanamaz ve olduğu gibi inanılır. “İnanç öyle güçlü bir ihtiyaçtır ki dinlerin verdiği bilgiler bilimsel açıklamalara ters düşse bile bu inanma ihtiyacı dinleri yaşatmaya devam eder” (Tunalı, 2009: 17). Dinî bilgilerin bir diğer özelliği ise değişime kapalı olmalarıdır. Dinî bilgiler farklı farklı dönemlerde değişik biçimlerde uygulanamaz.

“Dinî bilgi elde edilmiş tarzı ile diğerlerinden ayrılır. Dinin özünü vahiyle bildirilen bilgi oluşturur. Yani bu bilginin özü, aşkın bir varlık tarafından insana bildirilmiştir” (Öner, 1999: 1). Bu bilgiler tanrıdan insanlara elçiler ve kutsal kitaplar yoluyla sağlanmıştır. “Din, bu bilgilerle ve onların uygulamalarıyla insanın önce iç dünyasını, sonra da dış dünyasını düzenlemeyi hedefler” (Bolay, 2007: 20).

Din, insanların bu amaçlara ulaşabilmeleri için bir kural koyucu olarak adlandırılabilir. Bu kurallar dinlerin kutsal kitaplarında, peygamberlerin yaşayışları ve din önderlerinin açıklamalarıyla insanlara anlatılır. “İnsanların bunları kabul edip etmemeleri serbest bırakılmasına rağmen, yaşamlarını ve eylemlerini dine uygun şekilde yapmaları için zorlayıcı ve bağlayıcı önlemler de getirilmiştir” (Çüçen, 2009: 19). Buna göre insan girdiği dinin emir ve yasaklarından sorumludur. Hz. Adem’in ilk insan olması, Hz. Nuh’un tufan hadisesi, iyi insanların cennete gidecek olması dinî bilgilerimize örnektir.

3.2.3.4 Sanat Bilgisi

Dinî bilgide özne ile yaratıcı arasında bir inanç ilgisi vardı, sanat bilgisinde ise özne ve nesne arasında estetik ilgi vardır. “Sanatsal bilgide süje ile obje arasındaki bilgi ilgisi yaratıcı hayal gücü ile kurulur” (Tunalı, 2009: 18). Sanat bilgisi insanların beğeni duygusuna yöneliktir. Sanat, güzellikleri ortaya çıkararak hoşla giden malzemeler üretir. “Sanat da aynen teknik gibi, belli bir yaratma faaliyeti olarak ortaya çıkar. Fakat sanattaki yaratma faaliyeti, insan için yararlı amaçlar üretmeyi amaçlamaz; o, esas olarak güzellik yaratmayı amaçlar” (Cevizci, 2010: 50). Sanatçı eserini oluştururken estetik kaygılar taşır, beğenilmek ister.

Sanat bilgisinin ölçütü güzellik ve çirkinliktir. “Sanatçının öznel becerisiyle yaptığı eser, hoşlanma, beğeni, güzellik ve haz alma duygusunu ortaya çıkarmak içindir” (Çüçen, 2009: 21). Sanatçılar ortaya koydukları resim, tiyatro, edebiyat, heykel vb. sanat dalları ile güzeli oluşturmaya çalışırlar. Bu sanatsal etkinliklerde ortaya somut ürünler konulur. Bu ürünlerin özelliği tek, biricik olmaktır. Sanat malzemesinin seri üretimi olamaz. Aynı sanatsal ürün bir daha yapılamaz. Sanatsal bilgide gündelik ve teknik bilgideki gibi günlük yaşamı kolaylaştırma amacı yoktur; temel amaç insanın beğeni duygusunu harekete geçirerek duygusal coşkunluk yaratmaktır.

Sanatsal ürünlerde ortaya çıkan malzeme öznedir. Çünkü her sanatçının dünyaya, bakış açısı, algılama biçimi farklıdır. “Bu öznel yorum nedeniyle örneğin, aynı manzarayı yapan üç ressamın resimleri birbirinden farklıdır” (Tunalı, 2009: 19). Sanatsal bilgideki süje, sanatçıya karşılık gelmektedir. Sanatçının malzemesi ise doğanın kendisidir. Sanatçı doğal olanı kullanarak eserlerini oluşturur.

Onun farkı ise bu malzemelerden diğer insanlardan daha farklı yararlanmaktır. Bir terzi için düğmenin anlamı ile bir sanatçı için düğmenin anlamı farklıdır. O, basit bir malzemeyi dahi hayal dünyasında değerlendirerek bambaşka ürünler ortaya koymayı başarabilir. “Kısaca sanatçı, doğadaki nesnelere karşılık, doğada olmayan bir güzelliği eserine koyar” (Çüçen, 2009: 21).

Sanatsal bilgiler evrensel niteliklidir. Bir sanat terimi olan *fantastik* sözcüğü dünyanın her yerinde “aslında gerçekte var olmayan, hayal edilen” anlamlarına gelir. Yeşil ve mavi renklerin karışımından sarı renk oluşur. Pablo Picasso’nun sürrealist bir ressam olması; Ahmet Hamdi Tanpınar’ın zaman, bilinçaltı, metafizik temaları üzerinde çokça durması ve estetik kaygı taşıması; Shakespeare’in *Romeo ve Juliet* oyununda Romeo ve Juliet arasındaki aşkın aileleri arasındaki düşmanlık yüzünden son bulması sanatsal bilgilerimize örnektir.

3.2.3.5 Bilimsel Bilgi

Bilimsel bilgilerimiz merak ve hayretlerimiz üzerine ortaya çıkmaktadır. “Bilimsel bilgi, sınırlı bir konusu ve belli bir yöntemi olan; sistemli ve genel geçer sonuçlara ulaşmak isteyen ve konusuna ‘bilmek için bilmek’ amacıyla yönelen bir bilgidir” (Tunalı, 2009: 19). Bilimsel bilgiler bir alanda belirli amaçlarla ve bilimsel yöntemlerle elde edilen, sonuçları nesnel ve genel-geçer bilgilerdir. “Bilimsel bilgi, aklın ve akıl ilkelerinin ürünüdür. Akıl ilkelerini kullanan mantığa dayandığı için genel geçerdir” (Bolay, 2007: 22). Örneğin; yer çekimi kanunu tüm insanlık tarafından kabul edilir. Bilimsel bilgiler tarafsızdır. Onu ortaya çıkaran bilim adamının duygularından soyutlanmıştır. Dünyada sonsuz sayıdaki konudan her bilim adamı sınırlı bir konuda çalışır ve sadece kendi alanıyla ilgili sınırlı bilgiler verir.

Bilimsel bilgide süje ve obje arasındaki ilgi deneysel yöntemlerle kurulur. Bu yöntem bilimsel bilginin kanıtlanabilir olmasını sağlar. Bu nedenle bilimsel bilgiler sistemli, düzenli ve tutarlıdır. “Dahası, bilimsel bilgi neden-sonuç ilişkilerine dayanan bir bilgidir. Bu yüzden söz konusu bilgi, olayları neden-sonuç ilişkileri üzerinden açıklar” (Cevizci, 2010: 50). Bütün bunlar bilimsel bilginin bütün insanlığın kabul edeceği evrensel bir niteliğe sahip olmasını sağlamaktadır. “Bilimsel bilgi, bütün akıllar ve zihinler için kabul edilebilir özelliktedir. Olayları olduğu gibi bildirir, yani geçerliliği olan bir bilgi türüdür” (Bolay, 2007: 22). Bilimsel bilgilerin

test edilebilir olması yani gözlem ve deneylerle güvenilirliğin ölçülebilmesi kabul etme düzeyimizi artırmaktadır.

Bilimsel bilgiler birikimlidir (kümülatif), yığılarak ilerler. Her yeni bilgi önceki bilginin üzerine inşa edilir. Bu açıdan bakıldığında bilimsel bir bilgi bir sonraki adımlar için öngöründe bulunabilmemizi sağlar. Bilimsel bilginin diğer bir özelliği de eleştiriye açık olmasıdır. Her ne kadar akla ve deneye dayansa da bilimsel bilgiler için de eleştirel tutumlar geliştirilebilir. Normal şartlar altında suyun 100° derecede kaynaması, Dünya'nın Güneş'e olan uzaklığının 152 milyon km olması, anne karnındaki bir bebeğin 40 hafta sonra dünyaya gelmesi bilimsel bilgilere örnektir. Bilimsel bilgiler konu, amaç ve yöntem bakımından üç gruba ayrılır:

a) Formel Bilimler

Kaynağı somut nesnelere olmayan, sadece düşünce yoluyla üretilen soyut bilimlere formel bilimler denir. “Konusunu doğadan almayan; yani duyu deneyinden gelmeyen, buna karşılık duyular üstü ideal bir varlık alanını ele alan bilim dallarına formel bilimler denir” (Çüçen, 2009: 22). Matematik, mantık, sayılar, simge ve semboller formel bilimlerin kapsamı içerisinde girmektedir. “Formel bilimlerin konuları doğada değil de düşüncede bulunduğu için akıl yürütme (çıkarsama) yöntemi olarak tümevarım değil, tümdengelim kullanılır” (Tunalı, 2009: 20). Tümdengelim yönteminde genel yargılardan tek tek özel yargılara ulaşılır.

b) Doğa Bilimleri

Doğa bilimlerinde formel bilimlerin aksine duyularımızla algılayabildiğimiz dış dünyada var olan nesnelere bilgisine ulaşmak amacı vardır. “Doğadaki olayları konu alan fizik, kimya, jeoloji, astronomi ve biyoloji gibi bilimlere doğa bilimleri denir” (Bolay, 2007: 24). Doğa bilimlerinde olayları neden-sonuç ilişkisi içerisinde açıklamak önemli yer tutar. “Amaç, doğa yasalarına ulaşmaktır. Doğa yasaları, doğada meydana gelen olaylar arasındaki değişmez ilişkileri ifade eder” (Tunalı, 2009: 20). Bu nedenle doğa bilimleri kesin bilgilere ulaşır. Deney ve gözlem yoluyla ulaşılan bu bilgiler nesneldir. “Buldukları yargıları tümevarım yöntemiyle genelleyip, yasaları elde ederler” (Çüçen, 2009: 23). Doğa bilimlerinin yargıları geneldir ve denetlenebilir.

c) İnsan Bilimleri

İnsan bilimleri insanların ve toplumların tarihsel gelişim süreci içerisinde yaptıklarını, yapacaklarını, davranışlarını inceleyen bilimlerdir. “İnsan bilimleri, antropoloji, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi, dilbilimi ve tarih gibi insanı kendisine konu yapan bilimlerden oluşur” (Çüçen, 2009: 23). İnsan bilimleri anlama yöntemini kullanmaktadır. “Bu bilimlerde de sebep-sonuç ilişkisi vardır. Ama daha çok anlamaya önem verilir” (Bolay, 2007: 25). Örneğin; psikoloji biliminde bir davranışı ortaya çıkarıcı etkenler ortaya çıkarılıp bu davranışın sebebi anlaşılmasına çalışılır. “İnsan bilimlerinin konusu insan olduğu için, doğa bilimlerinde olduğu gibi kesin yasalara varamazlar; çünkü insan doğadaki cansız varlıklarda bulunan sabit ve genel yasalara bağlı hareket etmez” (Çüçen, 2009: 23). Bu nedenle insan bilimlerinde tam bir kesinlikten ve genelleştirmeden söz edilemez.

3.2.3.6 Felsefi Bilgi

“Felsefe bilgisi, evrenin ve insan yaşamının anlamının ne olduğu ile ilgili sorularla ortaya çıkar” (Tunalı, 2009: 23). Bu sorular, insanın kendini ve etrafındaki olayları anlamak isteğinin sonucudur. “Olayları anlamak isteyen özne, olayların bilgisini akıl temelli bir dizge veya sistem içinde yorumladığında felsefi bilgi üretmiş olur” (Çüçen, 2009: 24). Felsefi bilgi yukarıda saydığımız diğer bilgi türlerini bir potada eriterek bunların sonucunda kapsayıcı, bütüncül bilgiler çerçevesinde edinilir. “Bir başka ifade ile felsefe, bilimlerin yüksek mahkemesi veya yargıtaydır. Orada diğer mahkemelerin (yani bilimlerin) kararları gözden geçirilir, eleştirilir ve yeni bir sistem hâlinde felsefi bilgi ortaya konur” (Bolay, 2007: 25).

Felsefi bilginin kaynağı akıldır. Bu nedenle sezgi, düşünme, şüphe, diyalektik gibi yöntemleri vardır. “Felsefi bilgi soyut, kavramsal, ussal ve kuramsal bilgi olması nedeniyle evrenseldir. Çünkü problemlerinin genel olması nedeniyle bilgide de evrenselliği veya tümelliği aramaktadır” (Çüçen, 2009: 24). Filozof herkes için geçerli olan konuları araştırır. Her felsefi bilgi yaratıcı bir zekânın ürünüdür, yani öznedir ancak kişilerin değil tüm insanlığın ürünüdür. “Felsefe bilgisi, katı ve değişmez olmadığı için esnek bir bilgi olup kendini daima yenileyebilir” (Bolay, 2007: 27). Filozof, fikirlerine körü körüne bağlı değildir; gerektiğinde düşüncelerini değiştirebilir.

“Felsefî bilgi bilimsel bilgi gibi deneyle veya gözlemlle kanıtlanamaz” (Çüçen, 2009: 25). Felsefî bilgiler deneye dayanmadığı için kesin değildir. Bu nedenle eleştirilebilir. “Felsefe bilgisinde diğer bilimlerde olduğu gibi bir ilerleme, bir gelişme söz konusu değildir” (Tunalı, 2009: 23). Felsefî bilgi de kümülatiftir ancak sadece yığılma vardır, birikimli ilerleme söz konusu değildir. “Felsefî bilgi, içe dönük bir düşünüşün (reflexion) ürünü olarak derinliği olan bir bilgidir” (Bolay, 2007: 27). Yani felsefî bilgi filozofun sahip olduğu bilgilerin üzerinde bir bilgidir. Filozof, eski bilgileri üzerinde düşünerek yeni bilgilere ulaşır.

“Felsefe sorularının yanıtları bitmiş ve tükenmiş değildir. Felsefî bilgi, çözülmemiş sorular üzerine yeniden düşünmektir” (Çüçen, 2009: 25). Doğal olaylar ve olgular yanında doğüstü metafizik konularını da işleyen felsefe sonlu ve bitimli değildir. Pozitivistlere göre olguya dayanan bilgi doğru bilgidir, cümlesi felsefî bilgiye örnektir.

Bu bilgi türleri haricinde fıkıh bilgisi, varîdat bilgisi, huzûrî bilgi, husûlî/intibâî bilgi, ökkült bilgi, kadim bilgi, hadis bilgi, nazarî bilgi gibi bilgi türlerinin içeren kaynaklara da rastlanmıştır.

3.3. CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKÇE PROGRAMLARINDA BİLGİ KAVRAMI

Bu bölümde Cumhuriyet döneminden bu yana birinci ve ikinci kademe Türkçe dersleri için oluşturulmuş programlar *bilgi* kavramı ekseninde ayrı ayrı incelenmiştir. Ayrıca *malumat*, *fikir* gibi *bilgi* sözcüğüyle aynı kavram alanına girebilecek ifadeler de yer verilmiştir. Bunların yanında öğrencileri bilgi edinmeye yönlendiren ifadeler de göz önüne alınmıştır.

3.3.1 İLKÖĞRETİM BİRİNCİ KADEME PROGRAMLARI

Cumhuriyet dönemi boyunca 1924, 1926, 1930, 1936, 1948, 1968, 1981, 2005 yıllarında, birinci kademe Türkçe dersi için yeni programlar uygulamaya konulmuştur. Bu 8 program yukarıda sayılan çerçevede içerisinde irdelenmiş ve aşağıdaki tespitlere ulaşılmıştır.

3.3.1.1. 1924 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı

1924 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı'nda birinci sınıflar için yalnızca “elifba öğretimi” yapılacaktır. Elifba öğretiminde bilginin önemi ile ilgili şu tespitler yapılmıştır:

- “Elifba derslerinde manasız hece ve lafızlar ve çocuklarca me'nus olmayan kelimeler bulunmayacaktır.” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 15)
Öğrenciler tarafından me'nus (alışılmış) olmayan kelimelerin derslerde kullanımının yasaklanması, öğretmenlere öğrencilerin ön bilgi sahibi oldukları kelimeleri seçmelerini emretmektedir.
- “Elifba derslerinde geçen her kelimenin manası, isti'mâli hakkında muallim şifahî temrinler yaptırarak ve bu kelimeleri ihtiva eden küçük cümleler teşkil ettirecektir...” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 15)

Derslerde geçen her kelimenin anlamının ve kullanımının öğrencilere sözlü olarak sorulması öğrencilerin kelime dağarcığı bilgisini ölçmeye yöneliktir. Kelimeler cümle içinde de kullandırılarak kelimenin kullanım alanları gösterilecektir.

İkinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflarda kıraat, inşad, imlâ, sarf, tahrir ve yazı dersleri vardır

- “Her kıraat parçasında yeni tesadüf edilecek nihayet dört beş kelimenin manası izah edilmeli ve muallim, bu kelimeleri münasip cümlelerde kullandırmalıdır.” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 17)

İkinci ve beşinci sınıflar arasında her okuma parçasında anlamı bilinmeyen dört beş kelime olacaktır ve öğretmenler bu kelimelerin anlamlarını öğrencilerine anlatmalı, daha sonra da bu kelimeleri anlamlarına uygun olarak kullandırmalıdır. Böylece her okuma parçasında öğrenci yeni bilgiler edinecektir.

3.3.1.2. 1926 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı

- Türkçe dersinin hedefleri arasında “Talebenin kullandığı kelimelerin manaları hakkında vazih fikre sahip olmalarını temin etmek ve bu suretle onları doğru düşünmeye alıştırmak.” sayılmaktadır. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 19)

Öğrencilerin kullandığı kelimelerin anlamlarıyla ilgili bilgilere sahip olmalarını sağlamak amaçlanmaktadır.

- Şifahî temrinler arasında “... Kıraat kitabından okutulan bir parçanın meali serbestçe anlattırılacaktır. Kezalik hayat bilgisi, tarih ve coğrafya derslerinde de çocuğun bildiğini ve bellediğini müselsel ve muntazam anlatmasına dikkat olunacaktır.” denilmektedir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 20)

Burada, öğrencinin derslerden öğrendiği bilgileri gerek anlamsal gerek kronolojik sıralamayı takip ederek anlatabilmesi amaçlanmaktadır.

- Birinci sınıflarda elifba dersinde “Yedi, sekiz yaşındaki çocukların bildikleri ve ekseriyetle kullandıkları kelimelerin kıratını öğretmek.” amaçlanmaktadır. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 21)

Öğretmenlerin öğrencilerin kelime dağarcığına uygun olarak bilgi sahibi oldukları kelimelerin okunuşunu öğretmeleri gerekmektedir.

- “Her derste yeni öğrenilmiş olan kelimeler müteakip derslerdeki cümleler arasında sık sık tekrar ettirilecektir” denilmektedir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 22)

Öğrencilerin, anlamını yeni öğrendikleri kelimeleri farklı cümlelerde sık sık kullanarak kelime bilgilerini sağlam bir şekilde artırmaları amaçlanmaktadır.

- “Elifba derslerinde geçen her kelimenin manası, isti'mali hakkında muallim şifahî temrinler yaptırarak ve bu kelimeleri ihtiva eden küçük cümleler teşkil ettirecektir...” denilmektedir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 21)

Derslerde geçen her kelimenin anlamının ve kullanımının öğrencilere sorulması, öğrencilerin kelime bilgisini ölçmeye yöneliktir.

- “...Eğer okunan parçadaki fikirler ve lügatler çocuğa malum ise, en ziyade, kıraat melekesinin usulüne itina olunur...” denilmektedir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 24)

Derslerde okunan parçalarda öğrenciler tarafından bilinen kelimelerin dışında başka kelimelerin olmaması, okuma alışkanlığının gelişmesine yardımcı olacaktır.

- Ezber ve inşad derslerinde *çocukların anlamakta müşkilat çektikleri lügatler ve fikirler izah edilmelidir* denilmektedir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 25)

- “...Her imlâ dersi çocukların evvelce yazmasını bilmedikleri kelimelerden ancak birkaçını ihtiva etmelidir ve fazla uzun olmamalıdır...” denilmektedir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 27)

İmlâ derslerinde öğrencilerin bilgi düzeylerine uygun kelimeler seçilmesi önerilmektedir.

3.3.1.3. 1930 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı

- Türkçe dersinin hedefleri arasında “Talebenin kullandığı kelimelerin manaları hakkında vazih fikre sahip olmalarını temin etmek ve bu suretle

onları doğru düşünmeye alıştırmak.” sayılmaktadır. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 30)

Öğrencilerin kullandığı kelimelerin anlamlarıyla ilgili bilgilere sahip olmalarını sağlamak amaçlanmaktadır.

- Şifahî temrinler arasında “... Kıraat kitabından okutulan bir parçanın meali serbestçe anlatılacaktır. Kezalik hayat bilgisi, tarih ve coğrafya derslerinde de çocuğun bildiğini ve bellediğini müsel ve muntazam anlatmasına dikkat olunacaktır.” denilmektedir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 31)

Burada, öğrencinin derslerden öğrendiği bilgileri gerek anlamsal gerek kronolojik sıralamayı takip ederek anlatabilmesi amaçlanmaktadır.

- Birinci sınıflarda elifba dersinde “Yedi, sekiz yaşındaki çocukların bildikleri ve ekseriyetle kullandıkları kelimelerin kıratını öğretmek.” amaçlanmaktadır. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 32)

Öğretmenlerin öğrencilerin kelime dağarcığına uygun olarak bilgi sahibi oldukları kelimelerin okunuşunu öğretmeleri gerekmektedir

- “Elifba derslerinde geçen her kelimenin manası, isti’ mali hakkında muallim şifahî temrinler yaptıracak ve bu kelimeleri ihtiva eden küçük cümleler teşkil ettirecektir...” denilmektedir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 30)

Derslerde geçen her kelimenin anlamının ve kullanımının öğrencilere sorulması, öğrencilerin kelime bilgisini ölçmeye yöneliktir.

- “...Eğer okunan parçadaki fikirler ve lügatler çocuğa malum ise, en ziyade, kıraat melekесinin usulüne itina olunur...” denilmektedir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 34)

Derslerde okunan parçalarda öğrenciler tarafından bilinen kelimelerin dışında başka kelimelerin olmaması, okuma alışkanlığının gelişmesine yardımcı olacaktır.

3.3.1.4. 1936 İlkokul Türkçe Programı

- “... Öteden beri Türkçe unvanı altında toplanan okuma, inşat, tahrir gibi faaliyetlere ayrı bir ders olarak değil ilkokulda birbirini tamamlayıcı

mahiyette bir kül olarak bakılmalı, bilgilerini, duygularını ve düşüncelerini sözle veya yazı ile anlatmağa ve söylenenlerle yazılanları iyice anlatmağa alıştıran birer vasıta olarak dikkate alınmalıdır...” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 41)

Okuma, anlatma, ezberleme gibi Türkçe dersleri birbirinden tamamen bağımsız değildir, bunlar öğrencilerin bilgilerini ortaya koyacak şekilde kullanılmalıdır.

- “Talebeye okutulacak cümle ve ibareler onların fikrî seviyesine uygun olmalıdır. Hiçbir zaman talebe, manasını kavrayamayacağı cümlelerle ibareleri okumağa mecbur edilmemelidir.” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 41)

Öğrencilerin bilgi düzeyine uygun cümleler seçilmelidir.

- “...Onun için çocuklara okutacağımız parçalarda geçen kelimeleri çocukların evvelce çok görüp tanımış olmakla beraber, okudukları ibarelerin onların fikrî seviyesine göre yazılmış olması lâzımdır.” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 45)

Derslerde seçilen parçaların öğrencilerin bildikleri kelimelerden oluşmuş olması ve bilgi düzeylerine uygun olmasına dikkat edilmelidir.

- “... Öğretmen, bir taraftan çocuklara inceledikleri, müşahade ettikleri, bildikleri, duydukları, öğrendikleri, tahayyül ettikleri şeyleri karşısındakilere ağızdan ifade etmelerine imkân vermesi lazım geldiği...” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 53)

Öğretmenler, öğrencilerin sahip oldukları bilgileri başkaları ile paylaşmaları için ortam hazırlamalıdır.

- “Çocuklar müşahade ettikleri, duydukları, düşündükleri, tasavvur ve tahayyül ettiklerini anlatırken onların seviyelerine göre kelime ve tabir hazinelerini genişletmeğe çalışmalı ve bu kelime ve tabirleri tam yerinde kullanmalarını temin etmelidir...” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 55)

Öğrenciler duygularını anlatırken öğretmen yeni kelimelerle bilgilendirerek öğrencilerin kelime hazinelerini genişletmelidir.

- “...Meselâ ilk devrede çocuklara ‘bir köpeği tasvir ediniz’ gibi umumî mahiyette bir mevzu verilmemeli, çocuklara bildikleri, evlerinde veya

komşu evinde görüp tetkik ve müşahede etmeğe...” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 61)

Yazma derslerinde genel ifadeler değil de özel bilgiler üzerinde yazılar yazdırılmalıdır.

- “Öğretmen... çocukları görmedikleri, bilmedikleri mevzuları yazmağa ve bu gibi mevzular üzerine hislerini ifade etmeğe sevketmemelidir.” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 62)

Öğretmen, öğrencilerin bilgi alanlarına uygun konularda yazılar yazdırmalıdır.

3.3.1.5. 1948 İlkokul Türkçe Programı

- “Çocuklara bilgi kazandırmak.” hedeflenmiştir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 70)

İlk defa 1948 Programı’nda bilgi kazandırma açıkça ifade edilmiştir.

- “... Ancak, bu parçaları, öğrencilerin seviyelerine uygun olanlarından seçmelidir...” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 73)

Okuma derslerinde seçilen parçalar öğrencilerin bilgi düzeylerine uygun olmalıdır.

- “Seyahat hatıraları, tarih hikâyeleri, büyük adamların hayatlarına dair eserler, çocuğun kolay okuyabileceği ve bu arada ayrı ayrı derslerle bilgiler edineceği yarı hikâye, yarı bilgi mahiyetinde olan çekici okuma konularıdır.” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 73)

Okuma derslerinde kısmen bilgi verici parçalar seçilmelidir.

- “Bundan sonra doğrudan doğruya bilgi veren kitaplar gelir: İnsan hayatı, tabiat, teknik, tarih, coğrafya konuları gibi..” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 73)

Okuma derslerinde tamamen bilgi içerikli parçalar da seçilmelidir.

- “Çocuklara okutulacak konular ve kitaplar.... dair bilgi veren ve çocukların zevkine uygun kitaplar tercih olunmalıdır.” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 73)

Kitap seçiminde bilgilendirici ve öğrencilerin zevkine uygun oluş göz önünde bulundurulacaktır.

3.3.1.6. 1968 İlkokul Türkçe Programı

- Gözlem ve araştırma yolu ile edindikleri izlenim ve bilgileri söz ve yazı ile anlaşılır ve ilgi uyandırıcı bir şekilde anlatabilme becerilerini kazanırlar. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 97)
- Hayatımızda dinlemenin ve dinlenenin anlamının önemi büyüktür. Bugün bilgilerimizin bir kısmını radyo, konferanslar, mülakatlar yolu ile kazanmaktayız. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 98)
- Kitap okumanın bilgi kazanmanın yollarından biri olduğunu kavrarlar. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 101)
- Eşya ve olaylar üzerinde araştırma yapan herhangi bir konu üzerinde kitap, dergi, gazetelerden veya insanlardan bilgi toplayan, belli konular üzerinde düşünen öğrencilerin elbette söyleyecekleri birçok şeyleri bulunur. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 105)
- ... Sınıf ve okul hayatında yazmak için her zaman böyle fırsatlar çıkabilir. Bunların başlıcaları şunlar olabilir: ...derslerde şu veya bu konunun incelenmesi sırasında ihtiyaç duyulan bilgileri istemek... (Temizyürek ve Balcı, 2006: 109)
- Aşağıdaki konular işlenirken 4. sınıf programında yer alan konular üzerinde de durulmalıdır. Bu suretle hem işlenen konuların bütünlüğü hem de tekrar yoluyla bilgilerin öğrencilere daha iyi kazandırılması sağlanmış olmalıdır. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 127)

3.3.1.7. 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı

- Doğru anlamak demek; bize aktarılmak istenen bilgi, duygu, düşünce vb. ni, olduğu gibi bir yanlışlığa yol açmadan ve hiçbir şüpheli nokta kalmayacak biçimde, bütün boyutları ile kavramak demektir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 144)
- Türkçe bir bilgi dersi değil, bir ifade ve beceri dersi. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 148)

- Okuma tekniği bakımından: Bilgi edinmek için çeşitli kaynaklardan yararlanabilmek. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 159)
- Öğrencilere; Yakın çevrede gördüklerini, bildiklerini, yaptıklarını, yaşadıklarını, dinlediklerini, edindiği bilgileri küme ya da sınıf arkadaşlarına anlatabilme beceri ve alışkanlıkları kazandırabilmek. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 170)
- Sözlü olarak; Gördükleri, yaşadıkları, dinledikleri, edindikleri, bilgileri küme ya da sınıf arkadaşlarına anlatabilmek, aktarabilmek. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 170)
- Dil, bir bilgi değil, beceri toplamıdır. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 196)
- Hayatımızda dinlemenin ve dinleneni anlamının önemi büyüktür. Bugün bilgilerimizin bir kısmını radyo, konferanslar, mülakatlar yolu ile kazanmaktayız. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 196)
- Eşya ve olaylar üzerinde araştırma yapan, herhangi bir konu üzerinde kitap dergi ve gazetelerden ya da insanlardan bilgi toplayan, belli konular üzerinde düşünen öğrencilerin, elbette söyleyebilecekleri birçok şeyleri bulunur. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 200)
- ... Sınıf ve okul hayatında yazmak için her zaman böyle fırsatlar çıkabilir. Bunların başlıcaları şunlar olabilir: ...derslerde şu ya da bu konunun incelenmesi sırasında ihtiyaç duyulan bilgileri istemek... (Temizyürek ve Balcı, 2006: 203)

3.3.1.8. 2005 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-5. Sınıflar)

- Bilgi çağını yaşayan dünyamızda, çoğu ülkenin temel amacı düşünen, anlayan, sorgulayan, sorun çözen ve bilgi üreten bireyler yetiştirmektir. (MEB, 2009: 3)
- Bu anlayıştan hareketle hazırlanan Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı; Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanan, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen, bilgiyi kullanabilen, üretebilen, girişimci, kişisel ve

sosyal değerlere önem veren bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. (MEB, 2009: 3)

- İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; (MEB, 2009: 7)

- Bilgi çağını yaşayan dünyamızda birey ve toplumun geleceği, bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerine bağlı bulunmaktadır. (MEB, 2009: 9)

- Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihninde yapılandırma, gibi becerileri geliştirmeleri beklenmektedir. (MEB, 2009: 9)

- Öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirme, iletişim kurma, duygu ve düşüncelerini ifade etme, bilgi edinme ve öğrenmelerinde dilin önemli bir yeri bulunmaktadır. (MEB, 2009: 9)

- Bu anlayıştan hareketle, Türkçe öğretiminde öğrencilerin hayat boyu kullanacakları bilgi ve becerileri kazanmaları beklenmektedir. (MEB, 2009: 9)

- Yapılandırıcı yaklaşıma göre öğrenme sürecinde öğrencinin ön bilgilerini harekete geçirme, gelişim düzeyini dikkate alma, etkili iletişim kurma, anlama, sorgulama, bilgiyi uygulama ve değerlendirme önemli kavramlardır. (MEB, 2009: 10)

- Bilgi ezberlemeye değil, bilgi üretmeye dayalı çağdaş eğitim yaklaşım ve modelleri temel alınmıştır. (MEB, 2009: 10)

- Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihninde yapılandırma becerilerini geliştirmek, (MEB, 2009: 12)

- Bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerini geliştirmek, (MEB, 2009: 12)

- Kazanımlar öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencilerde görülmesi beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir. (MEB, 2009: 19)

- Örneğin, öğrencinin sadece kitap okuyarak, öğretmeni dinleyerek bilgi edinmesi veya beceri geliştirmesi yerine, sınıfta arkadaşlarıyla tartışarak,

görüşlerini açıklayarak, sorgulayarak, başka arkadaşlarına aktararak öğrenme sürecine katılması amaçlanmalıdır. (MEB, 2009: 19)

Aşağıdaki kısımda 2005 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (1-5. Sınıflar) kazanımlar bölümü, öncelikle *bilgi* sözcüğü etrafında taranmış, daha sonra *bilgiye gönderimde bulunan kazanımlar* tespit edilip sınıf düzeyine göre ayrılmış olan tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 1: İlköğretim Birinci Sınıf Kazanımlarında Bilgi

ÖĞRENME ALANI	Dinleme	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bilgi edinmek için haber, sunu, belgesel vb. dinler ve izler. ✓ Dinlediğini anlamlandırmada ön bilgilerini kullanır. ✓ Dinledikleri konulara ilişkin sorular sorar ve sorulara cevap verir. ✓ Dinlediklerinde ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar
	Konuşma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bilgi edinmek amacıyla soru sorar. ✓ Konuşmak için hazırlık yapar. ✓ Konuşmalarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1 K) öğelerini vurgular.
	Okuma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bilgi edinmek için okur. ✓ Ön bilgilerini kullanarak okuduğunu anlamlandırır. ✓ Okuduğu metnin yazarı hakkında bilgi edinir. ✓ Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1 K) sorularına cevap arar. ✓ Görsellerden yararlanarak söz varlığını geliştirir. ✓ Bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır. ✓ Gazete ve dergi okur. ✓ Metin içi anlam kurar
	Yazma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Olayları oluş sırasına göre yazar. ✓ Yazılarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular.
	Görsel Okuma ve Görsel Sunu	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Duygu, düşünce, bilgi ve izlenimlerini resim, şekil ve sembol ve renkleri kullanarak görselleştirir. ✓ Kitle iletişim araçlarıyla (gazete, dergi, TV) verilen bilgileri, haberleri, düşünceleri sorgular. ✓ Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir. ✓ Sunuma hazırlık yapar. ✓ Trafik işaretlerinin anlamını bilir.

Tablo 1'e göre birinci sınıflarda bilgi ifadesi içeren ve bilgiye gönderimde bulunan toplam 22 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar öğrenme alanlarına göre değerlendirildiğinde en çok okuma (8) öğrenme alanında bilgiyle ilgili kazanım mevcuttur. En az kazanım ise yazma (2) öğrenme alanında bulunmaktadır.

Tablo 2:İlköğretim İkinci Sınıf Kazanımlarında Bilgi

ÖĞRENME ALANI	Dinleme	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dinlediklerini anlamlandırmada ön bilgilerini kullanır. ✓ Bilgi edinmek için haber, sunu, belgesel vb. dinler ve izler. ✓ Dinlediklerinde ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar. ✓ Dinlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır.
	Konuşma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bilgi edinmek amacıyla soru sorar. ✓ Konuşmak için hazırlık yapar. ✓ Konuşmalarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular.
	Okuma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ön bilgilerini kullanarak okuduğunu anlamlandırır. ✓ Okuduğu metnin yazarı hakkında bilgi edinir. ✓ Bilgi edinmek için okur. ✓ Gazete ve dergi okur. ✓ Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar. ✓ Görsellerden yararlanarak söz varlığını geliştirir. ✓ Bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır. ✓ Metin içi anlam kurar.
	Yazma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sorular yazar. ✓ Olayları oluş sırasına göre yazar. ✓ Yazılarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular.
	Görsel Okuma ve Görsel Sunu	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kitle iletişim araçlarıyla (gazete, dergi, TV) verilen bilgileri, haberleri, düşünceleri sorgular. ✓ Duygu, düşünce, bilgi ve izlenimlerini resim, şekil ve sembol ve renkleri kullanarak görselleştirir. ✓ Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir. ✓ Sunuma hazırlık yapar. ✓ Trafik işaretlerinin anlamını bilir.

Tablo 2'ye göre ikinci sınıflarda bilgi ifadesi içeren ve bilgiye gönderimde bulunan toplam 23 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar öğrenme alanlarına göre değerlendirildiğinde en çok okuma (8) öğrenme alanında bilgiyle ilgili kazanım mevcuttur. En az kazanım ise yazma (3) ve konuşma (3) öğrenme alanlarında bulunmaktadır.

Tablo 3: İlköğretim Üçüncü Sınıf Kazanımlarında Bilgi

ÖĞRENME ALANI	Dinleme	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dinlediklerini anlamlandırmada ön bilgilerini kullanır. ✓ Dinlediklerinde dil, ifade ve bilgi yanlışlıklarını belirler. ✓ Bilgi edinmek için haber, sunu, belgesel vb. dinler ve izler. ✓ Dinlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır. ✓ Dinlediklerinde ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar..
	Konuşma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Konuşmasında önemsendiği bilgileri vurgular. ✓ Bilgi edinmek amacıyla soru sorar. ✓ Konuşmak için hazırlık yapar. ✓ Konuşmalarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular.

Tablo 3: İlköğretim Üçüncü Sınıf Kazanımlarında Bilgi (Devamı)

ÖĞRENME ALANI	Okuma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ön bilgilerini kullanarak okuduğunu anlamlandırır. ✓ Okuduklarında dil, ifade ve bilgi yanlışlıklarını belirler. ✓ Okuduğu metnin yazarı hakkında bilgi edinir ✓ Bilgi edinmek amacıyla okur. ✓ Gazete ve dergi okur. ✓ Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar. ✓ Metin içi anlam kurar. ✓ Metin dışı anlam kurar. ✓ Bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır. ✓ Görsellerden yararlanarak söz varlığını geliştirir.
	Yazma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Açıklayıcı ve bilgilendirici yazılar yazar. ✓ Sorular yazar. ✓ Olayları oluş sırasına göre yazar. ✓ Yazılarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular.
	Görsel Okuma ve Görsel Sunu	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kitle iletişim araçlarıyla (gazete, dergi, TV) verilen bilgileri, haberleri, düşünceleri sorgular. ✓ Bilgi toplamak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır. ✓ Duygu, düşünce, bilgi ve izlenimlerini resim, şekil ve sembol ve renkleri kullanarak görselleştirir. ✓ Bilgileri tablo ve grafikte sunar. ✓ Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir. ✓ Sunuma hazırlık yapar. ✓ Trafik işaretlerinin anlamını bilir.

Tablo 3'e göre üçüncü sınıflarda bilgi ifadesi içeren ve bilgiye gönderimde bulunan toplam 30 kazanım bulunmaktadır. Öğrenme alanlarına göre en çok okuma (10), en az yazma (4) ve konuşma (4) öğrenme alanlarında bilgiyle ilgili kazanım bulunmaktadır.

Tablo 4: İlköğretim Dördüncü Sınıf Kazanımlarında Bilgi

ÖĞRENME ALANI	Dinleme	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dinlediklerini anlamlandırmada ön bilgilerini kullanır. ✓ Dinlediklerinde dil, ifade ve bilgi yanlışlıklarını belirler. ✓ Bilgi edinmek için haber, sunu, belgesel vb. dinler ve izler. ✓ Dinlemek için hazırlık yapar ✓ Seçici dinler. ✓ Dinlediklerinde ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar. ✓ Dinlediklerinde öznel ve nesnel yargıları ayırt eder. ✓ Dinlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır. ✓ Sorgulayarak dinler.
	Konuşma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Konuşmasında önemseydiği bilgileri vurgular. ✓ Bilgi edinmek amacıyla soru sorar. ✓ Bilgi vermek amacıyla konuşur ✓ Konuşmak için hazırlık yapar. ✓ Konuşmalarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular

Tablo 4: İlköğretim Dördüncü Sınıf Kazanımlarında Bilgi (Devamı)

ÖĞRENME ALANI	Okuma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ön bilgilerini kullanarak okuduğunu anlamlandırır. ✓ Okuduklarında dil, ifade ve bilgi yanlışlıklarını belirler. ✓ Okuduğu metnin yazarı hakkında bilgi edinir. ✓ Bilgi edinmek için okur. ✓ Gazete ve dergi okur. ✓ Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar. ✓ Okuduğu metindeki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder. ✓ Görsellerden yararlanarak söz varlığını geliştirir. ✓ Bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır. ✓ Metin içi anlam kurar. ✓ Metin dışı anlam kurar. ✓ Metinler arası anlam kurar.
	Yazma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sorular yazar. ✓ Açıklayıcı ve bilgilendirici yazılar yazar. ✓ Olayları oluş sırasına göre yazar ✓ Yazılarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular.
	Görsel Okuma ve Görsel Sunu	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kitle iletişim araçlarıyla (gazete, dergi, TV) verilen bilgileri, haberleri, düşünceleri sorgular. ✓ Bilgi toplamak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır. ✓ Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır. ✓ Duygu, düşünce, bilgi ve izlenimlerini resim, şekil ve sembol ve renkleri kullanarak görselleştirir. ✓ Bilgileri tablo ve grafikle sunar. ✓ Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir. ✓ Sunuma hazırlık yapar.

Tablo 4'e göre dördüncü sınıflarda bilgiyle ilgili 37 kazanım tespit edilmiştir. Öğrenme alanlarına göre değerlendirildiğinde en çok okuma (12), en az yazma (4) öğrenme alanında bilgiyle ilgili kazanım bulunmaktadır.

Tablo 5: İlköğretim Beşinci Sınıf Kazanımlarında Bilgi

ÖĞRENME ALANI	Dinleme	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dinlediklerini anlamlandırmada ön bilgilerini kullanır. ✓ Dinlediklerinde dil, ifade ve bilgi yanlışlıklarını belirler. ✓ Bilgi edinmek için haber, sunu, belgesel vb. dinler. ✓ Dinlediklerinde ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar ve izler. ✓ Dinlediklerinde öznel ve nesnel yargıları ayırt eder. ✓ Dinlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır. ✓ Dinlemek için hazırlık yapar. ✓ Seçici dinler. ✓ Sorgulayarak dinler.
--------------------------	----------------	---

Tablo 5: İlköğretim Beşinci Sınıf Kazanımlarında Bilgi (Devamı)

	Konuşma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Konuşmasında önemsedığı bilgileri vurgular. ✓ Bilgi almak amacıyla görüşmeler yapar. ✓ Bilgi vermek amacıyla konuşur. ✓ Konuşmak için hazırlık yapar. ✓ Konuşmalarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular
ÖĞRENME ALANI	Okuma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ön bilgilerini kullanarak okuduğunu anlamlandırır ✓ Okuduğu metnin yazarı hakkında bilgi edinir ✓ Bilgi edinmek için okur. ✓ Okuduklarında eksik bırakılan ya da konuyla ilgisi olmayan bilgiyi fark eder. ✓ Okuduklarında dil, ifade ve bilgi yanlışlıklarını belirler. ✓ Gazete ve dergi okur. ✓ Görsellerden yararlanarak söz varlığını geliştirir. ✓ Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar. ✓ Bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır. ✓ Okuduğu metindeki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder. ✓ Metin içi anlam kurar. ✓ Metin dışı anlam kurar. ✓ Metinler arası anlam kurar.
	Yazma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sorular yazar. ✓ Açıklayıcı ve bilgilendirici yazılar yazar. ✓ Olayları oluş sırasına göre yazar ✓ Yazılarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular.
	Görsel Okuma ve Görsel Sunu	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kitle iletişim araçlarıyla (gazete, dergi, TV) verilen bilgileri, haberleri, düşünceleri sorgular. ✓ Bilgi toplamak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır. ✓ Duygu, düşünce, bilgi ve izlenimlerini resim, şekil ve sembol ve renkleri kullanarak görselleştirir. ✓ Bilgileri tablo ve grafiklerle sunar. ✓ Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır. ✓ Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir. ✓ Sunuma hazırlık yapar.

Tablo 5'e göre beşinci sınıflarda bilgiyle ilgili 38 kazanım tespit edilmiştir. Öğrenme alanlarına göre değerlendirildiğinde en çok okuma (13), en az yazma (4) öğrenme alanında bilgiyle ilgili kazanım bulunmaktadır.

3.3.2. İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME PROGRAMLARI

Cumhuriyet dönemi boyunca 1924, 1929, 1931-1932, 1938, 1949, 1962, 1981, 2005 yıllarında, ikinci kademe Türkçe dersi için yeni programlar uygulamaya konulmuştur. Bu 8 program *bilgi* çerçevesinde irdelenmiş ve aşağıdaki tespitlere ulaşılmıştır.

3.3.2.1. 1924 Lise Birinci Devre Müfredat Programı

Bilgi ile ilgili bir ifade tespit edilememiştir.

3.3.2.2.1929 Ortamektep Türkçe Programı

- Bahsolunan mevzudan ayrılmamak ve başkaları hakkında nezaketsizlikte bulunmamak şartile bir münakaşaya iştirak ve icabında bir mesele hakkında bilgisini ve fikrini ileri sürmek. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 233)
- Değerli muharrirlerin eserlerini okumaktan zevk almak ve değerli eserler hakkındaki bilgilerini gittikçe arttırmak... (Temizyürek ve Balcı, 2006: 234)
- Başlıca büyük muharrirleri tanımak, hayatları ve başlıca eserleri hakkında bilgisi olmak... (Temizyürek ve Balcı, 2006: 234)
- Türkçe dersleri umumiyetle malumat vermektan ziyade talebeyi faaliyete sevk etmek gayesini takip etmelidir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 235)

3.3.2.3. 1931-1932 Ders Senesi Tadilatlı Türkçe Programı

- Mevzu bahisten ayrılmamak ve başkaları hakkında nezaketsizlikte bulunmamak şartıyla bir münakaşaya; iştirak etmek ve icabında bir mesele hakkında bilgisini ve fikrini ileri sürmek. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 244)
- Değerli muharrirlerin eserlerini okumaktan zevk almak ve değerli eserler hakkında bilgilerini gittikçe arttırmak ve eserlerden hakikî kıymetli olanlarla zayıf olanlarını birbirinden ayırmak iktidarını kazanmak. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 245)

3.3.2.4. 1938 Ortaokul Türkçe Programı

- Türkçe dersleri umumiyetle malumat vermekten ziyade talebeyi faaliyete sevk etmek gayesini takip etmelidir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 258)
- Tahrir derslerinin gayesi: Talebede müşahede ve bilgilerini tertip ve ifade kabiliyetini inkişaf ettirmek. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 258)

3.3.2.5. 1949 Ortaokul Türkçe Programı

- Onlara gördüklerini, duyduklarını, bildiklerini, incelediklerini, öğrendiklerini, düşünüp tasarladıklarını söz ve yazı ile doğru olarak anlatma kudretini kazandırmak. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 265)
- Okuma, amaçlar: Öğrencilere türlü konularda bilgi kazandırmak, türlü bilim ve inceleme çalışmalarının gerektirdiği okumalarda edinilen yetenekleri geliştirmek. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 268)
- Her derste olduğu gibi bu derste de ayrıntılara ait bilgilerin bütününün okulda verilemeyeceği unutulmamalı... (Temizyürek ve Balcı, 2006: 266)
- ...Bu sonuca varmak için Türkçe dersi bütününün her bölümünde daima bu yaşlardaki çocuk gelişimi göz önünde tutulmalı, verilen bilgilerle misallerin ona yabancı kalmamasına dikkat olunmalıdır. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 267)
- Türkçe öğrenimi edebiyat eserlerini duygu ve fikir bakımından belirtmeyi, fırsat düştükçe batı yazınına ve tercümelere seviyenin gerektirdiği kadar temas etmeyi, meşhur yazar ve çevirenler hakkında, metinler yoluyla kısa bilgi vermeyi de sağlamaya çalışmalıdır. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 267)
- Değerli yazarların eserlerini okumaktan zevk almak ve böyle eserler üzerinde bilgisini artırmak. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 270)
- Başlıca büyük yazarları tanımak, onların başlıca eserleri hakkında bilgi sahibi olmak. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 270)

- Bir olay hakkında bilgi edinmek için, bazen başka eserlere de başvurup not alarak okumak. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 270)

3.3.2.6.1962 Ortaokul Türkçe Programı

- Onlara gördüklerini, duyduklarını, bildiklerini, incelediklerini, öğrendiklerini, düşünüp tasarladıklarını söz ve yazı ile doğru olarak anlatma kudretini kazandırmak. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 312)

- Her derste olduğu gibi, bu derste de ayrıntılarla ilgili bilgilerin bütününe okulda verilemeyeceği unutulmamalı, öğrencilerin okuma zevk ve faydasını kavramış, kendilerini ilgilendiren konulardaki eksiklerini kendi çalışmaları ile bulma yoluna girmiş olmaları yeter görülmelidir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 313)

- Genel olarak Türkçe dersleri, öğretmenin, belenmesini, hattâ ezberlenmesini şart koştuğu kuru bir bilgi yığını olarak değil, tam tersine öğrencinin anlayıp seveceği çalışmalara yönelten ve umumi formasyonu sağlayan ilgi çekici bir ders olarak geliştirilmelidir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 314)

- Türkçe öğrenimi, edebiyat eserlerini duygu ve fikir bakımından belirtmeyi, fırsat düştükçe batı yazınına ve tercümelerine seviyenin gerektirdiği kadar değinmeyi ünlü yazar ve çevirenler hakkında, metinler yoluyla, kısa bilgi vermeyi de sağlamaya çalışmalıdır. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 314)

- Amaçlar: Öğrencilere türlü konularda bilgi kazandırmak, türlü bilim ve inceleme çalışmalarının gerektirdiği okumalarda edinilen yetenekleri geliştirmek. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 315)

- Öğretmenler metinler yoluyla *buluş, sıralama, anlatım, deyim, terim* üslûp ve üslûbun genel nitelikleri, edebî sanatlardan *benzetme*... konuları üzerinde durmalı, bu bilgileri basitten başlayıp sınıf seviyesiyle yükselterek fırsat düştükçe tekrar etmelidir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 320)

- Öğrencinin bildiği, yaşadığı ve kavradığı olaylar, anlamaya başladığı gerçekler, okul, sınıf, mahalle, arkadaş tip ve karakterlerinin tasviri, bu

ilk yazma denemelerinin tabî konularıdır. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 328)

3.3.2.7.1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı

- Doğru anlamak demek; bize aktarılmak istenen bilgi, duygu, düşünce vb. ni, olduğu gibi bir yanlışlığa yol açmadan ve hiçbir şüpheli nokta kalmayacak biçimde, bütün boyutları ile kavramak demektir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 360)

- Türkçe bir bilgi dersi değil, bir ifade ve beceri dersidir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 364)

- 7. sınıf, sözlü olarak: Değişik konularda topladığı bilgileri, bir kitap okurken aldığı notları sıralayıp düzenleyebilmek,... (Temizyürek ve Balcı, 2006: 375)

- 8. sınıf sözlü olarak: Türlü konularda topladığı bilgileri, bir kitap okurken aldığı notları sıralayıp düzenleyebilmek,... (Temizyürek ve Balcı, 2006: 378)

- Yazarların seçtikleri konularıyla, türleriyle birbirlerinden ayrılık göstermelerinin yanında.... Birbirlerinden ayrıldıkları, hazır bilgi verilmeden, metinler üzerinde yapılan incelemelerle öğrencilere buldurularak sezdirilmelidir. (Temizyürek ve Balcı, 2006: 392)

- Metinlerin yazarlarıyla ilgili bilgiler, ortaöğretime hazırlık olduğu gibi...(Temizyürek ve Balcı, 2006: 392)

3.3.2.8. 2005 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı

- İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; (MEB, 2006: 1)

- Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi bilgilerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır. (MEB, 2006: 3)
- Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda, kazanılan beceri ve bilgilerin, daha verimli ve kalıcı olmasını sağlamak için çeşitli etkinliklere yer verilmiştir. (MEB, 2006: 3)
- Bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarından yararlanmaları, bu araçlardan gelen mesajlara karşı eleştirel bakış açısı kazanmaları ve seçici olmaları (MEB, 2006: 4)
- Kazanımlar; öğretim sürecinde öğrencilerin edinecekleri bilgi, beceri ve alışkanlıkları kapsamaktadır. (MEB, 2006: 8)
- Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların hayata geçirilmesi ve hedeflenen bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıkların kazandırılması için çeşitli etkinlik örneklerine yer verilmiştir. (MEB, 2006: 8)
- Program, öğrencilere Türkçeyle ilgili bilgi ve becerileri kazandırmanın yanında, onların yeni bilgi ve çözümler üretmeyi alışkanlık hâline getirmelerini de amaçlamaktadır. (MEB, 2006: 9)
- Öğrenciler, bağımsız olarak öğrenmeyi, çeşitli araştırma teknikleriyle bilgiye ulaşmayı, değerlendirmeyi, sorgulamayı ve yorumlamayı, hayatının bütün safhalarında bir alışkanlık hâline getirir. (MEB, 2006: 9)
- Kazanımlar, öğretim süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılarla öğrencide görülmesi beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir. (MEB, 2006: 11)

Tablo 6: İlköğretim İkinci Kademe Kazanımlarında Bilgi

ÖĞRENME ALANI	Dinleme/İzleme	✓ Dinlediği/izlediği kişi, konu ya da metnin yazarı/şairi hakkında bilgi edinir. ✓ Dinlediklerinde/izlediklerinde yer alan öznel ve nesnel yargıları ayırt eder
	Konuşma	✓ Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır ✓ Konuşma konusu hakkında araştırma yapar. ✓ Anlamadıklarını ve merak ettiklerini sorar.
	Okuma	✓ Metnin yazarı veya şairi hakkında bilgi edinir. ✓ Okuduklarındaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
	Yazma	✓ Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır.

Tablo 6'ya göre 2005 ikinci kademe programında yer alan kazanımlar bilgi çerçevesinde değerlendirildiğinde toplam 8 kazanımın tespit edildiği görülmektedir. Öğrenme alanı açısından bakıldığında en çok konuşma (3), en az (1) yazma öğrenme alanında bilgiyle ilgili kazanım bulunmaktadır.

3.3.3. DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN BİLGİ YÖNÜNDE TAŞIMASI GEREKEN NİTELİKLER

Aytaş'a (2001) göre Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler araçtır. Kimileri metinlerin araç olma özelliğini göz ardı ederek, onları bir amaç gibi algılamaktadır. Bu yüzden bazı ders kitapları yetersiz kalmaktadır. Türkçenin öğretiminde önemli olan fazla bilginin verilmesi değil, verilen bilginin temel unsurlarının çok iyi benimsenmesi ve gerektiğinde uygulanmasıdır.

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'ne (2011) göre ders kitaplarının bilgi yönünden şu nitelikleri taşıması gerekir:

- Bilgiye ulaşım, ulaşılan bilginin sorgulanması ve bilginin nasıl üretileceğine ilişkin vurgu yapar.
- Öğretim programının kazandırmayı amaçladığı bilgi, beceri, tavır, tutum, değer ve yetkinlikleri kapsar.
- Ders kitapları hazırlanırken kazandırılacak bilgi, beceri, tavır ve tutumlar ile değerler sınıf seviyesine uygun kavram ve örneklerden hareket edilerek verilir.

- Ders kitapları hazırlanırken konuların işlenişinde gereksiz bilgi ve ayrıntıya yer verilmez.
- Ders kitapları hazırlanırken istatistikî ve bilimsel bilgiler güncellenmiş olarak verilir.
- Ders kitapları hazırlanırken dil, anlatım ve üslup açısından cümleler, öğrencinin zihnindeki bilgilerin yapılandırılmasına yönelik olarak kurulur.
- Ders kitapları hazırlanırken konular, öğrencileri muhakemeye, bağımsız ve yaratıcı düşünmeye, kıyaslamaya ve edinilen bilgilerden hareketle sonuçlar çıkarmaya yöneltecek şekilde işlenir.
- Öğrencinin yeni bilgileri ezberlemesi değil, zihninde yapılandırması hedeflenir.

Güneş'e (2007: 216) göre metinler, yazarının bilgi, duygu ve düşüncelerini içerir. Metinlerdeki bilgiler gelişigüzel değil belli bir mantığa göre sıralanmıştır. Bunun amacı da yazar ile okuyucu arasındaki bilgi akışını kolaylaştırmak, zihinler arasındaki etkileşimi sağlamaktır. Bilgiler belli bir sistematığe göre sıralandığında okuyucu bilgileri kolayca izler ve bilgiler arasındaki anlam bağını rahat kurar. Böylece bilgilerin zihinde yapılandırılmaları kolaylaşır. Bu açıdan bakıldığında ders kitabı yazarları hem öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasına hem de bilgi alanına en uygun metinleri hazırlamalıdır.

3.3.3.1. Metinsellik Ölçütlerinden Bilgilendiricilik

İletişim aracı olan metinler, dillerin ve kültürlerin sağladığı olanaklara göre oluşturulmaktadır. Ancak bu oluşumlar, gelişigüzel değil de belli kurallar çerçevesinde oluşturulduğunda metin özelliği göstermektedir. Diller üç boyuta sahiptir. Dillerin birinci boyutu sahip oldukları sözcüklerin anlamsal değerleridir, ikinci boyutu bu sözcüklerin amaç, durum, bağlam gibi öğeler etrafında tümceler hâline getirilip kullanılmasıdır. Üçüncü boyut ise bu tümceler birleşiminden oluşan metin boyutudur. 1981'de De Beaugrande ve Dressler, metinsellik kavramı etrafında bir metnin taşınması gereken 7 ölçüt ortaya koymuştur. "Dilsel iletişimin tümceden daha büyük birimler olan sözcüklerden oluşmuş metinlerle gerçekleştiği bu nedenle sözcükler arası bağlaşıklık, bağdaşıklık, amaca uygunluk, durumsallık,

bilgilendiricilik, kabul edilebilirlik ölçütlerinden sözedilmiştir” (Oymak, 2009: 35). Bu ölçütlerden bilgilendiricilik veya bilgisellik, metnin sahip olduğu eski bilgi-yeni bilgi düzeyini göstermektedir. “Bir metnin okuyucunun ilgisini çekmede ve devam ettirmede başarılı olabilmesi için okuyucuya sunduğu yeni ve eski bilgilerin dengeli olması gerekmektedir” (Coşkun, 2005: 46). Metinlerin oluşturulma aşamasında eski bilgi-yeni bilgi oranının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. “Yazılı bir metni metinsellik ölçütleri açısından ele aldığımızda, okuru için yeni bilgi değeri taşınması gerekir” (Çakır, 2003: 8). Ancak metin ne tamamen yeni bilgilerden ne de eski bilgilerden oluşmalıdır. Yeni bilgi oranı çok yoğun olan metinler okuyucu tarafından ya çok zor deşifre edilecek ya da hiç anlaşılmadan bir kenara atılacaktır. Bunun gibi bir metin tamamen eski bilgilerden oluşmuşsa, okuyucu zaten bildiği şeyleri sonuna kadar okuma tahammülü göstermeden yine kenara atılacaktır.

“Metnin içerdiği bilginin, alıcı için gerekli olan bilgiyi karşılaması metnin bilgilendirici özelliğini sağladığını gösterir. Bu bağlamda bir metin hem önceden bilineni içerebilir hem de yeni bilgi sunabilir” (Millî Eğitim Dergisi, 2010: 153). Metinler yazarları açısından bir ürün, okuyucu açısından ise bir tüketim maddesi olarak değerlendirilebilir. Okuyucuların bu ürünleri tam anlamıyla tüketebilmesi için onların bilgi edinme ihtiyacını karşılaması gerekmektedir. “Bilgisellik eşmetinsel bağlamda (ya da metinde) söylem üyelerinin beklentileri doğrultusunda yeni bilginin sunulduğu düzlemdir” (Çıkrıkçı, 2004: 30). Yeni bilgi beklentisini doğru oranda karşılamayan ürünler metin olarak değerlendirilemez. “Metnin bilgisellik ölçütünü karşılaması için alıcısı için yeni ve beklenmedik bilgiler taşınmasını gerektirir. Yeni bilgiler barındırmayan metinlerin metinselliği azdır ya da hiç yoktur” (Dilidüzgün, 2008: 39). Örneğin “ Güneş doğduğunda etraf aydınlık olur, battığında ise karanlık çöker. Güneş batınca ay çıkar ve ayışığı sayesinde çok az aydınlık oluşur. Güneş sarı renklidir, ay ise beyaz renktedir.” şeklindeki sözceler okuyucunun bilgi seviyesine bir katkı yapmadığı için metin olarak değerlendirilemez. “ Bir metinde bilinenler söyleniyor ve aynı bilgi sürekli tekrarlanıyorsa metnin bilgisellik değeri yok demektir” (Kuzu, 2003; 53).

Metinlerin yazılma amacı belli bir okura seslenmektir. Yazarın bu noktada kitlesine bilgi verme gibi bir amaç taşınması gerekmektedir. Bu bilgi yığını okurun her zaman duyduklarından, gördüklerinden ne kadar farklı olursa o derece değerli olacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

4.1. MEB YAYINLARI İLKÖĞRETİM 6. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ METİNLERDE BİLGİ TÜRLERİNİN DAĞILIMI İLE İLGİLİ BULGULAR

4.1.1. Okuma Kültürü Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.1.1.1. Kütüphane

- * Candan özge candır bana,
Kitaplar dostluktan yana, (Felsefi bilgi)
- * Ana sevgisinden sıcak,
İnsanlığa açar kucak, (Felsefi bilgi)
- * Her sayfada bir heyecan,
Ruhumuza can verir can, (Felsefi bilgi)
- * Kitaplara eyle nazar,
Cahil mezarını kazar, (Felsefi bilgi ve Dinî bilgi)
- * Hayat kitaplarla başlar,
Kütüphane sılam benim. (Felsefi bilgi)

4.1.1.2. Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması

- * O cılız atınla tahta kılıcının forsu orta çağlarda kaldı. (Bilimsel bilgi)
- * *Yel değirmenleriyle savaşır* gibi davranma bizlere. (Sanatsal bilgi)
- * Aynı zamanda en hacimli, en kalın olanı da... (Bilimsel bilgi)
- * Biliyorsunuz, ben soylu sınıftan geliyorum her şeyden önce. (Bilimsel bilgi)
- * Ben bütün dünya dillerine çevrildim. (Bilimsel bilgi)

- * Aynı zamanda dünyanın en çok okunan kitabıyım. (Bilimsel bilgi)
- * Zamanla yarıştım âdeta. Zaman eskidi, ben eskimedim. (Felsefî bilgi)
- * “Bütün dünya çocukları okumuyor mu beni? Okuyor. Bütün dünya çocukları zevk duymuyor mu? Duyuyor. (Gündelik bilgi)
- * Öyleyse, ben bir İspanyol olduğum kadar dünyalıyım da. (Bilimsel bilgi ve Felsefî bilgi)
- * Kendi kafana göre iki düş ülkesi yaratmışsın. Birinde Güliiver'i devlerle karşılaştırırsın, birinde de cücelerle... (Sanatsal bilgi)
- * Her insanın bir dev, bir cüce yanı bulunur. Ben bunu temsil ediyorum. (Felsefî bilgi)
- * Herkes kendini bende bulduğu için bunca sevildim. (Felsefî bilgi)
- * Filmlerim, tiyatrolarım yapıldı ayrıca. (Bilimsel bilgi)
- * La Fontaine'in adını bilmeyen, duymayan çocuk yoktur yeryüzünde. Hepsi en az bir fablimi bilir. (Sanatsal bilgi ve Bilimsel bilgi)
- * Her fablimin arkasından güldükleri kadar düşünürler de. Bu yüzden ben komik olduğum kadar filozofum da. (Sanatsal bilgi ve Felsefî bilgi)
- * Evet, La Fontaine herkesi güldürebilir, düşündürebilir. Ama Nasrettin Hoca'nın güldürüp düşündürmesinin ayrı bir tadı vardır. (Sanatsal bilgi ve Felsefî bilgi)
- * Ünüm dünyaya yayılmıştır. (Bilimsel bilgi)
- * Otomobiller gibi dikiz aynası olsa arkamı görürdüm. (Teknik bilgi)
- * Hepiniz övünürken *Danimarkalı Andersen*'in masallarını unutup gidiyorsunuz. (Bilimsel bilgi)
- * “Kibritçi Kız” sınısıcak bir masaldır, değil mi? Danimarka'nın karına, buzuna, fırtınasına karşı koyan o küçük kızın kibritlerinin alevi değil, yüreğinin sıcaklığıdır. (Sanatsal bilgi ve Felsefî bilgi)

4.1.1.3. Canım Kitap

* Nedir insanların kitaplara olan bu düşkünlüğü? Kitaplar, hele romanlar ve şiir kitapları, neden insanların hayatında bu kadar büyük bir yer alıyor? (Gündelik Bilgi)

* İnsanlar toplu olarak yaşadıkları hâlde yine de yaratıkların en yalnızlarıdır. Dıştan birbirlerine yakındırlar ama içten aralarında ne uzaklıklar vardır. (Felsefi Bilgi)

* Dünyada hiçbir dost, insana kitaptan daha yakın değildir. (Felsefi Bilgi)

* Düşünüyorum da şu dünyadan kitaplar yok olurse yaşamak ne kadar güçleşir, çekilmez bir ağırlık olur. (Felsefi Bilgi)

* Yolculukta, çoğu zaman olduğu gibi çevremize bakıp dalmaktan yanımıza aldığımız kitapları okuyamazsak onları yine de elimiz altında bulundurmamak isteriz. Çünkü onların can yoldaşı olduğunu biliriz. (Gündelik Bilgi)

* Nurullah Ataç, ölüm yatağında, kendisini görmeye gelen Sabahattin Teoman'a "Hastalıkta ağrıları dindirici en iyi ilaç şiirmiştir, boyuna şiir okuyorum." dememiş miydi? (Sanatsal bilgi)

* Bir şeyler öğrenmek için roman veya şiir okunduğunu sanmıyorum. Sanatçı bir şeyler öğretmek, bazı doğruları göstermek için yazmamıştır ki okuyucu öğrenmek için okusun! Fikir eseri ile sanat eserinin ayrıldığı nokta burada! (Sanatsal bilgi)

* Dünyamızı nasıl insansız düşünemezsek insanı da kitapsız düşünemeyiz diyeceğim. (Felsefi Bilgi)

* Beyninde düşünce kıvılcımının parladığı andan beri insan, düşündüğünü ve duyduğunu türlü şekillerle eline ne geçirdiyse ona aktarmaktan kendini alamamıştır. O gün bugün, insan yazıyor, yazdığını okutuyor. (Bilimsel bilgi)

* Yıllar, yüzyıllar geçiyor, bu arada kimi kitap unutuluyor, kimi kitap hatırlanıyor. Doğanlardan çok ölenler var. Ama yaşayanlar arasında her zevkten, her düşünceden okuyucuya arkadaşlık edecek kadar tükenmek nedir bilmeyenler de çok...(Sanatsal bilgi)

4.1.2. Atatürk Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.1.2.1. Mustafa Kemal Atatürk

* Türklerle beraber pek çok farklı milletin de içinde yer aldığı Osmanlı Devleti bu şekliyle çok uluslu bir yapıya sahipti. (Bilimsel Bilgi)

* Bu yapı içinde yer alan milletler Osmanlı Devleti çatısı altında 19. yüzyıla kadar birlik ve beraberlik içinde huzur ve güven ortamında yaşadılar. (Bilimsel Bilgi)

* Ancak Fransız İhtilali'nin etkisiyle özellikle Balkanlarda ayrılıkçı fikirler ortaya çıkmaya başladı. Fransız İhtilali ile ortaya çıkan "Milliyetçilik" akımı, Osmanlı Devleti içindeki ulusları etkiledi. (Bilimsel Bilgi)

* Bu uluslar, Osmanlı topraklarına göz diken devletlerin de kışkırtmasıyla isyan edip bağımsızlık çabası içine girdiler. (Bilimsel Bilgi)

* Bu sebeple Atatürk'ün de doğduğu şehri içine alan Balkanlar, XIX. yüzyılda pek çok siyasi çatışmanın olduğu bir bölge olarak tarihe geçti. (Bilimsel Bilgi)

* Balkanlarda hızla yayılan bu ayrılıkçı fikirler, Osmanlı Devleti'ni zaman içinde çok ciddi sıkıntılara düşürmüştür. (Bilimsel Bilgi)

* Aydınlar ve devlet adamları bu sıkıntıları ortadan kaldırmaya yönelik çeşitli arayışlara girmişler, farklı fikir ve görüşler ortaya koymuşlardır. Bu görüş ve düşüncelerin ortak amacı, Osmanlı Devleti'ni içinde bulunduğu zor durumdan kurtarmaktı. (Bilimsel Bilgi)

* Osmanlı aydınları, özellikle Selanik şehrinde örgütlenmişler, düşüncelerini geniş kitlelere yaymak amacıyla burada çeşitli gazete ve dergiler çıkarmışlardı. Selanik, çeşitli insanların, dillerin, dinlerin, düşüncelerin kaynaştığı bir şehirdi. (Bilimsel Bilgi)

* 1881 yılında Selanik'te dünyaya gelen Atatürk'ün çocukluk ve gençlik dönemi, yukarıda anlattığımız sosyal, siyasi ve kültürel ortam içinde geçmiştir. (Bilimsel Bilgi)

* Atatürk'ün babası Ali Rıza Efendi, annesi ise Zübeyde Hanım'dır. (Bilimsel Bilgi)

* İyi bir eğitim almış olan Ali Rıza Efendi gümrük memurluğu yapmıştır, Zübeyde Hanım ise okuma yazma bilen kültürlü bir hanımefendidir. (Bilimsel Bilgi)

* Öğrenim hayatına annesinin isteği üzerine mahalle mektebinde başlayan Mustafa, daha sonra Selanik'teki Şemsi Efendi Mektebine kaydoldu ve ilkokulu burada bitirdi. (Bilimsel Bilgi)

* Mahalle mekteplerinden farklı olarak bu okulda yeni öğretim metotları uygulanmakta, okumayı ve yazı yazmayı kolaylaştıracak araç ve gereçler kullanılmaktaydı. Modern öğretim yapan bu okul, Mustafa'nın fikrî gelişimini olumlu etkiledi. (Bilimsel Bilgi)

* Mustafa, bu okulda okurken babasını kaybetti. Ali Rıza Efendi'nin ölümü üzerine Zübeyde Hanım, çocukları ile birlikte Selanik yakınlarında yaşayan kardeşi Hüseyin Efendi'nin çalıştığı çiftliğe yerleşti. (Bilimsel Bilgi)

* Çiftlik hayatı sebebiyle Mustafa'nın öğrenim hayatı bir süre aksadı ancak Mustafa'nın en büyük isteği eğitim hayatına devam etmek, ülkesi ve milletine hizmet edecek bir genç olarak yetişmekti. (Bilimsel Bilgi)

* Bu düşünce ve istekle Mustafa eğitimine devam etmek için annesinin de onayıyla Selanik'e döndü. Burada teyzesinin yanında öğrenimine devam etti. (Bilimsel Bilgi)

* Mustafa, asker olmak için Selanik Askerî Rüştiyesi (ortaokul) sınavlarına girdi ve sınavı kazandı. Böylece üstün başarılarla dolu askerlik hayatı başlamış oldu. (Bilimsel Bilgi)

* İyi bir öğrenci olan Mustafa, kısa sürede bütün öğretmenlerinin dikkatini çekti. Özellikle matematik öğretmeni Yüzbaşı Mustafa Bey onunla yakından ilgilendi. Mustafa'nın derste gösterdiği başarılarından etkilenen öğretmeni ona "Senin adın da Mustafa benim adım da. Bu böyle olmayacak, aramızda bir fark bulunmalı. Bundan sonra senin adın Mustafa Kemal olsun." dedi. (Bilimsel Bilgi)

* Mustafa Kemal, Selanik Askerî Rüştiyesini bitirdikten sonra Manastır Askerî İdadisine (lise) girdi. Mustafa Kemal lisede de çok başarılı bir

öğrenci olarak hem öğretmenlerinin hem de arkadaşlarının takdirini kazandı.
(Bilimsel Bilgi)

* Askerî Lisede Mustafa Kemal'in sevdiği derslerden biri de tarihtir. Tarih öğretmeni Kolağası Mehmet Tevfik Bey'in derin tarih bilgisi onda tarih bilinci uyanmasını sağladı. Mustafa Kemal'in lisede başlayan bu tarih sevgisi ve bilinci, hayatının sonuna kadar artarak devam etmiştir. (Bilimsel Bilgi)

* Atatürk, Askerî lisenin ardından İstanbul'da Harp Okulunu ve Harp Akademisini bitirerek 1905 yılında askerlik görevine başladı. İlk olarak Şam'a tayin edildi. (Bilimsel Bilgi)

* Osmanlı Devleti'ni parçalayarak toprak elde etmek isteyen İtalyanların Libya'ya saldırması üzerine orada vatani kahramanca savundu. (Bilimsel Bilgi)

* Birinci Dünya Savaşı'nda bir lider olarak tanınmasını sağlayacak Çanakkale Savaşlarına katıldı ve bu savaşta büyük başarılar gösterdi. (Bilimsel Bilgi)

* Çanakkale Savaşlarındaki başarıya rağmen Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup ayrıldı. (Bilimsel Bilgi)

* Savaşı kazanan ülkeler ile Osmanlı Devleti arasında yapılan antlaşmanın sonucunda ülkemiz işgal edilmeye başlandı. (Bilimsel Bilgi)

* İstanbul'da bulunduğu müddetçe devletin ileri gelenleriyle görüştü, onlarla fikirlerini paylaştı ancak bu görüşmelerden pek olumlu bir netice alamadı. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa, devletin ve milletin İstanbul'da oturularak kurtulamayacağını anladı. (Bilimsel Bilgi)

* Kemal Paşa'ya göre artık Anadolu'ya geçip Millî Mücadeleyi başlatmaktan başka çare yoktu. İzmir'in düşmanlar tarafından işgalinden bir gün sonra Mustafa Kemal Paşa müfettişlik göreviyle Samsun'a hareket ederek burada Kurtuluş Hareketini başlattı. (Bilimsel Bilgi)

* Millî Mücadele ruhu etrafında Türk milletini düşmana karşı birleştirdi. Samsun'da başlayan Millî Mücadele hareketi kısa bir zaman içinde tüm ülkeye yayıldı. (Bilimsel Bilgi)

* Kurtuluş Savaşı başarıyla sonuçlanmıştı. Ancak uzun yıllar devam eden savaşlar, ülkenin her yönden geri kalmasına sebep olmuştu. Siyasi,

sosyal ve ekonomik alanlarda yeniden yapılanmaya ihtiyaç vardı. (Bilimsel Bilgi)

* Mustafa Kemal, yönetimin millete ait olduğuna inanıyordu. Bunun için henüz Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcında 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisini açtı. TBMM'nin açılması, cumhuriyet idaresine giden yolun ilk adımlarıydı. (Bilimsel Bilgi)

* Bununla birlikte saltanat devam ediyor ve bu durum ulusal egemenliğin önünde önemli bir engel olarak duruyordu. 1 Kasım 1922'de, Türkiye Büyük Millet Meclisinde alınan kararla saltanat kaldırıldı. (Bilimsel Bilgi)

* 13 Ekim 1923'te Ankara, TBMM kararı ile başkent seçilirken 29 Ekim 1923'te de Cumhuriyet ilan edildi ve Mustafa Kemal ilk cumhurbaşkanımız seçildi. (Bilimsel Bilgi)

* Sosyal ve siyasi alanlarda gerçekleştirilen inkılaplar ve ekonomide atılan adımlar ile çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri atıldı. Sanayi hamlesi ile yurdun birçok yerinde fabrikalar açıldı. (Bilimsel Bilgi)

* Kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik kanunlar düzenlendi. (Bilimsel Bilgi)

* Kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı. (Bilimsel Bilgi)

* Harf inkılabı gerçekleştirilerek günümüzde kullandığımız "Yeni Türk Harfleri" kabul edildi (1 Kasım 1928). (Bilimsel Bilgi)

* 1934 yılında Soyadı Kanunu çıkarıldı. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa'ya Türk milleti adına TBMM tarafından "Atatürk" soyadı verildi. (Bilimsel Bilgi)

* Çanakkale Savaşında Anafartalar Grubu Komutanı olan Mustafa Kemal Atatürk'ün vücuduna bir şarapnel parçası isabet etmiş, sağ cebinde taşıdığı saat kendisini ölümden kurtarmıştı. (Bilimsel Bilgi)

* Sakarya Meydan Savaşı devam ederken talihsiz bir şekilde atından düşmüş, bunun üzerine kaburga kemiği kırılmıştı. Milleti için her türlü zorluğa katlanan Mustafa Kemal Atatürk, bu olay sonrasında cepheden ayrılmamış, sedye üzerinde bile olsa savaşı yerinde yönetmeye devam etmiştir. (Bilimsel Bilgi)

* Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemal Atatürk, başarılı bir lider olarak bütün dünyaca tanınmış, onun barışçı kişiliği ve lider karakteri diğer milletlere örnek teşkil etmiştir. (Bilimsel Bilgi)

* Zengin bir kütüphanesi olan Atatürk, kitap okumayı çok sever ve okuduğu bir kitabı bitirmeden bırakmazdı. (Bilimsel Bilgi)

* Fransızca ve Almancayı bilirdi. (Bilimsel Bilgi)

* Müzik dinlemek, ata binmek ve yüzmek onun özel hobileri arasında yer alırdı. (Bilimsel Bilgi)

* Yöresel oyunlarımızdan Zeybek " oyununu, ata sporumuz güreşi çok sever, Rumeli türkülerini ilgi ve beğeni ile dinlerdi. (Bilimsel Bilgi)

* Ülkesine ve milletine mal olmuş bu büyük devlet adamı 1937 yılında mal varlığını devletin çeşitli kurumlarına bağışladı. (Bilimsel Bilgi)

* 1938 yılının sonlarına doğru hastalığı iyice artan Mustafa Kemal Atatürk, o yılın 10 Kasım'ında İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerini yumdu. (Bilimsel Bilgi)

* Önce Ankara Etnografya Müzesinde geçici kabre konan naaşı, 15 yıl sonra 1953 yılında Anıtkabir'e taşındı. (Bilimsel bilgi)

* Her yıl 10-16 Kasım Atatürk Haftası'nda onun hayatını, başarılarını, ülkemize yaptığı hizmetleri hayır ve iyilikle anar, ona olan şükranlarımızı içtenlikle dile getiririz. (Gündelik Bilgi)

4.1.2.2. Atatürk'ün Fikir Dünyası

* Düşünmek, insanlara has özel bir yetenektir. (Bilimsel Bilgi)

* Dünyanın bugünkü medeniyet seviyesine ulaşması için birçok fikir adamının kafa yorduğu muhakkaktır. Atatürk de pek çok konuda fikir üretmiştir. Ancak o, aynı zamanda büyük bir devlet adamı olduğundan, fikirlerini uygulama imkânı bulabilmiştir. O, bu özelliğiyle diğer düşünürlerden ayrılır. (Bilimsel Bilgi)

* Atatürk'ün fikir dünyasının oluşmasında ve şekillenmesinde içinde bulunduğu sosyal ve siyasi ortamın etkileri yanında çocukluğundan

itibaren kitap okumaya olan ilgi ve sevgisinin çok önemli bir yeri vardır. (Bilimsel Bilgi)

* O, cephede savaş sırasında bile kitap okumaya özellikle zaman ayırmış bir komutandı. Devlet adamı olarak ülkeyi idare ederken ise okumaya ayırdığı zaman daha fazla olmuştur. (Bilimsel Bilgi)

* Fikir ile kültür arasında sıkı bir ilişki vardır. Çünkü kültür, yüksek fikirlerin ürünüdür. (Felsefî Bilgi)

* Büyük bir tarih sevgisine ve bilgisine sahip olduğunu yaptığı çalışmalarla da ortaya koymuştur. Türk Tarihi Tetkik Cemiyetini kurdurmuş, kurucu ve koruyucu başkanı olmuştur. Yoğun işlerine rağmen cemiyetin toplantılarına bizzat katılması, onun tarihe olan sevgisini göstermektedir. (Bilimsel Bilgi)

* Bu sebeple tarih sevgisi ve bilgisi, onun fikir hayatını oluşturan etkenlerden biridir. (Bilimsel Bilgi)

4.1.2.3. Atatürk'ten Anılar

• 1. Anı

* Dünyada kadınlar, seçmek ve seçilmek hakkını kazanmak için çok mücadele etmişlerdir. (Bilimsel Bilgi)

* Pek az zaman içinde kadınların seçme ve seçilme hakkını kabul eden yasa kabul edildi. (Bilimsel Bilgi)

* Kız okullarına da askerlik dersi kondu. (Bilimsel Bilgi)

• 2. Anı

* "Sizlerin de belirttiğiniz gibi *Mimar Sinan, elbette yapıtlarının çokluğu, çeşitli oluşu, eşsizliği* nedeniyle de büyüktür ama..." dedi ve kişisel görüşünü belirtti. (Bilimsel Bilgi)

* "Mimar Sinan, Türk kültürünün doğurduğu ve Türk kültürüne hizmet etmekten başka bir şey düşünmeyen bir deha idi." (Bilimsel Bilgi)

* Atatürk, ne bir mimar ne de sanatın herhangi bir dalında uzmanlık sahibi bir kişiydi. Fakat o, sanatçının ve sanatkârın bir ülkenin gelişmesindeki itici gücünü çok iyi bilen, sanata ve sanatçıya saygılı bir "aydın"dı. (Bilimsel Bilgi)

* *Onun, Mimar Sinan'ın heykelinin yapılması için emir vermesi* ise bir devlet adamlığı sorumluluğu yanı sıra bir aydın saygısının da sonucuydu. (Bilimsel Bilgi)

• 3. Anı

* Atatürk'ün bünyesi güçlü ve sağlıklıydı. Günlerce çalışmaya dayanır, at üstünde yorulmadan uzak yerlere gidebilirdi. Soğuğa, sıcağa, uykusuzluğa karşı direnci büyüktü. Hafif rahatsızlıkları ayakta geçirirdi. (Bilimsel Bilgi)

* 1937 yılında direnci azalmaya başladı. Bünyesinde bir rahatsızlık duyduğunu söylerdi. Bu durum, ölümüne neden olan hastalığın belirtisiydi. Atatürk, günden güne gücünü yitiriyordu. (Bilimsel Bilgi)

* Mayıs ayında Savarona gemisinde, dinlenmeye çekilmek zorunda kaldı. Orada zamanının çoğunu yatakta geçiriyor ve tedavisine devam ediliyordu. (Bilimsel Bilgi)

* Bu durumda iken de yurt işleri ile uğraşmaktan geri kalmıyor, kendi başkanlığında Bakanlar Kurulu toplantısı yaptırıyor, çalışmalarını yönetiyor ve düşüncelerini söylüyordu. (Bilimsel Bilgi)

* Birdenbire kendini toplayarak Hatay'ı mutlaka kurtarmamızı söyledi. (Bilimsel Bilgi)

4.1.3. Sevgi Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.1.3.1. Soylu Bilgi Ağacı

* Yüreğimde sevgi harcı,
Doku sensin öğretmenim.
Her çiçekte burcu burcu,

- Koku sensin öğretmenim. (Felsefî Bilgi)
- * Kalpte ışık, gözlerde fer,
Önde oldun sen her sefer.
Milletimin şan ve zafer,
Tâkı sensin öğretmenim. (Felsefî Bilgi)
- * Gönlümüzde sevgi bağın,
Yıldızısın al bayrağın.
Güneş tuğlu gül şafağın,
Şavkı sensin öğretmenim. (Felsefî Bilgi)
- * Ruha huzur, kalbe ilaç
Arayanlar sana muhtaç.
Bilgidir en soylu ağaç,
Kökü sensin öğretmenim. (Felsefî Bilgi)
- * Attığın her tohum gökçek,
Şefkatinle açar çiçek.
Dillerden hiç düşmeyecek,
Türkü sensin öğretmenim. (Felsefî Bilgi)
- * Doğuyverse güneş yüzün,
Ufkumuzda kalmaz hüzün.
Gece ile şu gündüzün,
Farkı sensin öğretmenim. (Felsefî Bilgi)

4.1.3.2. Eskici

* Fakat vapur şuraya buraya uğrayıp bir sürü yolcu bıraktıktan sonra sıcak memleketlere yaklaşınca kendisini bir durgunluk aldı. Kalanlar bilmediği bir dilden konuşuyorlardı ve ona İstanbul'daki gibi "Hasan gel!", "Hasan git!" demiyorlardı; ismi değişir gibi olmuştu. Hassen şekline girmişti:

— Taal hun ya Hassen, diyorlardı, yanlarına gidiyordu.

— Ruh ya Hassen, derlerse uzaklaşıyordu. (Gündelik Bilgi)

* Yalnız ara sıra kocaman kocaman hayvanlara rast geliyorlardı; çok uzun bacaklı, çok uzun boylu, sırtları kabarık, kambur hayvanlar trene

bakmıyorlardı bile... Ağızlarında beyazımsı bir köpük çiğneyerek dalgın ve küskün arka arkaya, ağır ağır, yumuşak yumuşak, iz bırakmadan ve toz çıkarmadan gidiyorlardı. Çok sabretti, dayanamadı, yanındaki askere parmağıyla göstererek sordu; o güldü:

-Gemel, gemel, dedi. (Gündelik Bilgi)

* Gerdanından, alnından, kollarından ve kulaklarından biçim biçim, sürü sürü altınlar sallanan bir kadın göğsüne bastırdı. (Gündelik Bilgi)

* Birçok çocuk da gelmişti; entarilerinin üstüne hırka yerine elbise ceket giymiş, saçları perçemli, başları takkeli çocuklar... (Gündelik Bilgi)

* Şimdi onun da kuşaklı entarisi, ceket, takkesi, kırmızı ayakkabıları vardı. Saçlarının ortası, el ayası kadar sıfır makineyle kesilmişti, alnına perçemler uzatılmıştı. Deri gibi sert, yayvan tandır ekmeğine alışmıştı; yer sofrasında bunu hem kaşık hem çatal yerine dürümleyerek kullanmayı beceriyordu. (Gündelik Bilgi)

* Mukavvaya benzettiği kalın deriyi iki tarafı keskin incecik, sapsız bıçağıyla kesişine, ağzına bir avuç çivi dolduruşuna, sonra bunları birer birer, İstanbul'da gördüğü maymun gibi avurdandan çıkarıp ayakkabıların altına çabuk çabuk mihlayışına, deri parçalarını pis bir suya koyup ıslatışına, pis çanaktaki macuna parmağını daldırıp tabanlara sürüşüne, hepsine bakıyordu. (Teknik Bilgi)

4.1.3.3. Anadolu

* Anadolu çiğdemi baharın müjdecisi olmuş bize. (Gündelik Bilgi)

* Hürriyeti temsil eder al rengi. (Bilimsel Bilgi)

* Bin yetmiş bir yılından beri Anadolu'da bayram var, düğün var her gün. (Bilimsel Bilgi)

* Yunus Emre, bu toprağın dili, bu toprağın yanık yürekli âşığı olmuş. (Bilimsel Bilgi)

* *Sarıköy'e yolun düşerse yaz kış mezarının üzerinde açan gönül çiçeklerini kokla.* (Bilimsel Bilgi)

* Konya'da Mevlâna inanmışa sevgi olur, dostluk olur. (Bilimsel Bilgi ve Felsefi Bilgi)

* Bir masal şehridir İstanbul. Fatih Sultan Mehmet Han'ın kutlu rüyası ile bizim olur bin dört yüz elli üç yılından beri. (Bilimsel Bilgi ve Sanatsal Bilgi)

* Nene Hatun; daha on sekizinde taze gül gibi. Bebeciğine sütünü emziremeden koşar cepheye. Eşi yaralı, kendi al kanlar içinde. Aziziye Tab- yası'nda emziremediği yavrusunun hasretini çekiyor şimdi. (Bilimsel Bilgi)

* Sütçü İmam derler bir Maraş'lı yiğit, Kurtuluş Savaşı'mızın ilk kurşununu attığında, Akşehir'de yatan Nasrettin Hoca dedemi düşün! (Bilimsel Bilgi- Bilimsel Bilgi)

* Hazreti Süleyman derman üstüne ferman buyurunca su perileri sulara dalmış, hemen gölcükleri boşaltıp "Can Şehri"ni ortaya çıkarmışlar. Dağ perileri de mermer taş, mermer direk getirmişler dağlardan. Bir saray kurmuşlar şehrin orta yerinde. Bahçenin içinde köşk, köşkün içinde bahçe. Hiç solmayan çiçekler açarmış bu bahçelerde. Bülbüller gece gündüz ötermiş... (Dinî Bilgi)

* Süleyman Peygamber'in iki veziri de bu şehri çok sevmiş. Büyük vezir, "Doğrusu cennet burası." demiş. Küçük vezirin kulağı az işitirmiş "Cennet burası." sözünü "Cennet Bursa" diye anlamasın mı! O gün bu gündür, bu şehrin adı Bursa kalmış. (Bilimsel Bilgi)

* Dört mevsim renklerin şarkısı yankılanır yurdumuzda; Rize'de yeşil bir duvağa benzer çay bahçeleri. (Gündelik Bilgi ve Sanatsal Bilgi)

* Çukurova'da ak güvercin kanadadır ovalar. (Gündelik Bilgi ve Sanatsal Bilgi)

* Gemlik'te yeşil gözyaşı döker zeytin ağaçları. (Gündelik Bilgi ve Sanatsal Bilgi)

* İzmir'de türkü söyler portakal bahçeleri. (Gündelik Bilgi ve Sanatsal Bilgi)

* Dallarda gülümser elmalar Amasya'da. (Gündelik Bilgi ve Sanatsal Bilgi)

* Akdeniz köpük köpük bir harita çizerken Ege, Karadeniz'in girintisiz kıyılarını kıskanır. (Bilimsel Bilgi ve Sanatsal Bilgi)

4.1.4. Duygular Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.1.4.1. Meşe İle Saz

- * Meşe, bir gün, saza demiş:
Doğrusu Tanrı size haksızlık etmiş.
Minnacık serçe konsa üstünüze
Beliniz bükülüverir.
Suları ürperten seher yeli
Baş eğdirir size (Gündelik Bilgi)
- * Bir de benim şu dağ gibi gövdeme bak!
Güneş bile zor giriyor içime,
Fırtına dallarıma oyuncak.
Her esen yel sana bora,
Bana kasırgalar meltem. (Gündelik Bilgi)
- * Ama sizin soy nedense gider
Sulu, rüzgarlı yerlerde biter. (Gündelik Bilgi)
- * Acıyorum sizlere,
Tanrı haksızlık etmiş sazlara.
İyi yüreklisin, demiş saz meşeye;
Eksik olma, ama bizim için üzülme.
Benden çok sen kork rüzgârdan:
Ben eğilirim, kırılmam. (Gündelik Bilgi)

4.1.4.2. Dijon'dan Trabzon'a

- * Nasılsın anne? Sarı oğlun seni o kadar arıyor ki! Azıcık soğuk alsam, nezle olsam hemen anneciğim sevecen çehresiyle karşıma geliyor. Anne, insan annesine “başım ağrıyor” dediği zaman başının ağrısı biraz geçer. (Felsefi Bilgi)

* Kardeşlerim de benim gibi senden biraz ayrılırsalar, seni daha hiç üzmezler. (Felsefi Bilgi)

4.1.4.3. Nasrettin Hoca

- * Günahtır, ölüyü tutmayalım, karar verin çabuk. (Dinî Bilgi)
- * Ha şöyle imana gel. (Dinî Bilgi)

4.1.5. Zaman ve Mekân Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.1.5.1. Anadolu'da Bahar

- * İlbaharı geldi Anadolu'nun,
Silifke'de çiçek açtı nar şimdi. (Gündelik Bilgi)
- * Her tarafı yeşillendi Bolu'nun, (Gündelik Bilgi)
- * Sultandağı benek benek kar şimdi (Gündelik Bilgi ve Sanatsal Bilgi)
- * Horon tepir Sürmene'nin uşağı (Gündelik Bilgi)
- * Dadaşların oynadığı bar şimdi. (Gündelik Bilgi)
- * Durgun çayı köpüklendi Daday'ın, (Gündelik Bilgi)
- * Palmiyeler zümrüt tacı Hatay'ın, (Gündelik Bilgi ve Sanatsal Bilgi)
- * Çukurova cennetidir bu ayın, (Gündelik Bilgi ve Sanatsal Bilgi)
- * Aydın ili efelere dar şimdi. (Gündelik Bilgi)
- * Boz martılar düğün yapar Mersin'de, (Gündelik Bilgi ve Sanatsal Bilgi)
- * Isparta'nın renk renk gül bahçesinde, (Gündelik Bilgi)
- * Bülbüllerin neşesini gör şimdi. (Sanatsal Bilgi)
- * Âşıklar diyarı Elbistan ili (Gündelik Bilgi)

4.1.5.2. Bayram Yeri

* “Aslan nineciğim, pamuk nineciğim, sen büyüksün, bayramın birinci günü evde oturmalısın, konu komşu elini öpmeye gelecekler.” dedim. (Gündelik Bilgi ve Dinî Bilgi)

* Yolda bana ne dualar etti ne dualar. (Dinî Bilgi).

4.1.5.3. Hoşgörüler Diyarı Mardin

* Milattan önce 8000'lere değin uzanan geçmişinde birçok uygarlığın yerleşip solduğu, farklı kültürleri ve dinleri içinde harmanlamış, yoğurmuş şiir gibi bir kent Mardin. (Bilimsel Bilgi)

* Romalılar döneminde Maride, Persler döneminde Marde, Bizanslılar döneminde Mardia, Süryanilerin Merdo ya da Merdi, Arapların da Maridin adını yakıştırdıkları gizemler kenti Mardin... (Bilimsel Bilgi)

* Yazılanların, söylenenlerin hepsi de az gelir bu kente. Bu duyguyu tatmak için günler hatta haftalar boyu Mardin'de yaşamak, *Mardin'in ılık havasını* solumak, *labirenti andıran sokaklarını* arşınlamak bazen de kaybolmak gerekir. (Gündelik Bilgi)

* Eşi benzeri olmayan kesme taş işçiliğini sergileyen yapılarıyla tamamı sit alanı ilan edilen dünyadaki ikinci kenttir. (Bilimsel Bilgi)

* Mardin'de Süryani kiliseleriyle camilerin, medreselerin iç içe geçtiği kent dokusu içinde değişik zamanlarda kilise çanının sesiyle ezan sesi birbirine karışır. (Gündelik Bilgi)

* Süryani papazla cami imamı bir sokak başında güneydoğu lehçesiyle derin sohbe daldığını görürsünüz. (Gündelik Bilgi)

* Gümüş ve altın işlemeciliğinde ülke çapında ün yapmış ve hâlâ varlığını sürdüren Süryani ustalarla Müslüman bakırcı ustaların yan yanlığına, iç içeliğine ne demeli? (Gündelik Bilgi)

* Labirenti andıran bu ara sokaklarda her şey insan gücü veya eşek, katır türü hayvanlarla yapılır. (Bilimsel Bilgi)

* Mardin Belediyesi şehrin sokaklarının doğal yapısı gereği çöpleri hayvanlarla taşıtır. (Bilimsel Bilgi)

* Kapıların üzerindeki taşlara çizilmiş resimler (Eğer sahibi hacca gitmişse Kabe resmi vardır.), işlemler, kuş gagasını andıran kapı tokmakları, bir evin altından geçen sokağın devamı kemerli tüneller... Yapılardaki taşlara işlenmiş çeşitli hayvan ve meyve kabartmaları, sizi günümüzden geçmiş yıllara düş yolculuğuna çıkarır. (Bilimsel Bilgi ve Dinî Bilgi)

* Kalenin eteklerinden 1385 yılında yaptırılmış Zinciriye Medresesi'nin kubbesiyle Şehidiye Camisi minaresi ve Ulu Cami'nin ovayla iç içe görünümü eşsiz bir panoramadır. Bu panoramaya sahip olan renk genelde sarıdır. Mardin'e damgasını vurmuştur sarı ve tonları... (Bilimsel Bilgi)

* Zinciriye Medresesi ve caminin giriş kapısındaki detaylardan sıyrılıp Şehidiye Camisi'ne nazır çay bahçesindeki küçük bir moladan sonra 12. yüzyılda, *Artuklular döneminde yapıldığı sanılan, Akkoyunlu ve Osmanlılar döneminde onarım görmüş Ulu Cami'de* soluklanmak ayrı bir keyiftir... (Bilimsel Bilgi)

* Veya başka bir Mardin panoraması içinde Mor Petrus ve Pavlus Kilisesi'nin avlusunda papazın ikram ettiği kahveyi yudumlamak, ardından *Akkoyunlular dönemi eseri Kasımiye Medresesi'nin* avlusuna uzanmak, çeşmesinden akan suyu doya doya yudumlamak... (Bilimsel Bilgi)

* 1600 yıla yakın geçmişi olan ve kent merkezine 8 kilometre uzaklıkta *Eskikale Köyü yakınlarında, Süryani başpiskoposluk merkezine bağlı Deyrulzafaran Manastırı* gezinize ayrı bir tat katacaktır. (Bilimsel Bilgi)

* Süryanilerin en önemli ziyaret yerlerinden biri olan ve içinde 52 Süryani patriğinin mezarı olan bu manastır, 4. yüzyıl sonlarında kurulmuştur. (Bilimsel Bilgi)

4.1.6. Doğa ve Evren Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.1.6.1. Boş Arsa

* Otomobil ideolojisi kenti kendine göre dizayn etmiştir. (Gündelik Bilgi ve Felsefi Bilgi)

* İstanbul'da her gün 300-400 aracın trafiğe çıktığı söyleniyor. Buna ne yol ne tünel ne köprü ne de başka bir şey çözüm getirebilir. (Bilimsel Bilgi)

4.1.6.2. Kımalı Keklik

* Deniz'in köpeğinin adı Jumbo'ydu. *Jumbo iri, azman anlamına* hiç uymayan ufak tefek bir köpekti oysa. (Gündelik Bilgi)

* Batı Trakya'dan Orta Asya'ya kadar uzanan bölgede yaşayan kımalı keklik, 33 cm uzunluğundadır. (Bilimsel Bilgi)

* Vücudunun yan tarafları ve gerdanı beyaz, öbür bölümleri bozdur. Yanlarındaki beyaz bölgelerde siyah ve kahverengi bantlar vardır. (Bilimsel Bilgi)

* Bitkisel besinlerle beslenen kımalı keklik, Türkiye'nin bütün bölgelerinde 'yerli kuş' olarak yaşar. (Bilimsel Bilgi)

* Ne yazık ki son yıllarda aşırı avlanma nedeniyle sayıları çok azalmıştır. (Bilimsel Bilgi)

* Evdeki sebze artıklarını ya da çeşitli tohumları çoğu zaman ben veriyordum ona. Elimden yemesi de çok hoşuna gidiyordu. (Gündelik Bilgi)

* Büyüttüğümüz bir canlı için üzüntü duymam gülünecek bir şey mi? (Gündelik Bilgi)

* Bilmiyorum, o bize çok alıştı. Doğaya yeniden alışması güç olabilir. Tüm insanları dost zannettiği için avcılardan kaçmayacaktır, bu da çok tehlikeli. (Gündelik Bilgi)

4.1.6.3. Orman Küstü Bize

* Doğrusunu sorarsanız eskiden bu suyumuzun çevresi tamamen ormandı. Şimdi ise orman bizden uzaklaştı, su da ondan ayrılmadı, suyu da aldı götürdü. (Bilimsel Bilgi)

* Düşünün 400 milyon ton vatan toprağını her yıl denizlere peşkeş çekiyoruz.; bunun sebebi nedir? "Yağmur" diyeceksiniz. Hayır, yağmur değil toprağın örtüsüz, bağısız bırakılışıdır. (Bilimsel Bilgi)

* Orman olan bir yere isterse tonlarca yağmur yağsın, toprak diye ne sürükleyip götürebilir oradan? Bir sünger gibi emer suyu orman toprağı. (Bilimsel Bilgi)

* Şu hâlde orman, sadece zevkimizin, sağlığımızın kaynağı değil; sadece suyumuzun kaynağı değil, toprağımızın da koruyucusudur; boğazımızın, sırtımızın da sigortasıdır. (Bilimsel Bilgi)

* Orta Anadolu'nun büyük bir alanında köy yoktur çünkü su yoktur çünkü orman yoktur. Halbuki 500 yıl önce Ankara çevrelerinin orman olduğunu tarih kitapları yazıyor. (Bilimsel Bilgi)

4.2. MEB YAYINLARI İLKÖĞRETİM 7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ METİNLERDE BİLGİ TÜRLERİNİN DAĞILIMI İLE İLGİLİ BULGULAR

4.2.1. İletişim Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.2.1.1. Tath Dil

* Mağaza vitrinlerindeki mankenleri bilirsiniz. Hepsi güler yüzlüdür, içlerinde pek de güzelleri vardır ama dilleri olmadığı için soğukturlar. (Gündelik bilgi ve Felsefi Bilgi)

* Onlar her ne kadar insan benzeri iseler de insanları güzel yapan, sıcak yapan dildir. (Gündelik bilgi ve Felsefi Bilgi)

* “Dil yarası yaraların en derinidir.” derler. (Gündelik bilgi ve Felsefi bilgi)

* Bıçağın açtığı yara zamanla kapanır; dil yarası, ruhun en gizli taraflarına doğru boyuna işler, bir türlü kapanmak bilmez. (Gündelik bilgi ve Felsefi Bilgi)

* Acı dil yalnız karşısındakine değil, sahibine de zarar verir. Bu kişi dünya güzeli olsa da acı dili onu çirkinleştirir. (Gündelik bilgi ve Felsefi Bilgi)

* Nice güzel insan vardır ki dilleri yüzünden sevilmez. “Şeytan görsün yüzünü!” deyip bucak bucak kaçtığımız insanlar hep o insanlardır. (Gündelik bilgi)

* Ama tatlı dil öyle mi ya? “Yılanı deliğinden çıkarır.” derler. (Gündelik bilgi)

* Ne kadar öfkeli olursanız olun tatlı dil sizi yatıştırır. En yapamayacağımız işleri size tatlı dille güler yüzle yaptırır verirler. (Gündelik bilgi)

* “Haydi şekerim şunu yapiver.” demek başka, “Kalk şunu yap!” demek başkadır. (Gündelik bilgi)

* İşleriniz biraz ters gitmiş, eve yorgun gelip koltuğa henüz sırtınızı dayamış bile olsanız bu tatlı dil sizi yerinizden kaldırır. (Gündelik bilgi)

* İşleriniz ters gitmişse “Bunda evdekilerin ne suçu var?” diye düşünürsünüz. Ne kadar yorgun olursanız olun, ufak bir zahmetin sizi daha fazla yormayacağına kendi kendinizi inandırmaya çalışırsınız. (Gündelik bilgi)

* Hani bazı insanlar için “Ağzından bal akıyor.” derler, işte bu ağızdan akan bal, tatlı dilin hâlidir. (Gündelik bilgi)

* İnsanlar başkaları hakkındaki ilk hükümlerini onların yüzlerine bakarak verir; sonra konuşmalarını incelerler. (Gündelik bilgi)

* Gerçi insanın dili ağzının içinde kolay dönmüyorsa düşüncelerini çabucak, güzel cümleler hâlinde ağzından dökemiyorsa bu gibi hâllerde susmak en emin çaredir. (Gündelik bilgi)

* Konuşmaktaki noksanlarını bilen bazı zeki insanlar susmayı becermek suretiyle işlerinde muvaffak olurlar. (Gündelik bilgi)

* Güler bir yüz, tatlı bir dille tamamlandığı zaman insana bütün kapılar açılır. (Gündelik bilgi)

* Adana, Mersin, Kahramanmaraş gibi Güney ve Güneydoğu vilayetlerimizde halk ağzında “dil” kelimesi “anahtar” manasında kullanılır. (Bilimsel Bilgi)

* Hatta biraz daha yukarı çıkarsanız mesela Erzincan'da düğünlerde, gelin susar, ağzını açıp bir kelime söylemez. Düğün akşamı gelini söyletmek için güvey kıymetli bir hediye verir ki bu hediyeye Erzincan'da “dilbağı” derler. O hediye ile gelinin dili çözülür. Yani, anahtarı işlemeye başlar. (Bilimsel Bilgi)

* Gönülleri fetheden tatlı dil bütün gücünü gönülden alır. İnsanın dilinin tatlı olması için gönlünün tatlı, iyi olması lazımdır. (Felsefi bilgi)

* Kötü bir adamın dökeceği tatlı dil, tilkinin kargaya döktüğü tatlı dil gibidir. İnsanı belki kısa bir zaman için aldatır ama çabucak da foyası meydana çıkar. (Felsefi bilgi)

* Hakiki tatlı dil iyi insanda olur. Yüreği merhametle, sevgi ile dolu insanın dili de kendiliğinden tatlılaşır. (Felsefi bilgi)

* Bu geçici dünyada gönül yıkmanın, kalp kırmanın boşluğunu sezecek kadar olgun bir hayat anlayışına varmalı ki insan, en küçüğünden en büyüğüne kadar tatlı dille, güler yüzle seslenebilsin. (Felsefî bilgi)

* Alman İmparatoru Cherlas Quint (Çars Kuint), saat meraklısı idi. (Bilimsel Bilgi)

* İşi gücü, etrafına topladığı on, on beş saati aynı zamanda çalmaya, daima hepsinin aynı zamanı göstermelerini temin etmeye çalışırdı. (Bilimsel Bilgi)

* Dünya hükümrânlığı peşinde koşan Charles Quint (Çars Kuint) günün birinde “Ben on saati ayar etmekten aciz olan bir insan, milletleri nasıl ayar edebilirim?” diyerek üzüntüye kapılmıştır. (Bilimsel Bilgi)

* Hâlbuki tatlı dilli adam böyle bir üzüntüye kapılmaz, kimse kendisine diretmeyeceği için her gittiği yere huzur götürür. Onun tatlı dili en tembeli, en gönülsüzü bile şevke getirdiği için hayat yükü ağırlığını hissettirmez olur. (Felsefî bilgi)

4.2.1.2. Yolcu Konmaz Oteli

* Amma nazik, amma cömert adam. Şaştım kaldım. Ne yapalım. Mademki davet ediyor, gidip kahvaltı etmekten başka çare yok. (Gündelik Bilgi)

4.2.1.3. Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür

* Çok sayıda anlamı olan ve anlam çağrıştıran iletişimi, genel olarak bireyler arasındaki duygu, düşünce ve bilgi aktarım süreci olarak tanımlamamız mümkündür. (Bilimsel Bilgi)

* İletişim, yaşamın her anında ortaya çıkan kişisel ya da grup olarak yapılan bir etkinliktir. (Bilimsel Bilgi ve Gündelik Bilgi)

* Yapılan küçük bir mimikten, uydular aracılığıyla gerçekleşen kıtalar arası haberleşmeye kadar çok geniş bir daire içinde ele alınabilecek iletişimde karikatürün bir ileti (mesaj) olarak önemi yadsınamaz. (Bilimsel Bilgi)

* İnsanlar iletişim kurabilmek için değişik semboller kullanırlar. (Bilimsel Bilgi)

* Duygu ve düşünceler daha çok harf dediğimiz işaretlerin oluşturduğu kelimelerle ifade edilmeye çalışılmış ve yazı dili gelişmiştir. (Bilimsel Bilgi)

* Ancak bütün anlatımlarda bu yazı dili tek başına yeterli olmamış resim, müzik, edebiyat vb. sanat dalları ortaya çıkarak özellikle duygu aktarımında büyük roller üstlenmiştir. (Bilimsel Bilgi)

* *Acaba ilk çağlarda yaşayan insanları mağara duvarlarına bir bakıma ilk karikatürler diyebileceğimiz çizgileri yapmaya zorlayan neydi?* (Bilimsel Bilgi)

* Kaldı ki bu insanlar yüzyıllar öncesi bıraktıkları duvar resimleriyle bugünün insanıyla iletişim kurup bazı iletileri aktarmışlardır. (Bilimsel Bilgi)

* Evrensel açıdan karikatürü ele aldığımızda özellikle son dönemlerde yazısız karikatürün yaygınlaşmasıyla dünya çizerleri arasında karikatür, ortak bir dil hâline gelmiştir. (Sanatsal Bilgi)

* Kültürleri, dilleri, dinleri, ekonomik ve siyasal yapıları farklı karikatürcüler hem birbirleriyle hem de farklı toplumlarla rahatça iletişim kurmaya başlamışlardır. (Sanatsal Bilgi)

* *Türk karikatürcülerinin uluslararası alanda çeşitli başarılar elde etmeleri ve adlarını duyurmaları* bu iletişim sürecinde etkin bir şekilde yer aldıklarının göstergesidir. (Sanatsal Bilgi)

* Her dilin kendi yapısından kaynaklanan farklılıklar, şive, telaffuz, vurgu ve tonlama gibi konuşma diline özgü önemli anlam belirleyici ögeler yabancı bir dille iletişimi zorlaştıran öğelerdir. (Bilimsel Bilgi)

* Fakat farklı toplumlardan ya da farklı gruplardan insanlar bir karikatüre baktığında o toplumun dilini hiç bilmeseler de verilmek istenen iletiyi rahatlıkla anlayabilir ve yorum yapabilirler. (Sanatsal Bilgi)

* Bu anlamda Türk karikatürünün önemli isimlerinden Nezh Danyal'ın Karikatür Vakfı Etkinlikleri içerisinde zaman zaman gerçekleştirdiği *Farklı Uluslardan Sergiler Projesi* de karikatürün bütün insanlara ulaşabilen iletişim gücünden yararlanılması bakımından son derece önemlidir. (Sanatsal Bilgi ve Bilimsel Bilgi)

* İletişim; kişiler arası, toplumlar arası ya da birey ile toplum arasında oluşan bir süreçtir. (Bilimsel Bilgi)

* Bir kişinin toplumla yüz yüze kurduğu iletişimde ulaşabileceği insan sayısı sınırlıdır. Ancak karikatürcü uygun zemin oluştuğunda çizgileriyle bütün dünya insanlarına seslenme olanağı bulmaktadır. (Sanatsal Bilgi ve Bilimsel Bilgi)

4.2.2. Atatürk Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.2.2.1 Atatürk

- * Uygarlık denilen yüce hedefe,
Varmayı öğretti bize Atatürk (Bilimsel Bilgi)
- * Çağdaşlık yolunda şana, şerefe,
Ermeyi öğretti bize Atatürk. (Bilimsel Bilgi)
- * İşgal edilince yurdun her yanı,
Bin düşmanı yendi Türk'ün bir canı (Bilimsel Bilgi ve Sanatsal Bilgi)
- * Alıp yeni baştan vatanı,
Kurmayı öğretti bize Atatürk (Bilimsel Bilgi)
- * Bayrağımız için al kanımızı,
Vermeyi öğretti bize Atatürk (Bilimsel Bilgi)
- * Devrimler yapıldı arka arkaya (Bilimsel Bilgi)
- * Dostluğu, barışı milli halkaya,
Örmeyi öğretti bize Atatürk. (Bilimsel Bilgi)
- * Kafayı daime ilime, fene,
Yormayı öğretti bize Atatürk. (Bilimsel Bilgi)
- * Bilimde, teknikte kalmadık geri (Bilimsel Bilgi)
- * Cehalet denilen paslı çemberi,
Kırmayı öğretti bize Atatürk (Bilimsel Bilgi)
- * Yollar yapılırken ovaya, dağa,
Kalkındı ülkemiz baştan ayağa (Bilimsel Bilgi)
- * Tüm güzellikleri cumhuriyette,

Görmeyi öğretti bize Atatürk. (Bilimsel Bilgi)

4.2.2.2 Atatürk ve Sanat

* Büyük bilim koruyucusu Fatih'in, Sinan'a ölümsüz şaheserler diktiren Kanuni'nin, Damat İbrahim Paşa'nın, sanat âşığı Üçüncü Selim'in de sanata saygısını saygıyla anıyoruz. Ancak hiçbirinin sanatla halkı Atatürk kadar yaklaştırdığı ileri sürülemez. (Bilimsel Bilgi-Sanatsal Bilgi)

* Çünkü onun sanat anlayışı, yalnız sarayın değildi. Bunun çok ötesinde, tüm yurt düzeyinde büyük topluluklara bir sanat yayıncılığıydı. Sanatı, yurdun en uç köşelerine, halkın ayağına götürme, onun yaşamının vazgeçilmez çabalarından biridir. (Bilimsel Bilgi)

* Atatürk, sanatın, uygar toplumlardaki can alıcı önemini çok iyi kavramış, özlediği uygar Türkiye'nin oluşturulmasında sanata saygıyı baş şartların biri bellemiştir. (Bilimsel Bilgi)

* Cumhuriyet yerine oturur oturmaz, yurdun yetenekli çocuklarını Avrupa'ya sanat eğitime göndermiştir. (Bilimsel Bilgi)

* Yurdun yalnız zekâsını değil, duyarlılığını da temsil eden sanatçılara mebusluklar, büyükelçilikler verip onları onurlandırmıştır. (Bilimsel Bilgi)

* *Yurdu düşmandan kurtarma gereğinden hiç geri kalmayan, zafere eşit katkıda bulunan Türk kadınına toplumsal alanda eşit haklar sağlayan o değil miydi?* (Bilimsel Bilgi)

* *Ankara Devlet Konservatuvarını, Ankara Devlet Tiyatrosunu ve Operasını, filarmoni orkestralarını ilk kuran, kurduran, temelini atan o değil miydi?* (Bilimsel Bilgi)

* Ve dikkat buyurulsun, bir dediği iki edilmeyen bu millî kurtarıcının bütün bunları yaparken pusulası hiçbir zaman kendi özel zevki değil - asla değil- uygar Batı toplumunun ölçüleri idi. (Bilimsel Bilgi)

* Özellikle Rumeli türkülerini severdi. (Sanatsal Bilgi)

* Ülkeyi bir müziğe yöneltmenin zorunluluğunu herkesten önce sezen ve yerleştirmeye çalışan da yine kendisi oldu. (Bilimsel Bilgi)

4.2.2.3 Atatürk ve Türk Tiyatrosu

* Yıl 1931... Düzgün, örgütlü bir şehir tiyatrosu hâlinde yeniden yaşantıya kavuşan “Darülbedayi” o zamanlar sayısı on beşi geçmeyen kadrosuyla yeni bir Anadolu turnesine çıkmıştır. (Sanatsal Bilgi)

* Bu piyes Faruk Nafiz Çamlıbel’in Akın’ıdır. Türklerin Orta Asya’dan Anadolu’ya, Batı’ya yayılıp genişlemelerini anlatan bir destan. . (Sanatsal Bilgi)

* *Atatürk’ün, her işte olduğu gibi sanat işlerinde de ne kadar güç beğendiğini, ufak tefek başarılarla kendisini memnun etmeye olanak bulunmadığını çok iyi bilen; hele bir yıl kadar önce konuyu hiç unutmayan Muhsin, en ufak bir falsoya yer vermemek gerektiğini çok iyi bilmektedir.* (Bilimsel Bilgi ve Sanatsal Bilgi)

4.2.2.4. Türk Dili

* Dil, millî kültürün ilerlemesi ve yayılmasında önemli bir araç olduğu gibi millî duygunun gelişmesinde ve bağımsızlığın korunmasında da önemli bir etkidir. (Bilimsel Bilgi)

* Ayrıca dil, milleti oluşturan kişilerin birbirini kolayca anlaması ve millî bütünlüğün korunması için gerekli bir araçtır. (Bilimsel Bilgi)

* Bu nedenle Atatürkçülükte; millî kültür, bağımsızlık, millî bütünlük ve toplumsal barışın korunması, sürdürülmesi için milleti oluşturan kişiler arasında konuşulan dilin, birbirinden farkı olmaması, sade, anlaşılır ve zengin olması gereklidir. (Bilimsel Bilgi)

* Türk milletini meydana getiren unsurların başında Türk dili vardır. (Bilimsel Bilgi)

* Millî terbiyeyi millî eğitimin esası olarak alan Atatürkçülük “onun dilini, usulünü, vasıtalarını da millî yapmak zorunluluğu” na inanır. (Bilimsel Bilgi)

* Türk dili tektir ve bütün Türkler tarafından aynı şekilde bilinip kullanılmaktadır. (Bilimsel Bilgi)

* Türkiye'de dile, yani Türkçeye önem verilmesi Atatürk'ün “milliyetçilik” ilkesinin gereğidir. (Bilimsel Bilgi)

* Milletın sahip olduğu her türlü millî ve kültürel değerlerin korunması dildeki zenginlik ve sadelik ile yakından ilişkilidir. (Bilimsel Bilgi)

* *Türk dilinin özündeki zengin hazinenin gün ışığına çıkarılması bütün Türk milletinin başta gelen millî görevlerindendir. Bu görevi gerçekleştirme yolunda ilk adımları, Türk Dil Kurumunun kurulması ve dil kurultaylarının düzenlenmesi ile atan Atatürk; “Türk dilinin, kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için bütün devlet teşkilatımızın, dikkatli, ilgili olması” nı vurgulamış, dil konusunun herkesi ilgilendirmesi gereken bir devlet meselesi olduğuna dikkati çekmiştir. (Bilimsel Bilgi)*

* Dil konusunda bilinçli çalışmaların yapılarak Türk dilinin yabancı dillerin etkisinden kurtarılması, dilde var olan zenginliklerin araştırılarak ortaya çıkarılması millî bilinç ve kültürel bağımsızlık açısından zorunludur. (Bilimsel Bilgi)

4.2.3. Kavramlar ve Çağrışımlar Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.2.3.1. Bilmece

* “Havası mis gibi...” dedim. Yani temiz ve güzel kokulu...(Gündelik Bilgi)

* Karagöz'üm, bana laf yetiştireceğine temiz havadan şöyle derin derin nefes al da ciğerin bayram etsin! (Bilimsel Bilgi)

* Allah müstehakını versin.. (Dinî Bilgi)

4.2.3.2. Hayata Açılan Kapılar

* Kapılar, önemli yapıların giriş bölümlerini “dışardan” ayırmak için yapıldı. Şehir kapıları, düşmanlara karşı surlarla çevrilerek korunan kentlere girip çıkarken kullanılıyordu. (Bilimsel Bilgi)

* Mezopotamya’dan başlayıp Anadolu medeniyetlerine, Eski Yunan’dan Çin’e, oradan da Selçuklu ve Osmanlı’ya kadar uzanan zaman diliminde, kapılar âdeta şehirlerin simgesi oldu. (Bilimsel Bilgi)

* İstanbul surları üzerindeki Topkapı ve Edirnekapı, Diyarbakır Kalesi üzerindeki Urfa kapısı, ülkemizdeki şehir kapılarının en güzel örneklerinden birkaçı. (Sanatsal Bilgi)

* Kentten içeri giren mallar, burada denetlendiği için bu kapılara “gümrük kapısı” denilmiştir. (Bilimsel Bilgi)

* Ev sahibinin nereden geldiğini, mesleğini ve ekonomik durumunu yansıtır kapı tokmaklarındaki ayrıntılar. (Gündelik Bilgi)

* Tokmalarda çoğunlukla el şeklinin tercih edilmesi, insan elinin bol kazanç ve bereketi temsil etmesi inancına dayanır. (Gündelik Bilgi)

* Ev içlerindeki kapılar ise daha yalındır. Buna karşılık, kapıların odaya bakan yüzleri iç mekân kimliğinin devamı olarak büyük bir özen ve ustalıkla biçimlendirilmiştir. (Sanatsal Bilgi)

* *İç kapılarda ahşap, yaygın olarak kullanılan bir malzemedir. Sıcağı depolayan ve insanın duyguları üzerinde olumlu bir etki yaratan ahşaba, eski Türk evlerinin kapılarındaki süslemelerde sıkça rastlanır.* (Bilimsel Bilgi-Sanatsal Bilgi)

* Şimdi, şehrin kıyıda köşede kalmış birkaç mahallesi dışında, evler artık çelik kapılar ve geçmeli kilitlerle korunuyor. (Teknik Bilgi)

* *Dökme demirden kilit ve anahtarları, kapı eşiklerini, belli belirsiz bir çocukluk anısı olarak da olsa hatırlayacak mı yeni gelen nesil?* (Teknik Bilgi)

* Yaşantılarımıza olduğu kadar deyimlerimize de yerleşmiş kapılar. Sözelimi, akşam misafirliklerinde “Kapı kapı gezeriz.” Hiç belli olmaz, belki kararımızı değiştiririz diye “açık kapı bırakırız.” Aileye uzak birilerinden bahsederken “dış kapının mandalı” deyiveririz. “El kapılarında” çalışır ekmeğimizi kazanırız. İstenmediğimiz yerlerden “kapı dışarı” ediliz. “Kapıdan

kovsalar bacadan gireriz.” kimi zaman, eğer bir şeyi kafamıza koyduysak.
(Gündelik Bilgi ve Sanatsal Bilgi)

* Sürgülü, döner, katlanır, çarpma, kendiliğinden açılan kapılar...
(Teknik Bilgi)

4.2.3.3. İyimserlik Kötümserlik

* *İyimser yahut eski tabiriyle “nikbin” dediğimiz insanlar hakikaten yalnız kendilerinin hayatını tatlılaştırmakla kalmazlar, beraber yaşadıkları insanlara da hayatı pembe bir gözlük arkasından seyrettirirler.*
(Bilimsel Bilgi)

* Çünkü iyimser dediğimiz adam, en kötü meseleler karşısında kaldığı zaman bu meseleyi iyi tarafından mı, yoksa kötü tarafından mı göreyim diye düşünmez, yaradılışı onu doğrudan doğruya karanlıklar içinde aydınlık noktaları aramaya götürür. Siyahlar içinde bir bakışta beyazları görür. (Gündelik Bilgi)

* *Bir de kötümseri, eski tabirle “bedbin” dediğimiz adamı düşünün.* (Bilimsel Bilgi)

* Ama kötümser öyle değildir. Hiçbir şeyden memnun olmadığı, en iyi fırsatlar karşısında zihnini kötü ihtimallere doğru işlettiği için her şeyden önce kendisini mahveder, daima kara kara düşündüğünden gülmek fırsatlarını sık sık kaçıır. Âdeta yaşamaz... (Gündelik Bilgi)

* Bilirsiniz Sezar bir muharebeden döndüğü zaman senatoda kendisinden bu mücadelenin tafsilatını sormuşlar, o sadece: “Gittim, gördüm, yendim.” demiştir. (Bilimsel Bilgi)

* Peki ama nasıl iyimser olmalı? İnsan dünyaya iyimser olarak gelmektedir. Küçük çocukların en tatlı hayaller içinde büyüdüklerini hatırlayacak olursanız bu sözün doğruluğuna inanırsınız sanıyorum. Sonradan kötümser olduğumuza göre dostlarımızı iyimser insanlardan seçelim. (Gündelik Bilgi)

4.2.4. Millî Kültür Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.2.4.1. Anadolu'nun Cirit Oyunları

* Cirit oyunları, bir eğlence, bir yiğitlik ve çeviklik gösterisi, aynı zamanda bir atlı spordur. (Gündelik Bilgi)

* Türkler, bu sporu binlerce yıl önce Orta Asya'da başlatmışlar, yüzyıllar boyunca bu geleneği sürdürerek Selçuklularla birlikte Anadolu'ya getirmişlerdir. Bu yüzden cirit oyununun Anadolu'da en azından 900 yıllık bir tarihi vardır. (Bilimsel Bilgi)

* Güreş gibi cirit de milli ve geleneksel bir "ata sporu" sayılır. (Gündelik Bilgi)

* Güreş, bir zamanlar "Türk gibi kuvvetli" sözüyle Türk gücünü nasıl dünyaya yaymış ve tanıtmışsa cirit oyunu da Türk yiğitlerinin binicilikteki hünerinin, çevikliğinin, cesurluğunun sembolü olmuştur. (Bilimsel Bilgi)

* Cirit oyunlarında kullanılan bir metre uzunluğundaki sopalar, meşe, şimşir, hurma gibi ağaçların dallarından kesilir, cilalanır. Bir ucu kalıncadır. (Gündelik Bilgi)

* Cirit oyununa katılacak belli sayıdaki atlılar, karşılıklı dizilir. Aralarında 100-200 metrelik bir mesafe bulunur. Cirit başladığı zaman, dizilerden bir atlı, atını ileri sürer. Buna öteki diziden başka bir atlı karşı çıkar. İlk çıkan atlı, karşısındaki atlıya sopasını fırlatır ve hemen dizginleri geri çevirir, öteki onu kovalar ve sopasını atar, derken karşıdan bir ikincisi onu karşılar. Böylece cirit bir düzen içinde sürer gider. (Gündelik Bilgi ve Teknik Bilgi)

* Diziler teker teker meydana çıktıktan sonra, değneğini en çok isabet ettiren taraf galip sayılır. Cirit oyununda tek hedef, atın sırtındaki binicidir. Ciritin ata isabet etmesi, savuranın oyun dışı kalmasını gerektirir. Bu yüzden atlılar, kendilerini hedef alan ciritlerden korunmak için at üzerinde çeşitli hareketler yapar, gizlenir, dörtnala giden atın üzerinde türlü hünerler gösterirler. (Gündelik Bilgi ve Teknik Bilgi)

* Top, tüfek icat edilmeden önce, savaşlarda en etkin silah kuşkusuz, sipahi denilen atlı savaşçıların ya da bir başka deyimle süvarilerin

ellerindeki mızrak ve gürzlerdi. Yayalar daha çok ok atar, kılıç sallarlardı. Atlı savaşılar, savaş öncesi talimlerinde ağaç sopalar kullanırlardı. (Bilimsel Bilgi)

* Bugün yurdumuzun çeşitli bölgelerinde cirit oyunları oynanır, ciritli yarışmalar yapılır. Kars'ta, Erzurum'da düzenlenen şenlik ve yarışmalarda cirit oyunları başta gelir. (Gündelik Bilgi ve Bilimsel Bilgi)

* Her yıl Konya'da eylül ayında yapılan "Geleneksel Türkiye Cirit Oyunları Yarışması"nın on binlerce kişi izler, yarışlarda derece alanlara ödüller verilir. (Gündelik Bilgi ve Bilimsel Bilgi)

* Türklerin ata sporu olan cirit oyunları, Asya'da ve Avrupa'da başka milletleri de etkilemiş, ciride benzer oyunlar türetmiştir. Atlı polo oyunu bunlar arasındadır. (Bilimsel Bilgi)

4.2.4.2. Karada Yüzen Donanma

* Bizans, 06 Nisan 1453 sabahı asker sayısı 150.000-200.000 arası olduğu çeşitli kaynaklarda belirtilen Osmanlı ordusu tarafından son kez kuşatıldı. (Bilimsel Bilgi)

* Bu arada Osmanlı donanması Haliç'in girişine dayanmış, Sarayburnu önlerinde demirlenmişti. (Bilimsel Bilgi)

* Ordu, merkez, sağ ve sol olarak üç kısma ayrıldı. (Bilimsel Bilgi)

* 9 Nisan'da yapılan ilk saldırıda, tekerlekli kuleler kullanıldı ve bu saldırı ile Topkapı surlarından burçlara kadar yanaşıldı. (Bilimsel Bilgi)

* Çok şiddetli çarpışmalar oluyor, Bizanslılar şehri koruyan surların zarar gören bölümlerini hemen tamir ediyorlardı. (Bilimsel Bilgi)

* Venedik ve Cenevizliler de donanmalarıyla Bizans'a yardım ediyorlardı. (Bilimsel Bilgi)

* Kara ordusu sıkışmıştı. Donanmanın devreye girmesi lazımdı. Sultan II. Mehmet böyle düşünüyordu. Fakat donanmayı devreye sokamıyordu. Çünkü surların zayıf olduğu İstanbul'un Haliç tarafına zincir gerilmişti. Osmanlı donanmasının Haliç'e girişi böylece engellenmişti. (Bilimsel Bilgi)

* Osmanlı donanmasına ait bazı gemiler karadan çekilerek Haliç'e indirilecekti. (Bilimsel Bilgi)

* Tophane önündeki kıyıda başlayıp Kasımpaşa'ya kadar ulaşan bir güzergâh üzerine kızaklar yerleştirildi. (Bilimsel Bilgi)

* Gemilerin, kızakların üzerinden rahatça kayması için Galata Cenevizlilerinden zeytinyağı ve tereyağı dâhil, bulunabilen her türlü yağı satın alarak kızakları yağladılar. (Bilimsel Bilgi)

* 21-22 Nisan gecesi 67 (ya da 72) parça gemi düzeltilmiş yoldan Haliç'e indirildi. (Bilimsel Bilgi)

* Haliç'teki Osmanlı donanmasına ait toplar, surları dövmeye başlayınca Rumlar gözlerine inanamadılar. (Bilimsel Bilgi)

* Sultan II. Mehmet'in büyük bir donanması vardı. Ondan başka, iyi eğitilmiş, deneyimli askerleri vardı ve koca "Şahi" topları, mancınıkları, kuleleri vardı. Ama eğer "olmaz"ı oldurup gemileri karadan yürütmeseydi, elindeki imkânları kullanamayacak, dolayısıyla Doğu Roma İmparatorluğu'nun 1125 yıllık başkenti İstanbul'u fethedemeyecekti. (Bilimsel Bilgi)

4.2.4.3. Bozkırın Tezenesi

* Neşet Ertaş, 1938 yılında Kırşehir'in Çiçekdağı ilçesine bağlı Kırtıllar Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve gençlik yılları Kırşehir, Yozgat ve Keskin'in çeşitli köylerinde geçmiştir. (Bilimsel Bilgi)

* On beş yaşında gurbete çıkan Neşet Ertaş'ın gurbet hayatı hâlâ devam etmektedir. (Gündelik Bilgi)

* Saza gümbür gümbür ses veren, âdeta davula eşlik edercesine sazının göğsünden pençesiyle sesler çıkaran Neşet Ertaş, hep samimi ve kendi hâlinde yüreğinin acılarını ve kendi iç gurbetlerini seslendirmiştir. (Sanatsal Bilgi)

* Onun sanatı için, başta Muharrem Usta olmak üzere, Hacı Taşan, Çekiç Ali ve Orta Anadolu müzik geleneğinin diğer ustaları da dâhil olmak üzere hepsinin üst seviyede bir sentezi ve esrarlı bir bileşkesi denilebilir. (Sanatsal Bilgi)

* Neşet Ertaş'ın sanatı, hayatı ile o kadar iç içedir ki çalıp söylediği türkü ve bozlaklarında bütün bir hayat hikâyesini bulmak mümkündür. (Sanatsal Bilgi)

* Onun hayatını "Garip" mahlasıyla yazdığı şiirlerindeki ozan yönünü yıllarca kimse fark etmedi. (Sanatsal Bilgi)

* Babasından öğrendiği geleneksel ve anonim türkülerin, bozlakların dışında, sözleri kendisine ait türküler, bozlaklar söylediğini de fark eden olmadı yıllarca. Sözü ve müziği ile anonim türkülerdeki erişilmez sadeliği ve estetik seviyeyi yakalayan sayısız türkünün, bozlağın altına attığı mütevazı imzasını kimselere söylemedi. (Sanatsal Bilgi)

* Olağanüstü denilebilecek yeteneği, geleneğe hâkimiyeti, gelenekten kopmadan yeniyeye bağlılığı, yeni zamanların modern zevk ve eğilimlerini gözetken Neşet Ertaş, hep gündemde kalmış bir sanatçıdır. (Sanatsal Bilgi)

4.2.5. Doğa ve Evren Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.2.5.1. Susayan Konya

* Konya Kapalı Havzası'nı bilir misiniz? Çoğumuzun yolunun düştüğü, dümdüz yollarla arşınladığımız yerlerden biridir. (Gündelik Bilgi)

* İki yolda, Konya Havzası'nda, toplam 50 000 kilometrelik yani Dünya'nın çevresi kadar tur attık. (Bilimsel Bilgi)

* Tuz Gölü, Türkiye'nin en büyük özel çevre koruma alanı. (Bilimsel Bilgi)

* Bu göle göl demeye bin şahit ister... Oysaki tuzcul sulak alanlarda buharlaşmanın yağışlardan daha çok olmasından dolayı, tuz göllerinin özelliğidir çöl gibi olmak. (Bilimsel Bilgi)

* Yetkililerle yaptığımız görüşmede göldeki susuzluğun, tuz üretimini olumsuz etkilediğini ve Konya'nın pis sularının göle akıtıldığını öğreniyoruz. (Bilimsel Bilgi)

* Bilim insanları, obrukların, yeraltı su seviyesinin düşmesiyle birlikte oluşturduğunu söylüyor. (Bilimsel Bilgi)

* Köylüler de, "Su kaçıyor." diyerek susuzluğu dile getiriyorlardı. (Gündelik Bilgi ve Sanatsal Bilgi)

* Havza'da yaban koyunlarının yanı sıra vaşak ve tuzcul bozkırlarda yaşayan küçük kemirgenler gibi nesli tehlike altında olan birçok memeli türü bulunur. (Bilimsel Bilgi)

* Karapınar, ülkemizde çölleşmenin başladığı noktalardan biri ve belki de en belirginini. Çölleşmeyi önlemek için uzmanlar ve yetkililer yıllardır başarılı bir çalışma yürütüyorlar. (Bilimsel Bilgi)

* Alan, Türkiye'de rüzgâr erozyonu hızının en yüksek olduğu bölge. (Bilimsel Bilgi)

* Karapınar, fotoğrafik açıdan inanılmaz güzellikte kareler sunuyor bize. Özellikle, değişik volkanik oluşumlara sahip olan Meke Krater Gölü ve Acıgöl. Binlerce yıl önce volkanik patlama sonucu oluşan krater, zamanla suyla dolarak göle dönüşmüş ve göl bu yıl koruma altına alınmış. (Bilimsel Bilgi)

* Dünyada bir benzerinin olmadığı söylenen Meke Krater Gölü, maalesef pek iyi durumda değil. Göl kurumakta ve kirlenmekte... (Bilimsel Bilgi)

* Konya Havzası'nın ekonomisi temel olarak tarıma dayanır. Türkiye'nin tahıl ambarı olarak bilinen Havza'da şeker pancarı üretimi önemli yer tutar. (Bilimsel Bilgi)

* Buna ek olarak hayvancılık da yaygın olarak yapılır. (Bilimsel Bilgi)

* Ayrıca Tuz Gölü çevresinde yılda 750 000 ton tuz üretilmektedir. Bu da Türkiye'nin toplam tuz üretiminin %55'i demektir. (Bilimsel Bilgi)

* Ancak havzadaki su sorunu, tarımsal verimliliği azaltarak ekonomik kazancın düşmesine neden olmuş. Bölgede tarıma alternatif bir gelir kaynağı geliştirmek de pek mümkün değil. (Bilimsel Bilgi)

* Beyşehir Gölü, ülkemizin peyzaj güzelliği açısından en güzel gölüdür. İster istemez içimden aynı düşüncüyü tekrarlayıp duruyorum: "Selçuklu Sultanı Alaattin Keykubat, boş yere yazlık sarayını buraya yaptırmamış! (Bilimsel Bilgi)

* Ancak gezimiz sırasında, göl suyunun, tarlaları sulamak için kullanılmasından dolayı gün geçtikçe seviyesinin azalmaya başladığını öğreniyoruz. (Bilimsel Bilgi)

4.2.5.2. Deniz Hasreti

Metinde bilgi cümlesi tespit edilmemiştir.

4.2.5.3. Son Kuşlar

* Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi. Kuşların çoğunlukla aldandıklarına, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur. (Gündelik Bilgi)

4.2.6. Toplum Hayatı Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.2.6.1. Komşusuzluk

* Henüz böyle bir "özel gün"ü yok ama "komşuluk" da yavaş yavaş çıkıyor hayatımızdan. (Gündelik Bilgi)

* "Komşu anne" sözünü duydunuz mu siz hiç? Biz komşu çocukları, birbirimizin annesine "komşu anne" derdik. Anneler, kendi çocuklarına ne almışlarsa bir tane de komşu çocukları için alırlardı. (Gündelik Bilgi)

* Kardeş gibi büyürdük bitişik evlerde. Oralarda yer içer, yatıya kalırdık. Çocukluğumuz, yarı yarıya komşu evlerinde geçerdi bizim. "Kardeş yarısı" komşu çocuklarıyla oyunlar oynar, kavga eder, barışırdık. Sünnetlerimizi, düğünlerimizi birlikte yapar, birbirimizin açlığına ve tokluğuna şahit olurduk. Üzüntülerimizi paylaşırdık. Birbirimizin yemek kokularını duyardık

evlerimizden, o yemekleri paylaşırdık. Dost, sırdaş ve nihayet komşuyduk...
(Gündelik Bilgi)

4.2.6.2. Mustafa Kemal'in Kağnısı

* Mustafa Kemal'in kağnısı derdi, kağnısına

Mermi taşırdı öteye, dağ taş aşardı.

Çabuk giderdi, çok götürürdü Elifçik

Nam salmıştı asker içinde. (Bilimsel Bilgi)

* Kocabaş yığıldı çamura,

Büyüdü gözleri, büyüdü yürek kadar,

Örtüldü gözleri, örtüldü hep.

Kalır mı Mustafa Kemal'in kağnısı, bacım.

Kocabaş'ın yerine kendini koştı Elifçik. (Bilimsel Bilgi)

4.2.6.3. Anadolu'da Konukseverlik

* Bugün de Anadolu'nun birçok köy ve kasabasında, köyün ve kasabanın ortaklaşa malı olan köy odaları "misafirhaneler" vardır. Bir konuk geldiği zaman bu odalarda ağırlanır, yedirilir, içirilir. Karşılığında hiçbir şey beklenmez. (Gündelik Bilgi)

* Bu odaların giderleri, sıra ile ya o köyde oturan varlıklı aileler tarafından ya da köy sandığından karşılanır. Aslolan konuğu hoşnut etmektir. Bunun için yapılması gereken ne varsa yapılır, ayrılırken konuğun gideceği yere kadar azığı düzülür. (Gündelik Bilgi)

* Anadolu'daki konukseverlik gelenek ve göreneğinin temelinde eski ahi gelenekleri yatmaktadır. (Bilimsel Bilgi)

* Anadolu Selçukluları devrinden Osmanlıların son yıllarına kadar bir esnaf ve sanatkâr örgütü olarak bilinen ahiliğin her köyde, her kasabada ve şehirde, ocakları, odaları ve tekkeleri vardı. (Bilimsel Bilgi)

* Ahiler, geleneksel kurallarına göre gelen konukları ağırlar, bunu bir toplum görevi sayarlardı. Bir şehirde birkaç ahi ocağı bulunur, bunlar şehirlerine gelen konukları ağırlamak için birbirleriyle yarış ederlerdi. (Bilimsel Bilgi)

* On dördüncü yüzyılın başlarında Anadolu'da bir gezi yapan tanınmış Arap seyyahı Tancalı İbni Batuta, Anadolu'yu karış karış gezerken hep bu ahi tekkelerinde konaklamış, Türklerin gösterdikleri konukseverliği seyahatnamesinde anlata anlata bitirememiştir. (Bilimsel Bilgi)

* Anadolu insanı, yemeğini konuğuna yedirmekten, konuğunu memnun etmekten zevk alır. Bir görevi yapmış olmanın rahatlığını duyar. (Gündelik Bilgi)

4.3. MEB YAYINLARI İLKÖĞRETİM 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ METİNLERDE BİLGİ TÜRLERİNİN DAĞILIMI İLE İLGİLİ BULGULAR

4.3.1. Zaman ve Mekân Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.3.1.1. Kız Kalesi

* Yurdumuzda pek çok Kız Kalesi vardır. Bunların hepsinin, hemen hemen birbirini hatırlatan hikâyeleri halk arasında nesilden nesile anlatılmaktadır. (Gündelik Bilgi)

* Vaktiyle bugünkü İçel ilimizin bulunduğu bölgeye hâkim olan bir bey varmış. (Bilimsel Bilgi)

* Bu beyin bir kızı olur. Baba da devrin âdetine uyarak kızını bir kâhine götürür ve onun geleceği hakkında bilgi edinmek ister. (Bilimsel Bilgi)

* Kâhin, kızın on dokuz yaşına girince bir yılan tarafından sokulmak suretiyle öleceğini söyler. Buna çok üzülen baba derin derin düşünmeye başlar. Ne yapsa da kızını bu kötü gelecekte kurtarsa. (Bilimsel Bilgi)

* Beyin aklına güzel bir fikir gelir. Denizin ortasına bir kale yaptıracaktır. Kızını da oraya yerleştirecektir. Yılan sudan geçemeyeceğine göre de kızı kurtulacaktır. Hemen bu fikrin gerçekleşmesi için planlar hazırlanır ve bugünkü Kız Kalesi'nin bulunduğu yerde binanın yapılmasına başlanır. Aradan günler, aylar, yıllar geçer; sonunda Bey'in istediği kale ortaya çıkar. Artık kızını daima orada oturtmakta, karşı tarafa hiç geçirtmemektedir. (Bilimsel Bilgi)

* Beyin kızı on dokuz yaşını tamamlar, onun şerefine kalede eğlenceler tertip edilir. Bu eğlencelere davet edilen bir köylü kadın da hediye olmak üzere bağındaki nefis üzümlerinden bir sepet dolusu getirir. Fakat kader bu ya kadın üzümleri doldururken dalgınlığından istifade ederek sepetin içine gizlenen yılanı görmez. Üzümleri çok seven beyin kızı da bu sepeti doğruca odasına çıkarttırır. Gece geç vakit herkes gittikten sonra üzümleri yiyecektir. Misafirler gittikten, eğlenceler bittikten sonra odasına çıkan genç kız çok sevdiği üzümlerden yemeye başlar fakat tam bu sırada sepetin içinden çıkan yılan, kızcağızı sokar ve ölümüne sebep olur. (Bilimsel Bilgi)

4.3.1.2. Geçmiş Zaman Şiirleri

- * Ve cemreler düşünce suya, toprağa (Dinî Bilgi ve Gündelik Bilgi)
- * Bir düdük yapmışım söğüt dalından (Teknik Bilgi)
- * Konaklar yapmışım çalı çırpıdan
Camlarına vurmuş kuşluk güneşi
Ve çamurdan kağnılar
Tekerleri kocaman (Teknik Bilgi)

4.3.1.3. Eski Ankara Evleri

- * Kale kapısından giriyoruz. İki üç katlı, tokmaklı ve ahşap evler, daracık sokaklar etrafına dizilmiş. (Gündelik Bilgi)
- * Dik yamaçlar üzerinde bir kartal yuvası izlenimi bırakan Ankara Kalesi'nin savunmaya elverişli özelliği, tarihî gelişimi boyunca yerleşim yeri olmasını sağlamıştır. (Bilimsel Bilgi)
- * Tarihleri 17. yüzyıla kadar uzanan eski Ankara evleri, sur duvarları ile çevrilmiş dar ve dik bir alanda gelişmek zorunda kalmıştır. Bu sebeple planlarında az yerden çok faydalanma ilkesi hâkimdir. (Teknik Bilgi)
- * Bunlar iki veya üç katlı, ahşap, kerpiç ve tuğladan yapılmış evlerdir. (Gündelik Bilgi)
- * Alt kat planları, arazinin bozukluğu sebebiyle düzgün değildir. Fakat bu düzensizlik, üst katlar için geçerli olmamıştır. Çünkü sokağa doğru cumba tipindeki çıkıntılarla bu bölümler düzgün bir plana kavuşturulmuştur. (Teknik Bilgi)
- * Ankara'nın iklim özelliği de evlerin biçimlenmesinde önemli rol oynamıştır. Isı değişimine göre kullanım farklılaşmıştır. Kalın duvarlı, küçük pencereci alt katlar genellikle kışın; ince duvarlı, havadar üst katlar ise yazın kullanılmıştır. (Teknik Bilgi)
- * Yine iklime bağlı olarak gelişen geniş saçaklar ve cihannüma denilen yazlık odalar da Ankara evleri için belirleyici özellik olmuştur. (Teknik Bilgi ve Bilimsel Bilgi)
- * Evlere giriş, avlu veya bahçeden sağlanır. Alt katlardan üst katlara geçişte ahşap merdivenler kullanılır. (Gündelik Bilgi)

* Bütün Türk evlerinde olduğu gibi Ankara evlerinin de bariz özelliği sofaya açılan odalardır. İçinde yaşayanların her türlü ihtiyacını karşılayacak şekilde düzenlenen bu odalar, ev içinde ev gibidir. (Gündelik Bilgi ve Bilimsel Bilgi)

* Duvarlarda gömme dolaplar, yüklük ve banyolar, pencere önlerinde hem yatma hem de oturma imkânı sağlayan sedirlerle oda içinde fazlalıklar kaldırılmış, rahat ve huzur dolu bir ortam yaratılmıştır. (Teknik Bilgi)

* Malzeme olarak kullanılan ağaç, süslemede rol oynamıştır. Özellikle tavanlarda ahşap çıtalarla geometrik kompozisyonlar oluşturulmuştur. Baklava dilimi şeklindeki göbekler ise en zengin süslemenin yer aldığı bölümler olarak göze çarpar. (Teknik Bilgi)

* Ahşap üstüne yapılan boyamalarda sarı, kiremit kırmızısı, yeşil ve krem rengi yoğun olarak kullanılmıştır. Boyanın içine karıştırılan balmumu, zambak ve bal gibi maddelerle renklerde şeffaflık ve kalıcılık sağlanmıştır. (Teknik Bilgi)

* Ankara evlerinde, elma, nar, armut vb. meyveler, vazodan çıkan gül ve karanfil gibi çiçek demetleri, tabaklar içinde meyveler ve ağaç motifleri yaygındır. (Teknik Bilgi)

* Eski Türk evleri, çağdaş mimarinin gerektirdiği bütün özelliklere sahiptir. Tabiata uygunluk, tutumluluk, iç ve dış mimarinin uyumu, çevreye ve insana saygı günümüz mimarisinin bile ulaşamadığı noktalardadır. (Teknik Bilgi)

* "Kale ve Çevresini Koruma, Geliştirme Projesi" çerçevesinde kalenin sur ve duvarları, mahallî özelliğe sahip evlerle birlikte korunacak, restore edilecek ve turizme kazandırılacaktır. (Bilimsel Bilgi)

4.3.2. Atatürk Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.3.2.1. Atatürk'ten Anılar

- **Her Şeyden Evvel Millet**

- * O, milleti bağına basmış ve bütün aşkını ona vermiş bir baba idi. Dinlenme saatlerinin hemen hepsini bu aşkı açıklamanın ve milleti sevmeye alıştırmamanın tadı ile doldururdu. (Bilimsel Bilgi)

- * “Büyük Gazi” dedim. “Sizi bugünün yazarları ve şairleri, edipleri kalplerinin en samimi köşesinden kaynayıp çıkan sevgi ve takdir ifadeleri, kelimeler ve cümlelerle anarlar. Kimi Gazi der, kimi Münci, kimi Kurtarıcı der, kimi de milletin en büyüğü olarak anlatır. (Bilimsel Bilgi)

- **İşte Onun Evrensellik Anlayışı**

- * İnsan, mensup olduğu milletin varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar bütün dünya milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin mutluluğuna ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin mutluluğuna da hizmet etmeye, elinden geldiği kadar çalışmalıdır. Bütün akıllı adamlar takdir ederler ki bu yolda çalışmakla hiçbir şey kaybedilemez. Çünkü dünya milletlerinin mutluluğuna çalışmak, diğer bir yoldan kendi huzur ve mutluluğunu temine çalışmak demektir. Dünyada ve dünya milletleri arasında sükûn, açıklık ve iyi geçim olmazsa bir millet kendi kendisi için ne yaparsa yapsın, huzurdan mahrumdur. (Felsefi Bilgi)

- * Milletleri sevk ve idare eden adamlar, tabi evvela kendi milletinin varlığının ve mutluluğunun yaratıcısı olmak isterler. Fakat aynı zamanda bütün milletler için aynı şeyi istemek lazımdır. Bütün dünya hadiseleri bunu açıktan açığa ispat eder. En uzakta zannettiğimiz bir hadisenin bize bir gün temas edeceğini bilmeliyiz. Bunun için insanlığın hepsini bir vücut ve bir milleti bunun bir organı saymak gerekir. Bir vücudun parmağının ucundaki acıdan diğer bütün organları etkilenir. (Felsefi Bilgi)

* Bencillik şahsî olsun, millî olsun daima fena sayılmalıdır.
(Felsefî Bilgi)

* Orada Mehmetçik anıtının başında şehitleri anacaksın. *Siz olmasaydınız, siz göğüslerinizi çelik kalelere karşı siper etmeseydiniz boğaz elden gider, İstanbul elden giderdi* diyeceksin. (Bilimsel Bilgi)

* Bu memlekette kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur içinde uyuyunuz. Sizler Mehmetçiklerle yan yana, koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar, gözyaşlarınızı dindiriniz. Onlar bu toprakta canlarını verdikten sonra artık bizim evlatlarımız olmuşlardır. (Bilimsel Bilgi ve Felsefî Bilgi)

4.3.2.2. Onuncu Yıl Nutku

* Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli, Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bundaki muvaffakiyeti Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak azimkârane yürümesine borçluyuz. (Bilimsel Bilgi)

* Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti milli birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir ve çünkü Türk milletinin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir. (Bilimsel Bilgi)

* Şunu da ehemmiyetle tebarüz ettirmeliyim ki yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihi bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. (Bilimsel Bilgi)

* Bunun içindir ki milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitri zekâsını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, milli birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek milli ülkümüzdür. (Bilimsel Bilgi)

* Türk milletine çok yaraşan bu ülkü, onu, bütün beşeriyete hakiki huzurun temini yolunda, kendine düşen medeni vazifeyi yapmakta muvaffak kılacaktır. (Felsefî Bilgi)

4.3.2.3. Atatürk ve Bilim

* Yurdumuzun en bayındır, en göz alıcı, en güzel yerlerini üç buçuk yıl kirli ayaklarıyla çiğneyen düşmanı mağlup eden zaferin sırrı nedir, bilir misiniz? Orduların sevk ve idaresinde bilim ve fen ilkelerinin kılavuz edinilmesindedir. (Bilimsel Bilgi)

* Yaşamının şartı uygarlık yolunda yürümek ve başarıya ulaşmaktır. Bu yol üzerinde ilerlemeyi değil de geriye bağlılığı benimseyenler, böyle bir bilgisizlik ve gaflette bulunanlar, evrensel uygarlığın coşup gelen seli altında bir gün boğulmaya mahkûmdurlar. (Felsefi Bilgi)

* Dünyada her şey için, maddiyat için, maneviyat için, muvaffakiyet için, en hakiki mürşit ilimdir, fendir; ilim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalalettir. Yalnız, ilim ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının tekâmülünü idrak etmek ve terakkiyatını zamanında takip eylemek şarttır. (Felsefi Bilgi)

* Bilindiği üzere "ilim" sözcüğünün anlamı, gayet geniştir. Hatta aslı Arapça olan bu sözcüğün, Osmanlıcadaki kullanılışıyla, günümüzde artık yaygınlaşmış olan bilim sözcüğünden daha geniş anlamlı olduğunu söyleyebiliriz. (Bilimsel Bilgi)

* Fen ise temel bilimler, yani matematik, astronomi, fizik, kimya ve tabii bilimler anlamına gelir. (Bilimsel Bilgi)

* Batılılaşma girişimimizde en büyük güçlüğü doğuran sorun, örnek alınmış olan Batı'nın büyük dinamizmini, kendini geride bırakma ve aşma özelliği idi. Atatürk uygarlığın temelini bilimi koymakta ve Batı uygarlığının dinamizmini, devingenliğini, esas itibarıyla bilimden ve bilimin sınırsız gelişme yeteneğinden aldığına inanmaktadır. (Bilimsel Bilgi)

* Bilimsiz endüstrinin, sınaî faaliyetin ve daha genel olarak bilime dayanmayan uygarlığın Batı ile yarışmada etkili olamayacağı, Batı'ya ayak uydurma çabalarını başarıya ulaştırmaktan uzak kalacağı, şüphe götürmez bir gerçektir. Bu gerçeğin açık seçik bir biçimde kavranması aşamasına biz de Atatürk'le ulaşıldığını söyleyebiliriz. (Bilimsel Bilgi)

4.3.3. Millî Kültür Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.3.3.1. İhtiyar Çilingir

* Koyunpazarı'nda bir ufacık dükkân; bir küçük ocak yanıyor, bir ufak çocuk körük çekiyor. İhtiyarlamış, küçülmüş, ak sakallı, küçük yüzlü bir adam, gözünde çifte gözlük, mini mini halkaları ateşte ısıtıp zincir bağlıyordu. (Teknik Bilgi)

* Bir çilingir dükkânı. Ufak kilitler, eski zaman kapı halkaları, rezeler, menteşeler, hayvan zincirleri. Böyle ufak tefek şeyler yapıyor. (Gündelik Bilgi)

* Şüphesiz, eski binalarda gördüğümüz o süslü edevat, böyle dükkânlarda, bu nezaketle, bu özenle, bu kanaatle işlenir, yapılırdı. Sanata böyle dindarca bir bağlılık vardı. (Gündelik Bilgi)

* Para için çalışmadığını iddia eden bu fakir ihtiyar, şüphesiz, sanatının âşığıydı. “Filan usta gitti, bu sanatı da götürdü.” diyecekler diye, bu dükkânı bekliyordu. Onun gözünde filan şey filan şekilde yapılır, başka türlü sanata saygısızlık olurdu. Bunu yıllarca, belki asırlarca ustalar böyle yapmışlar; öyle ya, onun arkasında bu yolda gelmiş geçmiş ustalar, pirlere vardı. (Sanatsal Bilgi)

* Dükkânlarını Allah'a ibadet eder gibi açıp kapamışlardı. Sanat, onlara sunulmuş bir kerametti. (Dinî Bilgi)

4.3.3.2. Gönül Mimarlarımız

- **Aşk Elçisi: Yunus Emre**

* *750 yıl önce doğmuş olan Yunus Emre'den çağımıza sevgi ve barış çağrıları..*(Bilimsel Bilgi)

* *Yedi yüzyıldan uzun süre önce, on yıllarca savaşla, bu arada Haçlı Seferleri ve Moğol akınlarıyla yıkıntılara uğramış olan Anadolu'da, hem duygulu hem güçlü bir ses yükselmişti.* (Bilimsel Bilgi)

* Selçuklu İmparatorluğu'nun güneşi sönerken Yunus köyleri, kasabaları dolaşarak yalın ama derin sevgi ve ahlak şiirlerini okuyordu. (Bilimsel Bilgi)

* Gerek şiirleri gerek ilahileri, önce Osmanlılara, sonra modern Türkiye'ye ilham verdi, kültür etkileri yaptı. (Bilimsel Bilgi)

* Saydam ve kıvrak güzelliklerini gönlümüze sindirdiğimiz bu eserler, sevgi ve barışın üstünlüğü, hümanizma ve evrensellik ruhu, Tanrı ile insanların birliği, toplumsal adalet ile yoğrulmuştur. (Sanatsal Bilgi)

* Şairimizin büyülu anlatılarla sunduğu bu ülküler üzerinde duran UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kuruluşu), 1989 Kasımında, Genel Kurulu'nun oy birliği ile aldığı kararla 1991'i "Uluslararası Yunus Emre Yılı" ilan etti. (Bilimsel Bilgi)

* Yunus Emre'nin tam 750 yıl önce, 1241'de doğmuş olduğu tahmin edilmektedir. (Bilimsel Bilgi)

* Türkiye'de ve düzinelerle ülkede, geniş bir program sunularak (konserler, konferanslar, sergiler, seminerler, şiir programları, sempozyumlar, radyo-TV programları, belgesel filmler, birçok dilde yayınlanan kitaplar, A.A. Saygun'un "Yunus Emre Oratoryosu" gibi etkinliklerle) büyük Türk ozanı anılmaktadır. (Bilimsel Bilgi)

* Yunus Emre'nin yaşamı konusunda pek az bilgimiz vardır. Anadolu'nun dört bucağına giderek halkı şiirleriyle, ilahileriyle büyülediğini biliyoruz. Gerçi bazı mısraları, okumamış, ümmi olduğunu söylüyor ama İslam felsefesini ve tasavvufun manevi kültürünü mükemmel bildiği, Farsça ve Arapça terimleri doğru ve güzel kullandığı görülüyor. (Bilimsel Bilgi)

* En sevilen şiirleri, duru ve kolay anlaşılın Türkçesinin güçlü örnekleri arasındadır. Çoğu bugün, yazdıklarından yüzyıllarca sonra bile, dipdiri... (Bilimsel Bilgi)

* Anadolu halkı, Yunus'a öyle derin bir saygı ve sevgi duymuştur ki en az on iki köy ve kasaba onun mezarına sahip çıkmaktadır. (Gündelik Bilgi)

* Yunus'un hoşgörülü mistik düşüncesinde, Tanrı'yla insanın özdeşliği ve dinlerin birliği, dayanışması, kaynaşması gibi kavramlar ağır basar. (Felsefi Bilgi)

* Yunus'un manevi ikliminde, hiçbir din, başka dinlerle çatışmaz, bu iklimde aykırılık yoktur; gerçek aşk, bütün inançlar birleşince doğar. Uluslar ve dinler arasında uçurum ve uyuşmazlık tanımayan mistik sevgi, uzlaşmanın ve barışıklığın üzerinde durur. Yunus, kendisine karşı gelenlere bile, iyi dilekler sunmuştu. (Felsefi Bilgi)

• **Koca Sinan**

* Sıcak bir yaz günü küçük Sinan, dedesiyle birlikte Karatay Kervansarayına gitti. Selçuklulardan kalma bu güzel eser, Kayseri yöresindeydi. (Bilimsel Bilgi)

* 1490 yılında Kayseri'nin Ağırnas köyünde doğan Sinan, çocukluk yaşından beri dedesiyle birlikte gurbette dolaşır, onun yanında birçok şey de öğrenmek istiyordu. Akıldan hesap yapmadaki ustalığı, bütün köyde dillere destan olmuştu. (Bilimsel Bilgi)

* Bir süre sonra dedesi Yusuf Ağa öldü. Yalnız kalan Sinan, köyünde kalmak istemedi. İstanbul'a giden bir kervanın peşine takılıp günlerce atlar ve katırlar arasında yürüyerek İstanbul'a geldi. Üsküdar'da bir hana yerleşti. Hemen kendine bir iş aramaya başladı. Ama daha küçük diye ona kimse iş vermiyordu. Sonunda bir kahvehaneye çırak olarak girdi. (Bilimsel Bilgi)

* Aradan birkaç ay geçmişti ki orada oturan bir yeniçeri ağası onunla ilgilendi. Çocuğun kimsesiz ve becerikli olduğunu görünce onu yanına alıp At Meydanı'ndaki İbrahim Paşa Konağı'nın Acemioğlanlar Okuluna verdi. Sinan, Yeniçeri Ocağının geleneklerine göre eğitim görüyor, askerliğe ve yeniçeri düzenine alıştıırılıyordu. (Bilimsel Bilgi)

* Bu arada Sinan'ın dülgerliğe ve yapı işlerine yetenekli olduğu görülünce onu saray mimarlarının yanına çırak olarak yolladılar. Delikanlı, orada yıllarca çalıştı, mimarlığın bütün inceliklerini öğrendi, sonra usta oldu. (Bilimsel Bilgi)

* Kanunî Sultan Süleyman zamanıydı. İmparatorluk sınırlarının üç kıtada alabildiğine genişlediği yıllardaki seferlerde Sinan, ülkenin pek çok yerini görmüş; Konya, Sivas, Erzurum, Tebriz, Bağdat gibi büyük kentleri tanımişti. Her gittiği yerde mimarlık yapılarını inceliyor, bilgisini artırıyordu. (Bilimsel Bilgi)

* Bu sırada devletin mimarbaşısı ölmüş. Onun yerine kimi getirelim, diye düşünülürken Lütü Paşa adında bir vezir, Sinan'ı tavsiye ederek:

- Ölenin yerini ancak o tutabilir, dedi. Bunun üzerine Kanunî Sultan Süleyman, Sinan'ı hassa mimarbaşı yani devletin en büyük mimarı olarak atadı. (Bilimsel Bilgi)

* Sinan, 9 Nisan 1588'de doksan sekiz yaşındayken İstanbul'da öldü. Süleymaniye Camii'nin bitişiğindeki evinin bahçesine gömüldü. (Bilimsel Bilgi)

* Koca Sinan, Süleymaniye ve Edirne'deki Selimiye Camii'nden başka 81 cami, 62 medrese, 22 türbe, 8 köprü, 16 kervansaray, 33 saray, 32 hamam, 12 mahzen ile birçok su yolu ve kemerler yapmıştır. (Bilimsel Bilgi)

* Türk yapıcılık, çinicilik ve oymacılık sanatları onun zamanında en güzel örneklerini vermiştir. (Sanatsal Bilgi)

4.3.3.3. Nevruz ve Birlik

* Türk dünyasının önem verdiği ve bağımsızlığa kavuşulduktan sonra daha bir heyecanla kutladığı bu millî bayramın (Nevruz'un) bundan böyle bizde de resmî bayram olarak kutlanması Türk dünyası arasındaki bağları daha da güçlendirecektir. (Bilimsel Bilgi)

* Türk Dünyası Tarih Dergisi'nin Mart 1993 sayısında yer alan Sinan Oğan'ın "Türklerde Yeni Yıl" makalesinde ifade edildiğine göre İranlılar bize imrenerek bu bayramı kabul etmişler ve "Yeni Gün"e Farsça Nevruz demişler. (Bilimsel Bilgi)

* Nevruz'da yeni elbiseler giyilir, "Semini helvası" pişirilir, küskünler barışır, asla kavga edilmez. (Gündelik Bilgi)

* Dostlara tanırlara gidilir, kabir ziyaretleri yapılır, mevlitler okunur, Nevruz gülleri toplanır. (Gündelik Bilgi)

* Gelenlere şeker dağıtılır, hastaların gönlü alınır, ihtiyarlara "şiriniyaf" yani tatlı ve çörek nevinden şeyler götürülür. (Gündelik Bilgi)

* Bunlardan başka çocuklar ve gençler Kulak Asma, İğne İğne, Suya Yüzük Atma gibi oyunlar oynarlar. (Gündelik Bilgi)

* Bence Nevruz bir dua, bir bereket başlangıcı, birlik ve sevgi sembolü, kaynaşma hareketidir. Allah'ın dünyaya nimetler ve güzellikler sunmasıdır. (Dinî Bilgi)

* Bakın bir zamanlar Söğüt'te Karakeçili aşireti tarafından Ertuğrul Gazi'nin türbesinde 21 Mart Nevruz günü bir tören düzenlenirmiş... Mevritler okunur, halka pılav dağıtılmış. (Bilimsel Bilgi)

* Osmanlı sarayında da 21 Mart Nevruz Bayramı'nda macunlar, şerbetler ve çeşitli hediyeler dağıtıldığı, bu hediyelere Nevruziyye ismi verildiği ifade ediliyor. (Bilimsel Bilgi)

* Türk edebiyatında Nevruz sebebiyle "Nevruziyye"ler yazıldığı bilenen bir gerçek... (Sanatsal Bilgi)

* Musikide birçok Nevruz makamının olduğu da...(Sanatsal Bilgi)

4.3.4. Toplum Hayatı Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.3.4.1. Ergenekon Destanı

* Bozkurt Destanı'nın daha zengin bir şekli Ergenekon Destanı'dır. (Sanatsal Bilgi)

* Destana göre Ergenekon, Türklerin yüzyıllarca çift sürerek, av avlayarak, maden işleyerek yaşayıp çoğaldıkları; etrafı aşılmaz dağlarla çevrili, mukaddes bir toprağın adıdır. (Bilimsel Bilgi)

* Türk illerinde Göktürk oku ötmeyen, Göktürk kolu yetmeyen bir yer yoktu. Bütün kavimler birleşerek Göktürklerden öğ almaya yürüdüler. Türkler, çadırlarını, sürülerini bir yere topladılar; çevresine hendek kazdılar beklediler. Düşman geldi, vuruş başladı. On gün vuruştular, Göktürkler üstün geldi. (Bilimsel Bilgi)

* Bir gün bütün illerin hanları ve beyleri av yerinde konuştular. "Göktürlere hile yapmazsak işimiz yaman olur." dediler. Tan ağarınca baskına uğramış çeri gibi ağır yüklerini, kötü mallarını bırakıp kaçtılar. Türkler, "Bunların vuruşma güçleri bitti, kaçıyorlar." deyip arkalarından varıp yetiştiler. Düşmanlar Göktürkleri görünce birden geri döndüler. İkisi vuruştular. Düşmanlar

galip geldi. Göktürkleri öldüre öldüre çadırlarına geldiler. Çadırlarını, mallarını öyle aldılar ki bir ev kurtulmadı. Büyüklerin hepsini kılıçtan geçirdiler. Küçükleri kul edip herkes birini alıp gitti. (Bilimsel Bilgi)

* Göktürk Hanı İlhan'ın oğulları çoktu. Savaşta hepsi öldü. Kayan adlı küçük bir oğlu vardı. O yıl evlendirmişti. İlhan'ın Tukuz adlı bir de yeğeni vardı. Bu ikisi bir yerdeki kişilerin eline düşmüşlerdi. On gün olduktan sonra bir gece ikisi kadınlarıyla birlikte atlanıp kaçtılar. Yurda geldiler. Düşmandan kaçıp gelen dört maldan deve, at, okuz, koyun çok buldular. (Bilimsel Bilgi)

* Eğer, ile varalım desek; dört taraftaki illerin hepsi bize düşman. İyisi odur ki dağların içinde insan yolu düşmez bir yer izleyip oturalım deyip dağa doğru sürülerini sürüp gittiler. Geldikleri yoldan başka yolu olmayan bir yere vardılar. O da öyle bir yoldu ki bir deve, bir at bin güçlkle yürürdü, eğer ayağını yanlış bassa parça parça olurdu. Vardıkları yerde akar sular, çeşmeler, türlü otlar, meyveli ağaçlar, türlü türlü avlar vardı. O yeri görünce Tanrı'ya şükürler kıldılar. Hayvanlarının kışın etini yediler. Yazın sütünü içtiler, derisini giydiler. O yere Ergenekon adını koydular. (Bilimsel Bilgi)

* Burada bu ikisinin çocukları çoğaldı. Kayan'ın evladı çok oldu. Tukuz'unki ondan daha az oldu. Kayan çocuklarına Kayat dediler. Tukuz çocuklarına iki ad koydular. Bir nicesine Tukuzlar dediler; bir nicesine Türülken dediler. Çok yıllar bu iki kişinin çocukları Ergenekon'da kaldılar. Enine boyuna uzayıp yayıldılar. (Bilimsel Bilgi)

* Dört yüz yıl sonra Ergenekon'da kendileri ve sürüleri o kadar çoğaldılar ki sığmadılar. Bu sebepten bir yere toplanıp oturup konuştular. Dediler ki: “Atalarımızdan işittik. Ergenekon'un dışında geniş yerler, güzel yurtlar olmuştur. Bizim yurdumuz eskiden o yerlerde imiş... Dağların arasından yol izleyip bulalım. Göçüp çikalım. Her kim bize dostum derse onunla görüşelim.” Hepsi bu sözü beğenip çıkmaya yol izlediler, bulamadılar. (Bilimsel Bilgi)

* O zaman bir demirci dedi ki; “ Burada bir demir madeni var. Yalın kata benziyor. Şunun demirini eritsek bir yol olurdu.” Varıp o yeri gördüler. Bu sözü de beğendiler. Dağın geniş yerine bir kat odun, bir kat kömür dizdiler. Dağın üstünü, arka yanını, beri yanını böylece doldurduktan sonra

yetmiş deriden körük yapıp yetmiş yerde kurdular. Ateşleyip körüklediler. (Bilimsel Bilgi)

* Tanrı'nın gücü ile ateş kızdıktan sonra demir dağ eriyip akıverdi. Yüklü deve çıkacak kadar yol oldu. O günü, o ayı, o saati belirleyip çıktılar. O günden beri Göktürklerde adet olmuştur. O günü bayram sayarlar ve bir parça demiri ateşe salıp kızartırlar. Önce han, bunu kıskaçla tutup örse koyar, çekiçe döver. Ondan sonra beyler de öyle yapar. Bu günü mukaddes bilirler. (Bilimsel Bilgi ve Gündelik Bilgi)

* Ergenekon'dan çıktıkları zaman Göktürklerin padişahı Kayan soyundan Börte Çene idi. Bu genç, bütün illere elçi gönderip Ergenekon'dan çıkıp geldiklerini bildirdi. Bunu bazıları iyi gördüler, bazıları kotu gördüler. Göktürkler eski düşmanlarıyla savaştılar. Yendiler. Böylece dört yüz yıl sonra kanlarının öcünü aldılar. (Bilimsel Bilgi)

4.3.4.2. Çiğdem Der Ki...

* Nereden duymuşsa horozibiği çiçeğinin uğursuzluk getirdiğini söyleyip duruyordu. (Gündelik Bilgi)

* Arsız olmasına arsızdı yani yere düşen tohumları fazla suya, güneşe, bakıma gereksinme duymadan filizlenirdi hemen. (Gündelik Bilgi)

* Geceleri tırnak kestirmez; merdiven altından kendisi geçmediği gibi bizi de geçirmez; arada bir evimizin önündeki ceviz ağacına konan baykuşu taşlar ya da bize taşlatır; ona, alması İçin uzattığımız bıçağı ya da makası elimizden almaz, bir yere bıraktırır ondan sonra alırdı. (Gündelik Bilgi)

* Kabanın kalın olmasına kalın ama rengi kırmızı. Allah aşkına annen, baban sana bir şey öğretmiyor mu? Hiç böyle havada kırmızı giyilip çıkılır mı dışarıya? Allah korusun, yıldırımını üstüne çeker bu renk. (Gündelik Bilgi)

* “Kalkgit, vargit, acıçiğdem hatta bazen itboğan dediğini de duydum.” “Ne biçim ad bunlar, hepsi de çok kötü. Böyle güzel bir çiçeğe daha güzel adlar verilmeli. Çiğdem ne güzel! Niçin kötü adları da var hala?” “Bu çiğdem ilkbaharda çıkanlardan daha farklıdır, zehirli olduğu için de öyle adlar takmışlar işte.” (Gündelik Bilgi)

- * İlaç yapımında kullanılıyormuş. (Bilimsel Bilgi)
- * Bugün Şifacı Ayşe Kadın'a uğradım. Bilirsin, bilgili kadındır; onun ataları da şifalı otlardan ilaçlar yaparlarmış. Romatizma ağrıları için en iyisi çiğdemdir, dedi. (Gündelik Bilgi)

4.3.4.3. Aşinasız

- * Bize mekânları da şehirleri de sevdiren, oranın insanlarına duyduğumuz bağlılıktır. Sevdiğimiz insanlar çekilip gitsin yaşadığımız yerlerden, yabancı bir gezgin gibi kalıveririz ortalıkta. (Felsefi Bilgi)
- * Doğrusu bu ya bugünün şehirli, sokağa çıktığında selam verip ayaküstü eğleşecek, hâl hatır sorup yârenlik edecek aşınalar bulmakta pek şanslı değildir. (Gündelik Bilgi)
- * Aynı şehri, aynı semti, sokağı ve hatta aynı apartmanı paylaştığımız insanlarla büsbütün "bağlantısız" yaşamak, adamakıllı yoruyor insanı. Bir sokak boyunca kimseye selam vermeden yürüdüğünüzü fark ediyor ve ürperiyorsunuz. Bakkalla, manavla, kasapla, kırtasiyeciyile bütün ilişkiniz, "Hayırlı işler." ve "İyi günler." den öteye gitmiyor. (Gündelik Bilgi)
- * Konuşan ve dertleşen insan, sokaklar boyu yalnızlığını sürükleyen insandan daha huzurlu olmalıdır. (Felsefi Bilgi)

4.3.5. Bilim ve Teknoloji Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.3.5.1. Basından Teknoloji Haberleri

- **Başıboş hayvanlar vücutlarına yerleştirilecek çiple takip edilecek**
- * Büyük şehirlerin başlıca sorunlarından olan başıboş kedi ve köpekler, vücutlarına yerleştirilecek çip yardımıyla İnternet ortamından takip edilecek. (Bilimsel Bilgi)

* Konuyla ilgili olarak bir proje hazırlayan Ankara Büyükşehir Belediyesi, başıboş hayvanlardan sonra, evlerdeki hayvanların da aynı projeye dâhil edilmesini hedefliyor. Uluslararası bir barkod sistemi olma özelliğini de taşıyacak olan yöntem sayesinde, hayvanların kimlik bilgilerine rahatlıkla ulaşılabilecek. (Bilimsel Bilgi)

* Hayvanlardan insana geçen 250 civarında hastalığın bulunması insan yararı için hayvan sağlığının ne kadar önemli olduğunu ortaya koyuyor. Her gün parklarda, bahçelerde başıboş gezen hayvanlardan bu ortamlara bırakılan atıklardan insanlara, özellikle de çocuklara bulaşması muhtemel hastalıkların önüne geçilmesi yerel yönetimlerin önemli görevlerinden. (Bilimsel Bilgi)

* Yeni çıkarılan Büyükşehir Yasası ile bu konuda ağırlıklı yük büyükşehir belediyelerine bırakılmış durumdadır. (Bilimsel Bilgi)

* Mücavir olan sınırları genişletilmeden önce başkent sokaklarında 35 bin civarında olduğu tahmin edilen sahipsiz hayvanları (kedi-köpek) kontrol altına almayı planlayan Büyükşehir Belediyesi, sahipli hayvanları da ortak bir sistemde toplamaya hazırlanıyor. Bu sistem sayesinde yakalanıp kısırlaştırılan ve varsa hastalığı tedavi edildikten sonra (saldırgan değilse) yasa nedeniyle şehrin sokaklarına geri bırakılan hayvanların deri altına bir çip yerleştirilecek. (Bilimsel Bilgi)

* Bu çipe hayvanın uluslararası formda kimlik ve sağlık bilgileri yüklenerek İnternet ortamından takip etme imkânı sağlanacak. (Bilimsel Bilgi)

- **Nesli tükenen balıklara çipli takip**

* Nesli tükenen bu balıkların bilimsel takibinin yapılması için kuyruklarında bulunan süzgeçlere özel bir cihazla çip takıldı. (Bilimsel Bilgi)

* Karadeniz'de 2 milyon yıldır yaşayan ve dünyada nesli tükenmekte olduğu için koruma altına alınarak avlanması yasaklanan mersinbalıklarının Türkiye'de neslinin tükendiğini söyleyen Öztürk, 2001'de Rusya'dan döllenmiş yumurta getirdiklerini anlattı. (Bilimsel Bilgi)

* Çipler sayesinde bu balıkların göç, büyüme ve beslenme alanlarını takip edeceğiz. (Bilimsel Bilgi)

- **Dünyada yaygın**

- * Yurtdışında pek çok evcil hayvanlar için şart koşulan mikroçip uygulaması, minik bir çip yardımı ile kalıcı bir kimlik sağlamayı ve hayvana ait bilgileri ortak bir veri tabanında toplamayı hedefliyor. (Bilimsel Bilgi)

- * Kedi ve köpeklere takılan bu minik çipler, sadece o hayvana özel bir numara barındırıyor ve mikroçip ortak veri tabanına kaydedilen kedi ya da köpeğin her yerde tanınmasını sağlıyor. (Bilimsel Bilgi)

- * Firma yetkilisi bu yöntemin dünyadaki pek çok ülkede yaygın olarak uygulandığını ve Avrupa Birliğinde hayvanlarının ülkeler arasında seyahat edebilmesi için mikroçip takılmasının zorunlu tutulduğunu söylüyor. (Bilimsel Bilgi)

- **Carettalara uydudan çipli takip**

- * Muğla'nın Dalaman ilçesinde, Çevre ve Orman Bakanlığının desteğiyle "Caretta Caretta"ları koruma çalışmalarına başkanlık eden Doç. Dr. Yakup Kaska, uydudan kaplumbağa takibine başladıklarını söyledi. (Bilimsel Bilgi)

- * İlk çip geçtiğimiz nisan ayında akciğer solumunu yaptığından dolayı su yüzeyine çıkan bir carettaya takıldı. Kaplumbağada 3 ay takılı kalan bu çiple kaplumbağanın nerelere gelip gittiği, ne kadar sürede nefes alıp verdiği tespit edildi. Ayrıca hızlı yüzme, uyku, gezme ve nefes alma sıklığı araştırıldı. (Bilimsel Bilgi)

4.3.5.2. Anadolu'nun Bahtı Açık Kara Treni

- * Cumhuriyet döneminde, demir yolları Anadolu'ya damar gibi yayıldıkça Anadolu'nun yüzüne kan, yüreğine can geliyordu. Kara tren, dağların altından girdi, bayırların üstünden aştı. Kuş uçmaz, kervan geçmez bölgelere kara tren ulaştı. (Bilimsel Bilgi)

- * Cumhuriyet'in ilanından bir yıl sonrasıydı, "Ulaşamadığın yer senin değildir." sözündeki gerçeği bilen Atatürk, Anadolu'yu ağ gibi örececek bir demir yolu politikası izlemektedir. (Bilimsel Bilgi)

4.3.5.3. Bilgisayar Yalnızlığı

* O, insanoğlunun işini kolaylaştıran, zamanını bereketlendiren ve hafızasının yükünü hafifleten hatırı sayılır bir "yardımcı"dır. Artık "modern" insanın ikinci eli, gözü, kulağı olmuştur bilgisayar. (Gündelik Bilgi)

* Marifetlerinin çokluğu, bu "alet" bir teknoloji ürünü olmaktan çıkarıp meraklılarının gözünde "olağanüstü güçlerle donanmış harikulade yaratık" mevkiine yükseltmiş âdeta. Denilebilir ki makine "efsanevi"leştikten sonra insan, yavaş yavaş onun kölesi olmaya durur. Hayranlık bir çeşit "kutsama"ya dönüşür. "Manevi zevklere hasretmek için boş zaman kazandıracak olan araç", zamanı bütün bütün tüketen bir canavar olur. (Felsefi Bilgi)

* Gönlünü, hayallerini ve zamanını makinesine hasreden bilgisayar meftunu, sınırsız işlem kabiliyetleri karşısında şaşkına döner. Bu şaşkınlık ona, "bütün işlerini tuşlara dokunarak hâlledebilme" gücüne sahip olduğu havasını verir, işte burası, onun insanlar arasından el ayak çekip kendi dünyasının duvarları arasında kapandığı yerdir. (Gündelik Bilgi)

* Fakat bilgisayarı "insanüstü" bir nesne konumuna çıkarıp bütün zamanını onun başında geçirenlerin, eşyanın soğuk ve derin yalnızlığına düştüklerini; hayallerini işletmek yerine, çağdaş bir köleliği benimsediklerini söyleyebiliriz. (Felsefi Bilgi)

* Bir yaşa kadar çocuklar bilgisayardan uzak tutulmalıdır kanaatimce... Daha sokak oyunlarının o baştan çıkarıcı zevkini tatmadan, tabiatın harikulade dilini çözüp kuşların, balıkların ve çiçeklerin adını bile bellemeden; arkadaş edinmeyi, sevmeyi, paylaşmayı, şarkı söylemeyi öğrenmeden günlerini loş odalarda, sözde zekâ geliştirici bilgisayar oyunları ile geçirmemeli çocuklar. (Gündelik Bilgi)

4.3.6. Kişisel Gelişim Temasında Yer Alan Metinlerdeki Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları

4.3.6.1. Hayatta Başarının Yolları

* Hayatta yalnız kendi çalışması, kendi ehliyeti, kendi bilgisi ile alınteri dökerek kazanılan ve başkasını zarara sokmayan başarı meşrudur. Para çalmak, hile yapmak, adam dolandırmak, birinin ayağını kaydırıp yerini kapmaktan, kundura boyacılığı yaparak namusu ile hayatını kazanmak daha iyidir. (Gündelik Bilgi)

* Üç arkadaş biçarenin elbisesini bir paket yaparak onu orada Hazreti Âdem kıyafetinde bırakıp giderler. (Dinî Bilgi)

4.3.6.2. İki İyi İnsan

* Kışla baharın birleştiği günlerdeydi. Takvim bahar günlerini müjdeliyorsa da paltolar henüz çıkarılmamış, sobalar henüz kaldırılmamıştı. Bir yandan tomurcuklanan ağaçlar gözü gönlü oyalarken öte yandan sinsi soğuklar, delişmen rüzgârlar, sırnaşık yağmurlar bir türlü dinmek bilmiyordu. Kısacası kış sürüp gidiyordu. (Gündelik Bilgi)

* Atalarımız: “Tanrı insanı dünyada mekânsız, ahrette imansız bırakmasın.” demişlerdi. (Gündelik Bilgi)

* “Ev sahibinin bir evi, kiracının bin evi var.” sözü, kiracıların uydurduğu kuru bir avunma idi. (Gündelik Bilgi)

* Üzüntüsü gitgide vicdan azabı hâlini almaya başladı. Bu işe bir çare bulmak gerekiyordu. Günahını bağışlatmak için evin ufak tefek onarımını kesesinden yaptırmayı uygun buldu. (Dinî Bilgi)

4.3.6.3. Martı

* Martıların ölümleri çok ilginçtir, çünkü önce şeffaflaşır daha sonra ölürler. (Bilimsel Bilgi)

* Bildiğiniz gibi, martılar asla bocalamaz, asla sendelemezler. (Bilimsel Bilgi)

Tablo 7: 6,7 ve 8. Sınıflardaki Metinlerde Bilgi Cümlelerinin Dağılımı (Devamı)

7. SINIF	Toplum Hayatı	Son Kuşlar	Hikâye	1					1	
		Komşusuzluk	Söyleşi	3					3	
		Mustafa Kemal'in Kağnısı	Şiir		2				2	
		Anadolu'da Konukseverlik	Deneme	3	4				7	
8. SINIF	Zaman ve Mekân	Kız Kalesi	Efsane	1	5				6	
		Geçmiş Zaman Şiirleri	Şiir	1		2		1	4	
		Eski Ankara Evleri	Gezi Yazısı	4	4	9			17	
	Atatürk	Atatürk'ten Anılar	Anı		4				4	8
		Onucu Yıl Nutku	Söylev		4				1	5
		Atatürk ve Bilim	Makale		5				2	7
	Millî Kültür	İhtiyar Çilingir	Hikâye	2		1	1	1		5
		Gönül Mimarlarımız	Biyografi	1	18		2		2	23
		Nevruz ve Birlik	Fıkra	4	4		1	1		10
	Toplum Hayatı	Ergenekon Destanı	Destan	1	10		1			12
		Çiğdem Derki...	Hikâye	6	1					7
		Aşinasız	Deneme	2					2	4
	Bilim ve Teknoloji	Basından Teknoloji Haberleri	Haber		14					14
		Anadolu'nun Bahtı Açık Kara Treni	Söyleşi		2					2
		Bilgisayar Yalnızlığı	Deneme	3					2	5
	Kişisel Gelişim	Hayatta Başarının Yolları	Konferans	1				1		2
		İki İyi İnsan	Hikâye	3				1		4
Martı		Roman		2					2	
		Toplam	109	279	19	48	13	50	518	

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın bulgularının değerlendirilmesine yer verilmiştir. Bulgular, karşılaştırmalı olarak ve diğer araştırma sonuçlarıyla birlikte değerlendirilmiş ve birtakım öneriler geliştirilmiştir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1. MEB Yayınları İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları ile İlgili Değerlendirme

Bu başlık altında MEB yayınları ilköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde, bilgi türlerinin dağılım oranları, sınıf düzeyi, tema ve metin türlerinin analizleri sonucunda elde edilen bulgular çerçevesinde ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

5.1.1. Sınıf Düzeyi Yönünden

Tablo 8: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bilgi Cümlesi Oranı

Sınıf Düzeyi	Bilgi Türleri	f	%
6. sınıf	Gündelik Bilgi	38	18.7
	Bilimsel Bilgi	108	53.2
	Teknik Bilgi	2	0.9
	Sanatsal Bilgi	21	10.3
	Dinî Bilgi	7	3.4
	Felsefi Bilgi	27	13.3

MEB 6. sınıf Türkçe Ders kitabındaki temalarda 18 metin yer almaktadır. Bu metinlerde toplam 203 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Tablo 8’de metinler, bilgi cümlesi dağılımına göre değerlendirildiğine en çok bilimsel bilginin (108), en az ise teknik bilginin (2) kullanıldığı görülmüştür.

Gündelik bilgi dağılım oranı 38, felsefî bilgi dağılım oranı 27, sanatsal bilgilerin dağılım oranı 21 ve dinî bilgilerin dağılım oranı ise 7'dir.

6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin somut işlemler döneminde olduğu için soyut ifadeleri çözümleyememektedirler. Ancak 6. sınıflarda 27 felsefî bilgi cümlesi kullanılması öğrencilerin metinleri gerektiği şekilde algılayamamalarına neden olacaktır. 18 metin içerisinde 2 teknik bilginin kullanılması çok düşük düzeydedir. 6. sınıftaki temalar teknik bilgi kullanımına uygun olmasına rağmen öğrencilerin ilgisini çekebilecek teknik bilgiler neredeyse hiç kullanılmamıştır. Felsefî bilgilerin azaltılarak sanatsal ve teknik bilgilerin biraz daha artırılması öğrencileri için faydalı olacaktır.

5.1.2. Tema Yönünden

Tablo 9: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Temalarda Bilgi Cümlesi Dağılımı

Temalar	Bilgi Türleri						f	%
	GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Okuma Kültürü	3	11	1	9	1	16	41	20.1
Atatürk	1	65	0	0	0	1	67	33
Sevgi	10	11	1	7	1	7	37	18.2
Duygular	4	0	0	0	2	2	8	3.9
Zaman ve Mekân	16	11	0	5	3	0	35	17.2
Doğa ve Evren	4	10	0	0	0	1	15	7.3

MEB 6. sınıf Türkçe Ders kitabında 6 tema yer almaktadır. Bu temalarda toplam 203 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Tablo 9'da temalar bilgi cümlesi dağılımına göre değerlendirildiğinde en çok bilginin Atatürk temasında (67), en az bilginin Duygular temasında (8) kullanıldığı görülmüştür. Okuma Kültürü temasında 41, Sevgi temasında 37, Zaman ve Mekân temasında 35, Doğa ve Evren temasında ise 15 bilgi türü cümlesi tespit edilmiştir.

Temalar arasında bilgi verme düzeyi açısından çok büyük farklar bulunmaktadır. Her bir temanın yaklaşık bir ay işlendiği düşünülürse bazı aylarda bir ay boyunca öğrencilerin çok az bilgi aldıkları görülecektir. Okuma Kültürü, Atatürk

ve Duygular teması sanatsal bilgilerin kullanımı için oldukça uygundur. Ancak bu temalarda sanatsal bilgilere çok az yer verilip bilimsel bilgiye yoğunlaşmıştır. Doğa ve Evren temasında da hiç teknik bilgi kullanılmamıştır. Bu temada teknik bilgilere yer verilmeli ve gündelik bilgi ve bilimsel bilgi miktarları artırılmalıdır.

5.1.3. Metin Yönünden

Tablo 10: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Cümlesi Dağılımı

Metinler	Bilgi Türleri						f	%
	GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Kütüphane					1	5	6	2.9
Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	1	10	1	6		7	25	12.3
Canım Kitap	2	1		3		4	10	4.9
Mustafa Kemal Atatürk	1	47					48	23.6
Atatürk'ün Fikir Dünyası		6				1	7	3.4
Atatürk'ten Anılar		12					12	5.9
Soylu Bilgi Ağacı						6	6	2.9
Eskici	4		1				5	2.4
Anadolu	6	11		7	1	1	26	12.8
Meşe ile Saz	4						4	1.9
Dijon'dan Trabzon'a						2	2	0.9
Nasrettin Hoca					2		2	0.9
Anadolu'da Bahar	12			5			17	8.3
Bayram Yeri					2		2	0.9
Hoşgörüler Diyarı Mardin	4	11			1		16	7.8
Boş Arsa		1				1	2	0.9
Kınalı Keklik	4	4					8	3.9
Orman Küstü Bize		5					5	2.4

MEB 6. sınıf Türkçe Ders kitabında 18 metin yer almaktadır. Bu metinlerde toplam 203 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Tablo 10'a göre metinler bilgi cümlesi dağılımına göre incelendiğine bilgi türü dağılımı bakımından en zengin metin "Mustafa Kemal Atatürk" (48) metnidir.

Bilgi türü bakımından en zayıf metinler ise Dijon'dan Trabzon'a (2), Nasrettin Hoca (2) ve Boş Arsa (2) metinleridir.

5.1.4. Metin Türü Yönünden

Tablo 11: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Metin Türlerine Göre Bilgi Cümlesi Dağılımları

Metin Türleri	f	Bilgi Türleri						Toplam	%
		GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Hikâye	4	9	14	2	6	2	7	40	19.7
Şiir	3	12			5	1	11	29	14.2
Deneme	2	8	12		10	1	5	36	17.7
Biyografi	1	1	47					48	23.6
Makale	1		6				1	7	3.4
Anı	1	12						12	5.9
Fabl	1	4						4	1.9
Mektup	1						2	2	0.9
Tiyatro	1					2		2	0.9
Gezi Yazısı	1	4	11			1		16	7.8
Fıkra	1		1				1	2	0.9
Sohbet	1		5					5	2.4

MEB 6. sınıf Türkçe Ders kitabındaki 18 metin için 13 metin türü kullanılmıştır. Bunlar: hikâye, şiir, deneme, biyografi, makale, anı, fabl, mektup, tiyatro, gezi yazısı, fıkra ve sohbetir. Hikâye türünde 4, şiir türünde 3, deneme türünde 2, diğer türlerde ise birer metin kullanılmıştır.

Tablo 11'e göre en çok bilgi cümlesi biyografi türündeki metinde (48) kullanılmıştır. En az bilgi türü ise mektup, tiyatro ve fıkra türündeki metinlerde (2) kullanılmıştır. Deneme türündeki 2 metinde toplam 36 ortalama ise 18, gezi yazısında 16, anıda 12, hikâye türündeki 4 metinde toplam 40 ortalama ise 10, şiir türündeki 3 metinde toplam 29 ortalama ise 9,6, makalede 7, sohbette 5, fablda ise 4 bilgi cümlesi kullanılmıştır.

Makale türündeki metinde kullanılan bilgi miktarı türün kendi özelliğine göre değerlendirildiğinde çok az düzeydedir.

5.2. MEB Yayınları İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları ile İlgili Değerlendirme

Bu başlık altında MEB yayınları ilköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde, bilgi türlerinin dağılım oranları, sınıf düzeyi, tema ve metin türlerinin analizleri sonucunda elde edilen bulgular çerçevesinde ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

5.2.1. Sınıf Düzeyi Yönünden

Tablo 12: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bilgi Cümlelerinin Oranı

Sınıf Düzeyi	Bilgi Türleri	f	%
7. sınıf	Gündelik Bilgi	42	23.5
	Bilimsel Bilgi	98	55
	Teknik Bilgi	5	2.8
	Sanatsal Bilgi	22	12.3
	Dinî Bilgi	1	0.5
	Felsefî Bilgi	10	5.6

MEB 7. sınıf Türkçe Ders kitabındaki temalarda 19 metin yer almaktadır. Bu metinlerde toplam 178 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Metinler, bilgi cümlesi dağılımına göre değerlendirildiğine en çok bilimsel bilginin (98), en az ise dinî bilginin (1) kullanıldığı görülmüştür. Gündelik bilginin dağılım oranı 42, sanatsal bilginin dağılım oranı 22, felsefî bilginin dağılım oranı 10 ve teknik bilginin dağılım oranı ise 5'tir.

7. sınıflarda 19 metin olmasına rağmen bilgi cümlesi bakımından 6. sınıftan düşük olması metin düzeylerinin öğrencilerin bilgi ihtiyacını karşılayamadığını göstermektedir. 7. sınıf metinlerinde de teknik bilgi ve sanat bilgisi miktarları artırılmalıdır.

5.2.2. Tema Yönünden

Tablo 13: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Temalarda Bilgi Cümlelerinin Dağılımı

Temalar	Bilgi Türleri						f	%
	GB	BB	TB	SB	DB	FB		
İletişim	18	16		6		10	50	28
Atatürk		32		5			37	20.7
Kavramlar ve Çağrışımlar	7	8	3	4	1		23	12.9
Millî Kültür	8	20	2	6			36	20.2
Doğa ve Evren	3	16		1			20	11.2
Toplum Hayatı	6	6					12	6.7

MEB 7. sınıf Türkçe Ders kitabında 6 tema yer almaktadır. Bu temalarda toplam 178 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Temalar bilgi cümlesi dağılımına göre değerlendirildiğinde en çok bilginin İletişim temasında (50), en az bilginin Toplum Hayatı temasında (12) kullanıldığı görülmüştür. Atatürk temasında 37, Millî Kültür temasında 36, Kavramlar ve Çağrışımlar temasında 23, Doğa ve Evren temasında ise 20 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

6. sınıflarda Atatürk temasında 67 bilgi bulunmakta iken 7. sınıflarda bu sayı yarı yarıya azalarak 37'ye düşmüştür. Toplum Hayatı ve Millî Kültür temalarında gündelik bilgi sayısı artırılmalı ve halkın inançlarını içeren dinî bilgilere de yer verilmelidir. Doğa ve Evren temasında teknik bilgiler içeren cümleler yer almalıdır.

5.2.3. Metin Yönünden

Tablo 14: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Cümlelerinin Dağılımı

Metinler	Bilgi Türleri						f	%
	GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Tatlı Dil	16	4				10	30	16.8
Yolcu Konmaz Oteli	1						1	0.5
Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür	1	12		6			19	10.6
Atatürk		12					12	6.7
Atatürk ve Sanat		9		2			11	6.1
Atatürk ve Türk Tiyatrosu		1		3			4	2.2
Türk Dili		10					10	5.6
Bilmece	1	1			1		3	1.6
Hayata Açılan Kapılar	3	4	3	4			14	7.8
İyimserlik Kötümserlik	3	3					6	3.3
Anadolu'nun Cirit Oyunları	7	6	2				15	8.4
Karada Yüzen Donanma		13					13	7.3
Bozkırın Tezenesi	1	1		6			8	4.4
Susayan Konya	2	16		1			19	10.6
Deniz Hasreti							0	0
Son Kuşlar	1						1	0.5
Komşusuzluk	3						3	1.6
Mustafa Kemal'in Kağnısı		2					2	1.1
Anadolu'da Konukseverlik	3	4					7	3.9

MEB 7. sınıf Türkçe Ders kitabındaki temalarda 19 metin yer almaktadır. Bu metinlerde toplam 178 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Tablo 13'e göre, metinler bilgi cümlesi dağılımlarına göre değerlendirildiğinde bilgi cümlesi bakımından en zengin metin Tatlı Dil (30) metnidir. Bilgi türü bakımından en zayıf metinler ise Deniz Hasreti (0), Yolcu Konmaz Oteli (1) ve Son Kuşlar (1) metinleridir.

5.2.4. Metin Türü Yönünden

Tablo 15: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Türlere Göre Bilgi Cümlelerinin Dağılımı

Metin Türleri	f	Bilgi Türleri						f	%
		GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Söyleşi	4	29	13	2			10	54	30.3
Deneme	4	7	29	3	12			51	28.6
Şiir	3		14					14	7.8
Hikâye	2	1	13					14	7.8
Tiyatro	2	2	1			1		4	2.2
Anı	1		1		3			4	2.2
Makale	1		10					10	5.6
Biyografi	1	1	1		6			8	4.4
Gezi Yazısı	1	2	16		1			19	10.6

MEB 7. sınıf Türkçe Ders kitabındaki 19 metin için 9 metin türü kullanılmıştır. Bunlar: söyleşi, deneme, şiir, hikâye, tiyatro, anı, makale, biyografi ve gezi yazısıdır. Söyleşi türünde 4, deneme türünde 4, şiir türünde 3, hikâye ve tiyatro türlerinde 2, diğer türlerde ise birer metin kullanılmıştır.

Tablo 14'e göre en çok bilgi cümlesi gezi yazısı türündeki metinde (19), en az bilgi cümlesi ise tiyatro türündeki 2 metinde (4) kullanılmıştır. Söyleşi türündeki 4 metinde toplam 54, ortalama ise 13,5 bilgi cümlesi kullanılmıştır. Deneme türündeki 4 metinde toplam 51, ortalama ise 12,75 bilgi cümlesi kullanılmıştır. Makale türündeki metinde 10 bilgi, biyografi türündeki metinde 8 bilgi kullanılmıştır. Hikâye türündeki 2 metinde toplam 14, ortalama ise 7 bilgi cümlesi kullanılmıştır. Şiir türündeki 3 metinde toplam 14, ortalama ise 4,66 bilgi cümlesi kullanılmıştır. Anı türündeki metinde ise 4 bilgi cümlesi kullanılmıştır.

5.3. MEB Yayınları İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları ile İlgili Değerlendirme

Bu başlık altında MEB yayınları ilköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde, bilgi türlerinin dağılım oranları, sınıf düzeyi, tema ve metin

türlerinin analizleri sonucunda elde edilen bulgular çerçevesinde ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

5.3.1. Sınıf Düzeyi Yönünden

Tablo 16: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bilgi Cümlelerinin Oranı

Sınıf Düzeyi	Bilgi Türleri	f	%
8. sınıf	Gündelik Bilgi	29	21.1
	Bilimsel Bilgi	73	53.2
	Teknik Bilgi	12	8.7
	Sanatsal Bilgi	5	3.6
	Dinî Bilgi	5	3.6
	Felsefi Bilgi	13	9.4

MEB 8. sınıf Türkçe Ders kitabındaki temalarda 18 metin yer almaktadır. Bu metinlerde toplam 137 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Metinler, bilgi türü dağılımına göre değerlendirildiğine en çok bilimsel bilginin (73), en az ise sanatsal ve dinî bilginin (5) kullanıldığı görülmüştür. Gündelik bilginin dağılım oranı 29, felsefi bilginin dağılım oranı 13 ve teknik bilginin dağılım oranı 12'dir.

6. sınıflarda 203 bilgi cümlesi kullanılırken 8. sınıf metinlerinde 137 bilgi cümlesi kullanılması öğrencilerin gelişim özelliklerinin dikkate alınmadığını göstermektedir. Yüzde ile ifade edildiğinde 6. sınıflarda kullanılan bilgi cümlesi miktarı, 8. sınıflarda kullanılan bilgi cümlesi miktarından % 48,1 oranında daha fazladır. 6. sınıftaki öğrencilere 8. Sınıftaki öğrencilerden neredeyse %50 daha fazla bilgi verilmektedir. 6. sınıf ders kitabındaki bilgi sayısı 7. sınıf ders kitabındaki bilgi sayısından %14,0 fazladır. 7. sınıf ders kitabındaki bilgi de 8. Sınıf ders kitabındaki bilgiden %29,9 fazladır. Tokdemir'in (2008) çalışmasında da 6,7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları zihinsel gelişimle paralellik göstermemektedir. İşeri'nin (2007) araştırmasında da ders kitabının kaynak, kılavuz ve araç olma gibi işlevlerini yerine getirmediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Aytekin'in (2007) araştırmasında da öğretmenlerin ders kitaplarını dil ve anlatım ve eğitsel ilkeler açısından aynı düzeyde yetersiz gördüklerini belirtmişlerdir.

5.3.2. Tema Yönünden

Tablo 17: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Temalarda Bilgi Cümlelerinin Dağılım Oranları

Temalar	Bilgi Türleri						f	%
	GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Zaman ve Mekân	6	9	11		1		27	19.7
Atatürk		13					7	20
Millî Kültür	7	22	1	4	2	2	38	27.7
Toplum Hayatı	9	11		1		2	23	16.7
Bilim ve Teknoloji	3	16				2	21	15.3
Kişisel Gelişim	4	2			2		8	5.8

MEB 8. sınıf Türkçe Ders kitabında 6 tema yer almaktadır. Bu temalarda toplam 137 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Temalar bilgi cümlesi dağılımına göre en çok bilginin Millî Kültür temasında (38), en az bilginin Kişisel Gelişim değerlendirildiğinde temasında (8) kullanıldığı görülmüştür. Zaman ve Mekân temasında 27, Toplum Hayatı temasında 23, Bilim ve Teknoloji temasında 21, Atatürk temasında ise 20 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

6. sınıflara Atatürk temasında 67, 7. sınıflarda 37 ve 8. sınıflarda ise 20 bilgi cümlesi yer almaktadır. Öğrencilere yaşları büyüdükçe Atatürk hakkında anlatacaklarımız azalmaktadır. Bunun tam tersi bir şekilde, öğrencilerin yaşları büyüdükçe onun fikirlerini ve yaptıklarını daha iyi anlayacakları için bilgi miktarının kademeli olarak artması gerekir. Artık soyut işlemler dönemine geçmiş olan 8. Sınıflar için felsefi bilgi miktarı artırılmalı ve öğrenciler düşünmeye yönlendirilmelidir. 18 metin boyunca toplam 5 sanat bilgisinin kullanılması çok düşük bir seviyedir. Öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırabilecek ve onların ilgisi çekebilecek sanatsal içerikli metinlere daha çok yer verilmelidir. Millî Kültür ve Toplum Hayatı temalarında gündelik bilgi ve dinî bilgi sayıları artırılmalıdır.

5.3.3. Metin Yönünden

Tablo 18: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Cümlelerinin Dağılım Oranları

Metinler	Bilgi Türleri						f	%
	GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Kız Kalesi	1	5					6	4.3
Geçmiş Zaman Şiirleri	1		2		1		4	2.9
Eski Ankara Evleri	4	4	9				17	12.4
Atatürk'ten Anılar		4				4	8	5.8
Onucu Yıl Nutku		4				1	5	3.6
Atatürk ve Bilim		5				2	7	5.1
İhtiyar Çilingir	2		1	1	1		5	3.6
Gönül Mimarlarımız	1	18		2		2	23	16.7
Nevruz ve Birlik	4	4		1	1		10	7.2
Ergenekon Destanı	1	10		1			12	8.7
Çiğdem Der ki...	6	1					7	5.1
Aşinasız	2					2	4	2.9
Basından Teknoloji Haberleri		14					14	10.2
Anadolu'nun Bahtı Açık Kara Treni		2					2	1.4
Bilgisayar Yalnızlığı	3					2	5	3.6
Hayatta Başarının Yolları	1				1		2	1.4
İki İyi İnsan	3				1		4	2.9
Martı		2					2	1.4

MEB 8. sınıf Türkçe Ders kitabındaki temalarda 18 metin yer almaktadır. Bu metinlerde toplam 137 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Tablo 17'ye göre metinler bilgi türü dağılımına göre değerlendirildiğinde bilgi türü bakımından en zengin metin Gönül Mimarlarımız (23) metnidir. Bilgi türü bakımından en zayıf metinler ise Anadolu'nun Bahtı Açık Kara Treni (2), Hayatta Başarının Yolları (2) ve Martı (2) metinleridir.

5.3.4. Metin Türü Yönünden

Tablo 19: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Türlere Göre Bilgi Cümlelerinin

Metin Türleri	f	Bilgi Türleri						f	%
		GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Hikâye	3	11	1	1	1	2		16	11.6
Deneme	2	5					4	9	6.5
Efsane	1	1	5					6	4.3
Şiir	1	1		2		1		4	2.9
Gezi Yazısı	1	4	4	9				17	12.4
Anı	1		4				4	8	5.8
Söylev	1		4				1	5	3.6
Makale	1		5				2	7	5.1
Biyografi	1	1	18		2		2	23	16.7
Fıkra	1	4	4		1	1		10	7.2
Destan	1	1	10		1			12	8.7
Haber	1		14					14	10.2
Söyleşi	1		2					2	1.4
Konferans	1	1				1		2	1.4
Roman	1		2					2	1.4

MEB 8. sınıf Türkçe Ders kitabındaki 18 metin için 15 metin türü kullanılmıştır. Bunlar: hikâye, deneme, efsane, şiir, gezi yazısı, anı, söylev, makale, biyografi, fıkra, destan, haber, söyleşi, konferans ve roman türleridir. Hikâye türünde 3, denemede 2, diğer türlerde ise birer metin kullanılmıştır.

Tablo 18'e göre en çok bilgi biyografi türündeki metinde (23), en az bilgi cümlesi ise söyleşi (2), konferans (2) ve roman (2) türündeki metinlerde kullanılmıştır. Gezi yazısı türündeki metinde 17, haberde 14, fıkroda 10, anıda 8, makalede 7; efsanede 6, hikâye türündeki 3 metinde toplam 16, ortalama ise 5,33 bilgi cümlesi, söylevde 5, deneme türündeki 2 metinde toplam 9, ortalama ise 4,5 bilgi cümlesi, efsanede ise 4 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

5.4. MEB Yayınları 6-7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Bilgi Türü Dağılımı Açısından Değerlendirilmesi

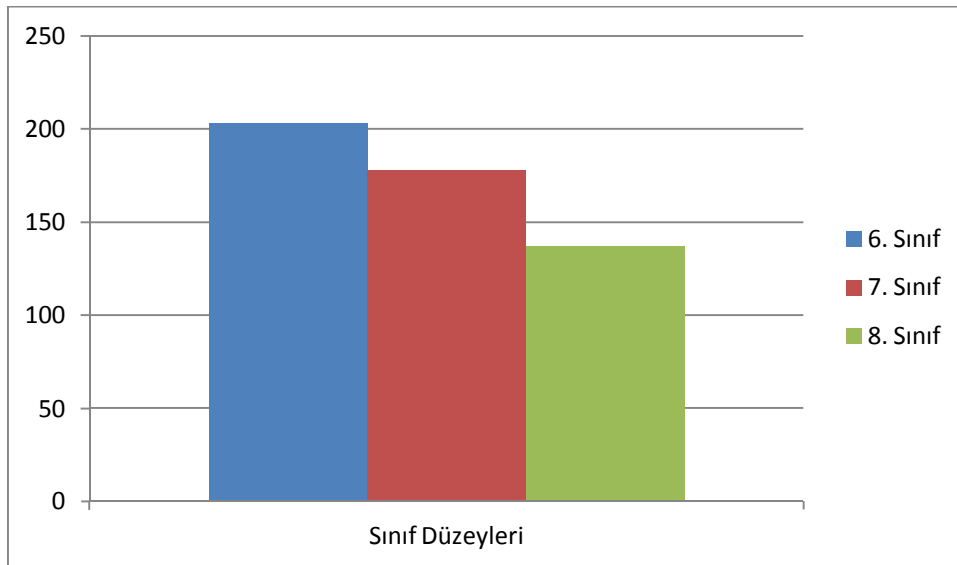
Bu başlık çerçevesinde bilgi türlerinin dağılım oranları sınıf, tema, metinler ve metin türleri açısından karşılaştırılmıştır.

5.4.1. Sınıf Düzeyleri Arasında Karşılaştırma

Bilgi cümlelerinin sınıflara göre dağılım oranları incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- * Bilgi cümlesi bakımından en zengin metinler 6. sınıf ders kitabında mevcuttur.
- * Bilgi cümlesi bakımından en zayıf metinler 8. sınıf ders kitabında mevcuttur.

Grafik 1: 6,7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgi Oranlarının Karşılaştırılması

* Tablo 19'da bilgi cümlelerinin sınıf düzeylerine göre gösterildiği grafikte bilgi cümlelerinin sınıf düzeyi arttıkça kademeli olarak azaldığı görülmektedir.

* Gündelik bilgiler bakımından en zengin metinler 7. sınıf kitabında, en zayıf metinler ise 8. sınıf kitabında mevcuttur.

* Bilimsel bilgiler bakımından en zengin metinler 6. Sınıf ders kitabında en zayıf metinler ise 8. sınıf ders kitabında mevcuttur.

* Teknik bilgiler bakımından en zengin metinler 8. Sınıf ders kitabında, en zayıf metinler ise 6. sınıf ders kitabında mevcuttur.

* Sanatsal bilgiler bakımından en zengin metinler 7. Sınıf ders kitaplarında, en zayıf metinler 8. sınıf ders kitaplarında mevcuttur.

* Dinî bilgiler bakımından en zengin metinler 6. Sınıf ders kitaplarında, en zayıf metinler ise 7. sınıf ders kitaplarında mevcuttur.

* Felsefî bilgiler bakımından en zengin metinler 6. Sınıf ders kitabında, en zayıf metinler ise 7. sınıf ders kitaplarında mevcuttur.

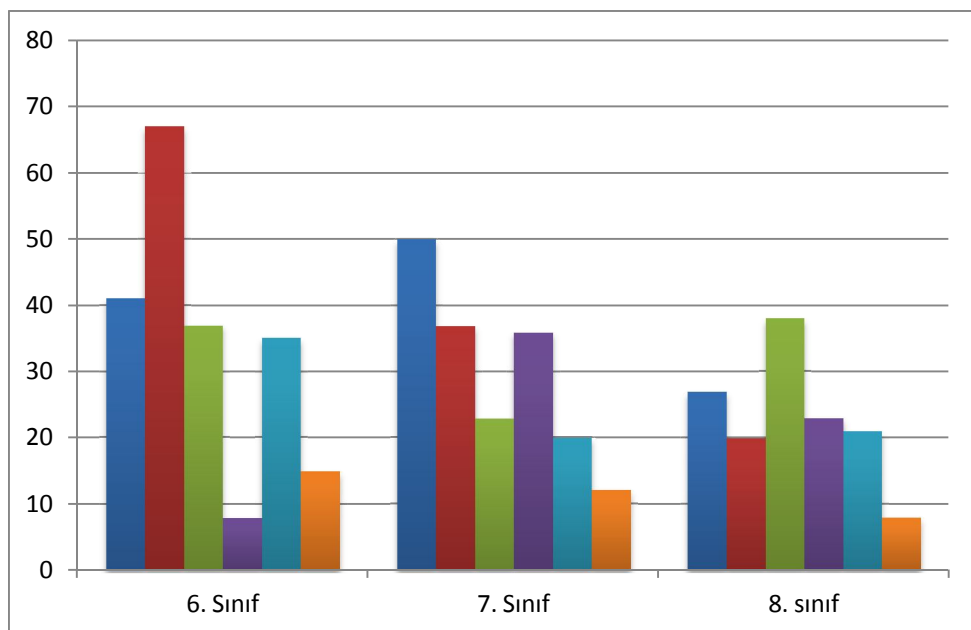
5.4.2. Temalar Arası Karşılaştırma

Bilgi türlerinin temalara göre dağılım oranları incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

* Bilgi cümlesi bakımından en zengin tema 6. sınıf ders kitabında yer alan Atatürk temasıdır.

* Bilgi cümlesi bakımından en zayıf temalar 6. sınıf ders kitabında yer alan Duygular teması ile 8. sınıf ders kitabında yer alan Kişisel Gelişim temasıdır.

Grafik 2: 6,7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Temaların Bilgi Dağılımları Açısından Karşılaştırılması (Temalar ders kitabındaki sıralamaya göre verilmiştir)

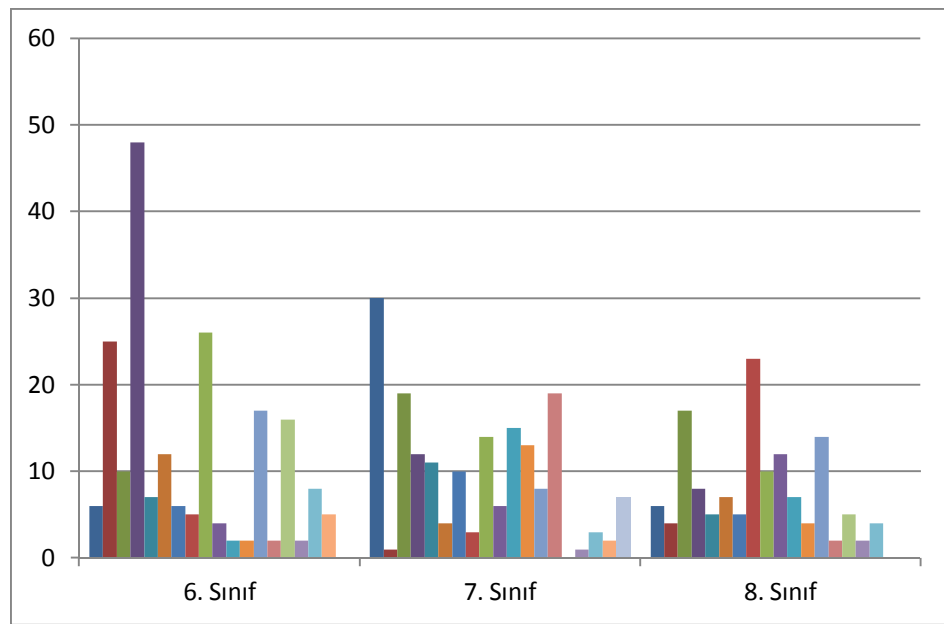

* Tablo 20 incelendiğinde temalar arasında bilgi cümleleri bakımından büyük farklılıkların olduğu görülmektedir. Bilgi cümleleri bazı temalarda yoğun olarak kullanılmış, bazı temalarda ise çok az sayıda kullanılmıştır.

5.4.3. Metinler Arası Karşılaştırma

Bilgi cümlelerinin metinlere göre dağılımı incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Grafik 3: 6,7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Dağılımlarının Karşılaştırılması (Metinler ders kitabındaki sıralamaya göre verilmiştir)

* Tablo 21 incelendiğine metinlerin bilgi cümlelerine sahip olma dağılımlarının birbirlerinden oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Bazı metinler bilgi cümleleriyle yoğrulmuşken bazı metinlerde öğrencilere bilgi aktarma göz ardı edilmiştir.

* Bilgi cümlesi bakımından en zengin metin 6. sınıf ders kitabında yer alan Mustafa Kemal Atatürk metnidir.

* Bilgi cümlesi bakımından en zayıf metin 7. sınıf ders kitabında yer alan Deniz Hasreti metnidir.

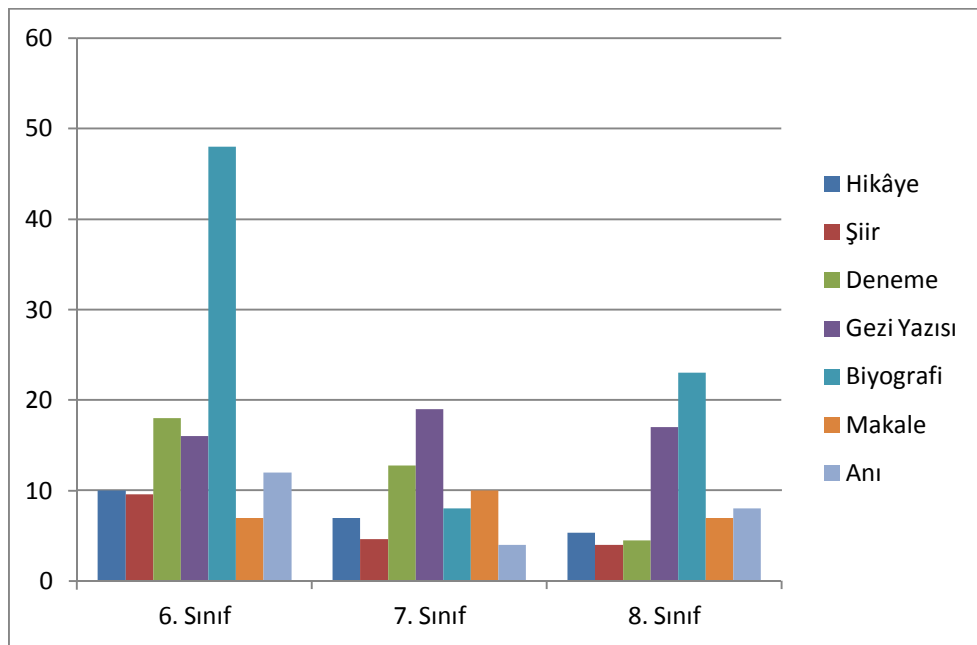
5.4.4. Metin Türleri Arası Karşılaştırma

Bilgi cümlelerinin metin türlerine göre dağılımı incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

* En çok bilgi biyografi, deneme, gezi yazısı ve anı türündeki metinlerde kullanılmıştır.

* En az bilgi mektup, tiyatro, konferans ve roman türündeki metinlerde kullanılmıştır.

Grafik 4: 6,7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Türlerine Göre Bilgi Cümlesi Dağılımlarının İncelenmesi

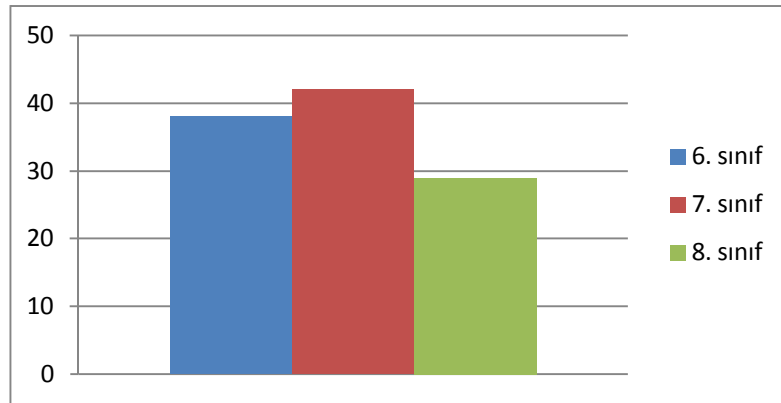

* Tablo 22'ye göre 6, 7, 8. sınıf metinlerinde ortak olan türlerin sınıf düzeylerine göre bilgi cümlesi dağılımı incelendiğinde hikâye, şiir, deneme türlerinde sınıf düzeyi arttıkça metinlerin bilgi cümlesi değerleri düşmektedir. Gezi yazısı türünde sınıflar arası birbirine yakın oranlar vardır. Biyografi türündeki metinlerde sınıflar arasında bilgi cümleleri açısından büyük farklar vardır. Anı ve makale türlerinde de sınıflar arası alçalıp yükselme şeklinde küçük farklılıklar vardır.

5.4.5. Bilgi Türleri Arası Karşılaştırma

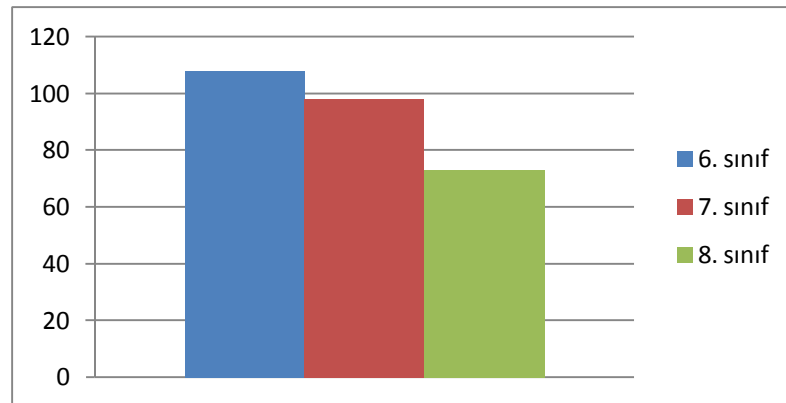
Bilgi türlerinin sınıf düzeyine göre değerlendirilmesi sonucu aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Grafik 5: Gündelik Bilgilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Grafik 5'e göre gündelik bilgiler en çok 7. sınıfta, en az ise 8. sınıfta kullanılmıştır. Gündelik bilgiler yaşamı kolaylaştıran pratik bilgiler içerdiğinden her sınıf düzeyinde eşit düzeyde kullanılması gerekir.

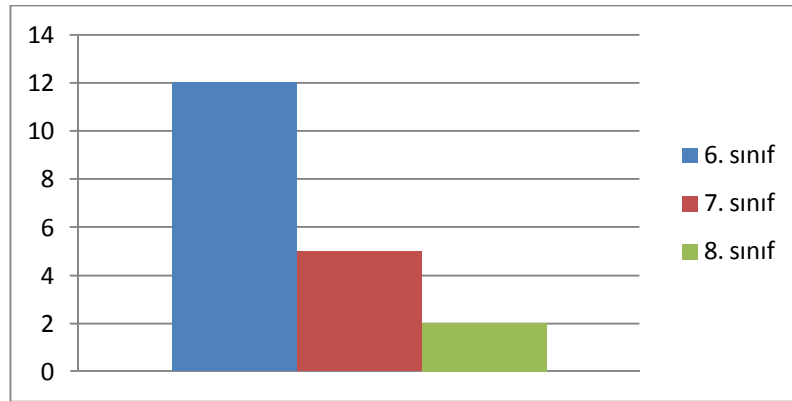
Grafik 6: Bilimsel Bilgilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Grafik 6'ya bakıldığında bilimsel bilgilerin 6. sınıftan 8. sınıfa doğru azaldığı görülmektedir. Bu sonuç Türk eğitim sistemi için kaygı vericidir. Sınıf düzeyi arttıkça öğrenciler bilimsel verilere dayalı bilgilerle daha az karşılaşmaktadır. 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları arasında üç madde sayılmaktadır. Bunlardan birisi "İlgi, istidat ve kabiliyetlerini

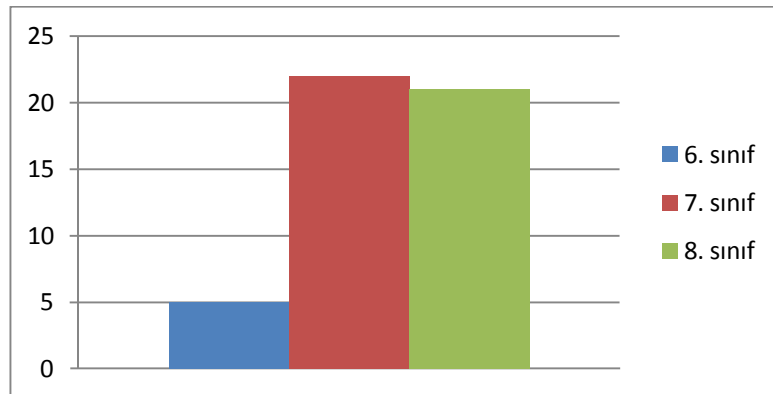
geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak” olarak belirlenmiştir. Grafik 6’ya göre öğrenciler çağın getirdiği bilimsel bilgiler açısından bir gelişim değil aksine bir gerileme yaşamaktadırlar. Bu nedenle bilimsel bilgilerin sınıf düzeyleri bakımından dikey olarak artması beklenmektedir.

Grafik 7: Teknik Bilgilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Grafik 7’ye göre teknik bilgilerin miktarı da sınıf düzeyi arttıkça azalmaktadır. Özellikle 8. sınıfta sadece 2 teknik bilginin kullanılmış olması dikkati çekmektedir. Teknik bilgiler faydalı araç gereçler yapımını kapsamaktadır. Öğrenciler bu yolla zihinsel becerilerini kullanarak yaratıcılık becerilerini kullanabilirler. Bu nedenle teknik bilgilerin miktarlarının artırılması gerekmektedir.

Grafik 8: Sanatsal Bilgilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

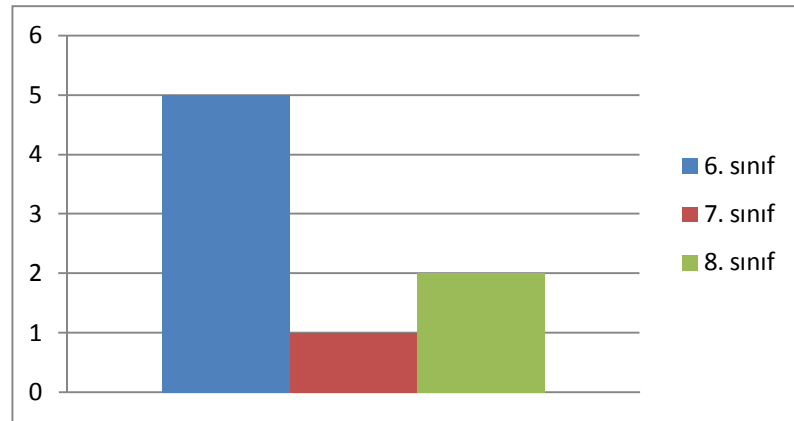

Grafik 8'e göre sanatsal bilgilerini sınıf düzeyine göre dağılımına bakıldığında sınıflar arası artan bir yükselişin olmadığı görülmektedir. 6. sınıflarda kullanılan sanatsal bilgi miktarı çok az iken, 8. sınıflarda bu miktar 7.sınıfların gerisinde düşmüştür. Türkçe Dersi Öğretim Programı (6-8. Sınıflar) ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin;

- * Seviyesine uygun eserleri okuma; bilim, kültür ve sanat etkinliklerini seçme, dinleme, izleme alışkanlığı ve zevki kazanmaları,
- * Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri
- * Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları amaçlanmaktadır.

Ancak yukarıdaki grafiğe göre metinlerin öğrencilere bu amaçlara ulaşmada yeterince yardımcı olmadığı görülmektedir. Metinlerin öğrencilerin estetik zevkler kazanmaları için sanatsal bilgilerin miktarlarının artırılması gerekmektedir.

Grafik 9: Dinî Bilgilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

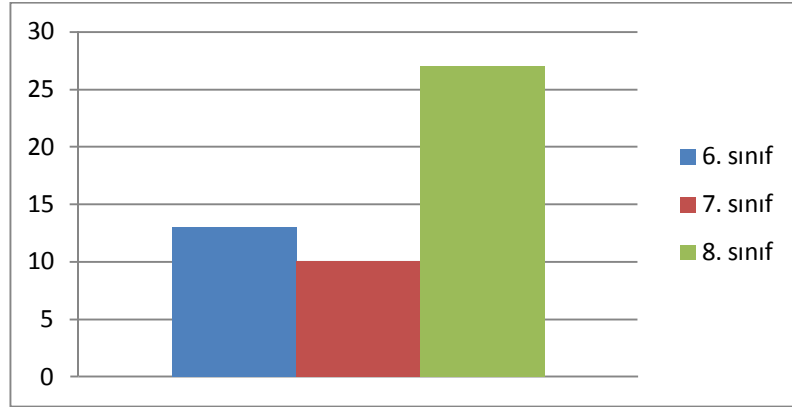

Dinî bilgilerin sınıf düzeyine göre dağılımlarına baktığımızda çok az sayıda dinî bilginin kullanıldığını görmekteyiz. Türkçe Dersi Öğretim Programı (6-8. Sınıflar) ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin;

- * Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri
- * Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın bu amaçlara ulaşabilmesi için ders kitaplarındaki metinlerde dinî bilgilerden faydalanılması gerekmektedir. Hoşgörülü olmayı, manevî ve ahlâkî değerleri dinî unsurları kullanarak öğrencilere benimsetebiliriz. Bu nedenle metinlerde dinî bilgi miktarını biraz daha artırmak gerekmektedir.

Grafik 10: Felsefi Bilgilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Grafik 10'a baktığımızda felsefi bilgilerin en çok 8. sınıfta kullanıldığı en az ise 7. sınıfta kullanıldığı görülmektedir. Türkçe Dersi Öğretim Programı (6-8. Sınıflar) ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin;

- * Anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır.

Felsefe eleştiriye, sorgulamaya dayanmaktadır. Karşılaştığı bilgileri olduğu gibi kabul etmeyen, öncelikle bunları sorgulayıp kendi zihin süzgecinden geçirebilen ve

daha sonra en doğru kararı verebilen bireyler yetiştirmek istiyorsak öğrencilerin felsefi düşünme becerilerini geliştirmek mecburiyetindeyiz. İlköğretimde müstakil bir felsefe dersi bulunmadığı için Türkçe dersinde metinler yoluyla öğrencilere felsefi düşünüş kazandırılmalıdır. Bu nedenle metinlerdeki felsefi bilgi miktarının dikey olarak artırılması gerekmektedir.

6. ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan yola çıkılarak ders kitabı yazarlarına, öğretmenlere ve araştırmacılara yönelik öneriler getirilmiştir.

6.1. Ders Kitabı Yazarlarına Öneriler

1. Ders kitaplarına metin hazırlayan yazarların, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2006) gösterdiği çerçevede, metinlerin bilgilendirici özelliklere sahip olmasına dikkat etmeleri gerekmektedir.

2. Ders kitaplarına seçilen metinlerin, öğrencilerin gelişimsel özelliklerine uygun olarak sınıf düzeyi yükseldikçe metinlerin bilgilendiricilik seviyelerinin de artması gerekmektedir.

3. Tematik olarak hazırlanan ders kitaplarında temalara seçilen metinlerin o temaya ait kazandırılması gereken bilgilere sahip en iyi metinlerin olmasına dikkat edilmelidir.

4. Aynı temanın farklı sınıflardaki metinlerinde bilgi düzeylerinin kademeli olarak artması gerekmektedir.

5. Temalarda bilgi düzeylerinin birbirine yakın olması gerekmektedir.

6. Bilgi seviyesi çok düşük olan metinlerin yerine -varsa- aynı kalitede başka metinlerin tercih edilmesi gerekmektedir.

7. Metinlerin, türlerine ait özelliklere uygun olarak bilgi seviyelerine dikkat edilmesi gerekmektedir.

8. Farklı sınıflardaki aynı tür metinlerin bilgilendiriciliklerinin birbirlerinden çok farklı olmaması gerekmektedir.

6.2. Öğretmenlere Yönelik Öneriler

1. Öğretmenlerin ders kitaplarında yer alan metinleri önceden okuyarak metinlerin sahip oldukları bilgileri tespit etmeleri gerekmektedir.
2. Öğretmenler, metinlerde yer alan bilgi kümelerinden yola çıkarak öğrencilerin o bilgileri daha iyi algılamalarını sağlayabilecek etkinlikler, materyaller, notlar hazırlayabilirler.
3. Öğretmenler, derse başlamadan öğrencilerin ön bilgilerini kontrol ederek metinlerin öğrenci seviyesine uygunluğunu tespit edebilirler.

6.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. 1-5. sınıflar Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bilgi cümlesi oranları tespit edilerek 6-8. sınıflarla karşılaştırılabilir.
2. 1-5. ve 6-8. sınıflardaki serbest okuma metinleri ve dinleme metinleri için de bu çalışmanın aynısı yapılabilir.
3. 1-5. ve 6-8. sınıflarda cümle sayısı ile bilgi sayısı karşılaştırılarak metinlerin bilgilendiricilik oranları tespit edilebilir.
4. Hangi bilgi türlerinin öğrencinin hafızasında daha çok kalıcı olduğu ile ilgili çalışmalar yapılabilir.
5. Bilgi türleri ile çoklu zekâ kuramı ilişkilendirilerek bilgi türlerinin hangi zekâ alanına etki ettiği görülebilir. Böylece ders kitaplarındaki bilgilerin hangi zekâ alanlarına ait olduğu tespit edilebilir. Buradan yola çıkarak kazanımlarla amaçlananlar ile gerçekte oluşanlar karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Ajdukiewicz, Kazimierz (2010). *Felsefeye Giriş*. (Çev.: Ahmet Cevizci), İstanbul: Say Yayınları.
- Arslan, Ahmet (2010). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Adres Yayınları.
- Aydın, Mehmet S. “Süreç (Proses) Felsefesi Işığında Tanrı- Âlem İlişkisi” dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/772/9829.pdf (Erişim Tarihi: 05.06.2012)
- Aytekin, Yasemin (2007). *İlköğretim Birinci Kademe 4. Ve 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının İlköğretim Kurumları Türkçe Öğretimini Amaçlarına Uygunluğunun İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi: Niğde.
- Aydın, Ayhan (2009). *Felsefe*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Aytaş, Gıyasettin (2001). “Türkçe Ders Kitaplarının Yazımında Metin Seçimi Ve Metin Altı Sorularının Hazırlanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar”. *Türk Yurdu*, C. 21, S. 162-163, Şubat-Mart 2001 (Türkçe'ye Saygı Özel Sayısı)
- Baç, Murat (2007). “Epistemoloji”. (Ed.: Ahmet Cevizci). *Felsefe Ansiklopedisi* içinde (s. 567-581). İstanbul: Babil Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2000). *İçerik Analizi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bolay, Süleyman Hayri (2007). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bravo, Işıl Bayar (2008). *İbn Rüşd'ün Epistemolojisi*. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2008, Sayı 18, (s.163-172).
- Bravo, Işıl Bayar (2007). *Antik Çağda Varlık ve Bilgi Problemleri Üstüne*. *SDÜ Felsefe Bölümü Dergisi*, Sayı:4 Güz, (s.53-58).
- Cevizci Ahmet (2002). *Felsefe Tarihine Giriş*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Cevizci, Ahmet (2009). *Felsefeye Giriş*. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Cevizci, Ahmet (2010). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Cevizci Ahmet (2010). *Bilgi Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Copleston, Frederick (2009). *Felsefe Tarihi: Ön Sokratikler ve Sokrates*. (Çev.: Aziz Yardımlı), İstanbul: İdea Yayınevi.
- Coşkun, Eyyup (2005). *İlköğretim Öğrencilerinin Öyküleyici Anlatımlarında Bağdaşıklık, Tutarlılık ve Metin Elementleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çakır, Özler (2003). Yazma Öğretiminde Süreç Yaklaşımına Dayalı Programın Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirmedeki Rolü: Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (9), (s.27-42).
- Çelik, Sara (2010). *Bilgi Felsefesi*. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Çıkrıkçı, Sevgi Sevim (2004). *İlköğretim Öğrencilerinde Özetleme Becerisinin Gelişimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çotuksöken, Betül (2003). Bilgi Üzerine Birkaç Söz. *Felsefe Söyleşileri 1-2*, Marmara Üniversitesi, Marmara Eğitim Vakfı.
- Çüçen, A. Kadir (2000). *Orta Çağ Felsefesi Tarihi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Çüçen, A. Kadir (2009). *Bilgi Felsefesi*. Bursa: Asa Kitabevi.
- Çüçen, A. Kadir (2010). *Orta Çağ ve Rönesans'ta Felsefe*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Çüçen, A. Kadir. Derin Ekoloji. blog.aku.edu.tr/ometin/files/2011/12/derinekoloji.pdf
- Dilidüzgün, Şükran (2008). *Türkçe Öğretiminde Metindilbilimsel Bağlamda Uygulamalı Bir Yaklaşım*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Engin, Ali Osman (2005). “Bilginin İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi”. *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* Sayı:11 (s. 427-453).
- Erdoğan, Tolga (2007). “İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabını Yapılandırmacı Yaklaşımına Uygunluğu”. *Mehmet Akif Ersoy Eğitim Fakültesi Dergisi* Sayı:14 (s. 163-172)
- Ergün, Mustafa (...). “Varlık Felsefesi”. www.egitim.aku.edu.tr/varlikfelsefesi.pdf

(Erişim Tarihi: 05.06.2012).

Güneş, Firdevs (2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın

Günay, Durmuş (2007). “*Modern Bilimin Doğuşu ve Gelişimi*”

Gündoğdu, Ayşe Eda (2011). “*İlköğretim Sekizinci Sınıf Dinleme Metinlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi.*” *Turkish Studies Journal*, 6 (1), 1186-1196.

Gökberk, Macit (2010). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hançerlioğlu, Orhan (2008). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hilav, Selahattin (2009). *Felsefe El Kitabı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Höffe, Otfried (2008). *Felsefenin Kısa Tarihi*. (Çev.: Okşan Aytolu), İstanbul: İnkılap Kitabevi.

İşeri, Kamil (2002). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlköğretim Programına Uygunluğunun İncelenmesi: Göstergibilimsel Bir Betimleme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

İşeri, Kamil (2007). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabının İlköğretim Türkçe Programının Amaçlarına Uygunluğunun İncelenmesi. *Dil Dergisi* Sayı: 136 (s.58-74).

Kaptan, Saim (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Bilim Kitap.

Karasar, Niyazi (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Kıllıoğlu, İsmail (2011). *Antik Çağ Felsefesi. Sosyal Bilimler Ansiklopedisi 1*, İstanbul: Risale Yayınları. (s.50-55)

Kolaç, Emine (2009). “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirmesi”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (1), (594-626). <http://www.insanbilimleri.com> (Erişim Tarihi: 05.06.2012)

Kranz, Walther (1994). *Antik Felsefe*. (Çev.: Suad Y. Baydur), İstanbul: Sosyal Yayınlar.

Kuzu, Tülay (2003). *Etkileşimsel Modele Uygun Okuma Öğretiminin Türkçe Bilgilendirici Metinleri Anlama Düzeyine Etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Millî Eğitim Bakanlığı, Orta Öğretim Genel Müdürlüğü (2009). *Bilgi Kuramı Dersi Öğretim Programı*. Ankara.

Millî Eğitim Bakanlığı, (2011). *Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*.

Millî Eğitim Bakanlığı, (2011). *Açık Öğretim Lisesi Felsefe Kitabı*. Ankara.

Ocak, Gürbüz ve Dai, Abdullah (2010). “İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarının Yapılandırmacı Öğrenme Anlayışına Göre Değerlendirilmesi”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14 (3), (91-108).

Oymak, Rıfat (2009). “Garrett Modeli”ne Dayalı Sözce Üretim Becerisi Geliştirme Yönteminin Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Ögeyik, Muhlise Coşkun (2010). “Metindilbilim Ölçütleriyle Yabancı Dil Sınavlarının Değerlendirilmesi: ÜDS Sınavından Örnek Bir Betimleme Çalışması”. *Millî Eğitim*, 186, 151-165.

Öner, Necati (1998). “Bir Bilgi Türü Olarak Din”. *Felsefe Dünyası* Sayı: 29

Özbay, Murat (2010). *Türkçe Öğretimi Yazıları*. Ankara: Öncü Kitap.

Seven, M. Ali (2004). “Eğitimde Bilginin Felsefî Temelleri.” *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4,(2) (s.197-207).

Skirbekk, Gunnar ve Gilje, Nils (2006). *Antik Yunan’dan Modern Döneme Felsefe Tarihi*. (Çev: Emrullah Akbaş, Şule Mutlu), İstanbul: Kesit Yayınları.

Solar, Baran (2010). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Çocuğa Göreliliğinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Şahin, Ayfer (2008). “İlköğretim Birinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak

Değerlendirilmesi”. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 9, (3), 133-146.

Taşkın, Ali (2003). “Sofistlere Özel Bir Referansla Bilginin Kaynağı ve İmkânı Üzerine Yapılan Tartışmalar.” *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7, (1), (s. 199-209).

Temizyürek, Fahri ve Balcı, Ahmet (2006). *Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Okulları Türkçe Programları*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Thilly, Frank (2002). *Yunan ve Ortaçağ Felsefesi*. (Çev.:İbrahim Şener), İstanbul: İzdüşüm Yayınevi.

Timuçin, Afşar (2009). *Gençler İçin Felsefe Tarihi*. İstanbul: Bulut Yayın Dağıtım.

Tokdemir, Nazlı (2011). *İlköğretim (6,7 ve 8. Sınıf) Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Bağdaşturmalar Yönünden İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi: Hatay.

Topdemir, Hüseyin Gazi (2009). “Felsefe Nedir? Bilgi Nedir?” *Türk Kütüphaneciliği*, 23,(1) (s.119-133). <http://tk.kutuphaneci.org.tr/index.php/tk> (Erişim Tarihi: 05.06.2012)

Tunalı, İsmail (2009). *Felsefeye Giriş*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe Sözlük*. (10. Baskı) Ankara: Türk Dil Kurumu

Türk Sanayici ve İşadamları Derneği (2002). *Felsefe 1*. Baskı. İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları.

Uysal, Başak (2010). “Eğitim Aracı Olarak Edebî Metinler ve ‘Bilmece’ Metni Üzerine Bir İnceleme”. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2 (3), 882-904. <http://www.iojes.net> (Erişim Tarihi: 05.06.2012)

Ülger, Mustafa (2007). “Eflâtun’un Bilgi Görüşü”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 12, (2) (s.191-201).

Yakuboğlu, Kenan (2006). *Sosyal Bilim Düşüncesi Bağlamında Felsefe Nedir; Ne Değildir? Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Mart 2006, Sayı 7 (25-29)*.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2000). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (Gözden Geçirilmiş 2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, Cemal (2004). *Çağdaş Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Doruk Yayınları.

Zeller, Eduard (2008). *Greک Felsefesi Tarihi*. (Çev.: Ahmet Aydoğan), İstanbul: Say Yayınları.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Türklerle beraber pek çok farklı milletin de içinde yer aldığı Osmanlı Devleti bu şekliyle çok uluslu bir yapıya sahipti. Bu yapı içinde yer alan milletler Osmanlı Devleti çatısı altında 19. yüzyıla kadar birlik ve beraberlik içinde huzur ve güven ortamında yaşadılar. Ancak Fransız İhtilali'nin etkisiyle özellikle Balkanlarda ayrılıkçı fikirler ortaya çıkmaya başladı. Fransız İhtilali ile ortaya çıkan "Milliyetçilik" akımı, Osmanlı Devleti içindeki ulusları etkiledi. Bu uluslar, Osmanlı topraklarına göz diken devletlerin de kışkırtmasıyla isyan edip bağımsızlık çabası içine girdiler. Bu sebeple Atatürk'ün de doğduğu şehri içine alan Balkanlar, XIX. yüzyılda pek çok siyasi çatışmanın olduğu bir bölge olarak tarihe geçti.

Balkanlarda hızla yayılan bu ayrılıkçı fikirler, Osmanlı Devleti'ni zaman içinde çok ciddi sıkıntılara düşürmüştür. Aydınlar ve devlet

adamları bu sıkıntıları ortadan kaldırmaya yönelik çeşitli arayışlara girmişler, farklı fikir ve görüşler ortaya koymuşlardır. Bu görüş ve düşüncelerin ortak amacı, Osmanlı Devleti'ni içinde bulunduğu zor durumdan kurtarmaktı.

Osmanlı aydınları, özellikle Selanik şehrinde örgütlenmişler, düşüncelerini geniş kitlelere yaymak amacıyla burada çeşitli gazete ve dergiler çıkarmışlardı. Selanik, çeşitli insanların, dillerin, dinlerin, düşüncelerin kaynaştığı bir şehirdi. 1881 yılında Selanik'te dünyaya gelen Atatürk'ün çocukluk ve gençlik dönemi, yukarıda anlattığımız sosyal, siyasi ve kültürel ortam içinde geçmiştir. Onun şahsiyetinin şekillenmesinde ve fikir hayatının oluşmasında Osmanlı Devleti'nin içine düştüğü sıkıntıların önemli payı olduğu muhakkaktır.

Atatürk'ün babası Ali Rıza Efendi, annesi ise Zübeyde Hanım'dır. İyi bir eğitim almış olan Ali Rıza Efendi gümrük memurluğu yapmıştır, Zübeyde Hanım ise okuma yazma bilen kültürlü bir hanımefendidir. Öğrenim hayatına annesinin isteği üzerine mahalle mektebinde başlayan Mustafa, daha sonra Selanik'teki Şemsi Efendi Mektebine kaydoldu ve ilkokulu burada bitirdi. Mahalle mekteplerinden farklı olarak bu okulda yeni öğretim metotları uygulanmakta, okumayı ve yazı yazmayı kolaylaştıracak araç ve gereçler kullanılmaktaydı. Modern öğretim yapan bu okul, Mustafa'nın fikrî gelişimini olumlu etkiledi. Mustafa, bu okulda okurken babasını kaybetti. Ali Rıza Efendi'nin ölümü üzerine Zübeyde Hanım, çocukları ile birlikte Selanik yakınlarında yaşayan kardeşi Hüseyin Efendi'nin çalıştığı çiftliğe yerleşti. Çiftlik hayatı sebebiyle Mustafa'nın öğrenim hayatı bir süre aksadı ancak Mustafa'nın en büyük isteği eğitim hayatına devam etmek, ülkesi ve milletine hizmet edecek bir genç olarak yetişmekti. Bu düşünce ve istekle Mustafa eğitime devam etmek için annesinin de onayıyla Selanik'e döndü. Burada teyzesinin yanında öğrenimine devam etti.

Selanik sokaklarında gördüğü üniformalı subaylar Mustafa'nın ilgisini çekiyordu. Bu ilgi onu askerî okulda okumaya yöneltti. Mustafa, asker olmak için Selanik Askerî Rüştîyesi (ortaokul) sınavlarına girdi ve sınavı kazandı. Böylece üstün başarılarla dolu askerlik hayatı başlamış oldu. İyi bir öğrenci olan Mustafa, kısa sürede bütün öğretmenlerinin dikkatini çekti. Özellikle matematik öğretmeni Yüzbaşı Mustafa Bey onunla yakından ilgilendi. Mustafa'nın derste gösterdiği başarılarından etkilenen öğretmeni ona "Senin adın da Mustafa benim adım da. Bu böyle olmayacak, aramızda bir fark bulunmalı. Bundan sonra senin adın Mustafa Kemal olsun." dedi.

Mustafa Kemal, Selanik Askerî Rüştiyesini bitirdikten sonra Manastır Askerî İdadisine (lise) girdi. Mustafa Kemal lisede de çok başarılı bir öğrenci olarak hem öğretmenlerinin hem de arkadaşlarının takdirini kazandı. Askerî Lisede Mustafa Kemal'in sevdiği derslerden biri de tarihtir. Tarih öğretmeni Kolağası Mehmet Tevfik Bey'in derin tarih bilgisi onda tarih bilinci uyanmasını sağladı. Mustafa Kemal'in lisede başlayan bu tarih sevgisi ve bilinci, hayatının sonuna kadar artarak devam etmiştir.

Atatürk, Askerî lisenin ardından İstanbul'da Harp Okulunu ve Harp Akademisini bitirerek 1905 yılında askerlik görevine başladı. İlk olarak Şam'a tayin edildi. Osmanlı Devleti'ni parçalayarak toprak elde etmek isteyen İtalyanların Libya'ya saldırması üzerine orada vatani kahramanca savundu.

Birinci Dünya Savaşı'nda bir lider olarak tanınmasını sağlayacak Çanakkale Savaşlarına katıldı ve bu savaşta büyük başarılar gösterdi.

Mustafa Kemal Paşa, Çanakkale Savaşı'nda, emrindeki askerlerine şöyle söylemiştir: "Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum." Çanakkale Savaşlarındaki başarıya rağmen Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup ayrıldı. Savaşı kazanan ülkeler ile Osmanlı Devleti arasında yapılan antlaşmanın sonucunda ülkemiz işgal edilmeye başlandı. Antlaşmadan sonra cephedeki görevi son bulan Mustafa Kemal, 13 Kasım 1918 tarihinde İstanbul'a geldi. Burada İtilaf Devletlerinin donanmasıyla karşılaşınca yanındaki yaverine dönerek "Geldikleri gibi giderler." dedi. Bu söz, onun düşmanı yurttan atma kararlılığında olduğunu gösteriyordu. Düşüncelerini gerçekleştirmek için çeşitli seçenekler belirledi. İstanbul'da bulunduğu müddetçe devletin ileri gelenleriyle görüştü, onlarla fikirlerini paylaştı ancak bu görüşmelerden pek olumlu bir netice alamadı. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa, devletin ve milletin İstanbul'da oturularak kurtulamayacağını anladı.

Tüm çalışmalarında planlı hareket eden Mustafa Kemal Paşa'ya göre artık Anadolu'ya geçip Millî Mücadeleyi başlatmaktan başka çare yoktu. İzmir'in düşmanlar tarafından işgalinden bir gün sonra Mustafa Kemal Paşa müfettişlik göreviyle Samsun'a hareket ederek burada Kurtuluş Hareketini başlattı. Millî Mücadele ruhu etrafında Türk milletini düşmana karşı birleştirdi. Samsun'da başlayan Millî Mücadele hareketi kısa bir zaman içinde tüm ülkeye yayıldı. Mustafa Kemal Paşa, Kurtuluş Savaşı'na önderlik ederek Türk milletini bu savaşta zafere ulaştı.

Kurtuluş Savaşı başarıyla sonuçlanmıştı. Ancak uzun yıllar devam eden savaşlar, ülkenin her yönden geri kalmasına sebep olmuştu. Siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda yeniden yapılanmaya ihtiyaç vardı. Mustafa Kemal, yönetimin millete ait olduğuna inanıyordu. Bunun için henüz Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcında 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisini açtı. TBMM'nin açılması, cumhuriyet idaresine giden yolun ilk adımlarıydı. Bununla birlikte saltanat devam ediyor ve bu durum ulusal egemenliğin önünde önemli bir engel olarak duruyordu. 1 Kasım 1922'de, Türkiye Büyük Millet Meclisinde alınan kararla saltanat kaldırıldı. Mustafa Kemal, Mecliste yaptığı konuşmada bundan sonra ülke yönetiminin Türkiye Büyük Millet Meclisi eliyle olacağını ilan etti. 13 Ekim 1923'te Ankara, TBMM kararı ile başkent seçilirken 29 Ekim 1923'te de Cumhuriyet ilan edildi ve Mustafa Kemal ilk cumhurbaşkanımız seçildi.

Sosyal ve siyasi alanlarda gerçekleştirilen inkılaplar ve ekonomide atılan adımlar ile çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri atıldı. Sanayi hamlesi ile yurdun birçok yerinde fabrikalar açıldı.

Kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik kanunlar düzenlendi. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı. Harf inkılabı gerçekleştirilerek günümüzde kullandığımız “Yeni Türk Harfleri” kabul edildi (1 Kasım1928).

1934 yılında Soyadı Kanunu çıkarıldı. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa'ya Türk milleti adına TBMM tarafından “Atatürk” soyadı verildi.

Vatanını ve milletini çok seven Atatürk, bu uğurda canını feda etmekten kaçınmazdı. Ülkesi ve milleti için girdiği savaşlarda hep ön safta olması bunun en güzel örneğidir. Çanakkale Savaşında Anafartalar Grubu Komutanı olan Mustafa Kemal Atatürk'ün vücuduna bir şarapnel parçası isabet etmiş, sağ cebinde taşıdığı saat kendisini ölümden kurtarmıştı. Sakarya Meydan Savaşı devam ederken talihsiz bir şekilde atından düşmüş, bunun üzerine kaburga kemiği kırılmıştı. Milleti için her türlü zorluğa katlanan Mustafa Kemal Atatürk, bu olay sonrasında cepheden ayrılmamış, sedye üzerinde bile olsa savaşı yerinde yönetmeye devam etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemal Atatürk, başarılı bir lider olarak bütün dünyaca tanınmış, onun barışçı kişiliği ve lider karakteri diğer milletlere örnek teşkil etmiştir. Hayatı boyunca birçok savaşın içinde bizzat yer alan Atatürk, savaşın ülke halklarına getirdiği zorluk ve sıkıntıları çok iyi bildiğinden “Yurtta barış, dünyada barış!” ilkesini benimsemiş bir devlet adamıydı.

Mustafa Kemal Atatürk'ü başarılı kılan en önemli özelliklerinden biri de milletine olan sonsuz güvenidir. Ona göre Türk milletinin karakteri; bağımsızlık, kahramanlık, cesaret, çalışkanlık ve vatan sevgisi ile örülüdür. Tarihin her döneminde yüksek medeniyetler kurmuş olan Türk milleti, güzel sanatlar ve bilim alanında da insanlık tarihine ölmez eserler bırakmıştır. Türk milletini çağdaş medeniyetler seviyesine yükseltmeyi hedefleyen Atatürk, attığı her adımda milletinden aldığı destekle, milleti ile beraber hareket etmiştir. O, milletine olan inancını ve güvencini Onuncu Yıl Nutku'nda şu sözlerle ifade eder: “Türk milletinin karakteri

yüksektir, Türk milleti çalışkandır, Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti millî birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir. Ve çünkü Türk milletinin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda elinde ve kafasında tuttuğu meşale müspet ilimdir.”

Atatürk, başarılı bir asker ve devlet adamı olmanın yanında bir düşünce adamı olarak da özel hayatında çok farklı ilgileri olan örnek bir kişiliğe sahipti. Zengin bir kütüphanesi olan Atatürk, kitap okumayı çok sever ve okuduğu bir kitabı bitirmeden bırakmazdı. Fransızca ve Almancayı bilirdi. Müzik dinlemek, ata binmek ve yüzmek onun özel hobileri arasında yer alırdı. Yöresel oyunlarımızdan Zeybek oyununu, ata sporumuz güreşi çok sever, Rumeli türkülerini ilgi ve beğeni ile dinlerdi.

Ülkesine ve milletine mal olmuş bu büyük devlet adamı 1937 yılında mal varlığını devletin çeşitli kurumlarına bağışladı. 1938 yılının sonlarına doğru hastalığı iyice artan Mustafa Kemal Atatürk, o yılın 10 Kasım'ında İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerini yumdu. Önce Ankara Etnografya Müzesinde geçici kabre konan naaşı, 15 yıl sonra 1953 yılında Anıtkabir'e taşındı. Her yıl 10-16 Kasım Atatürk Haftası'nda onun hayatını, başarılarını, ülkemize yaptığı hizmetleri hayır ve iyilikle anar, ona olan şükranlarımızı içtenlikle dile getiririz.

KOMİSYON

TATLI DİL

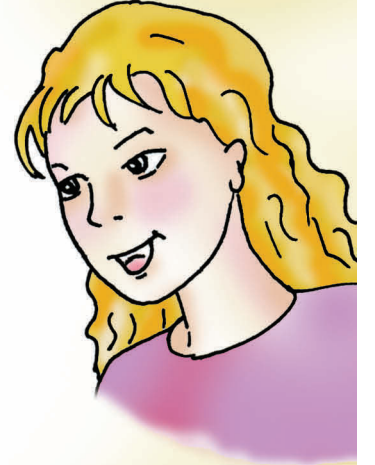
Mağaza vitrinlerindeki mankenleri bilirsiniz. Hepsi güler yüzlüdür, içlerinde pek de güzelleri vardır ama dilleri olmadığı için soğukturlar. Onlar her ne kadar insan benzeri iseler de insanlar güzel yapan, sıcak yapan dildir. Ama her dil değil, dilin de tatlısı olmalı. Allah bir adama her şeyin tatlısını, yalnız dilin acısını verdi mi ne yapsa kâr etmez. Öylesinin sevimli, cana yakın olmasına imkân yoktur. Çünkü o dil ağzın içinde her dönüşünde can yakar, kalp kırar, gönül devirir. "Dil yarası yaraların en derinidir." derler. Doğru sözdür. Bıçağın açtığı yara zamanla kapanır; dil yarası, ruhun en gizli taraflarına doğru boyuna işler, bir türlü kapanmak bilmez.

Acı dil yalnız karşısındakine değil, sahibine de zarar verir. Bu kişi dünya güzeli olsa da acı dili onu çirkinleştirir. Nice güzel insan vardır ki dilleri yüzünden sevilmez. "Şeytan görsün yüzünü!" deyip bucak bucak kaçtığımız insanlar hep o insanlardır. Ama tatlı dil öyle mi ya? "Yılanı deliğinden çıkarır." derler.

Ne kadar öfkeli olursanız olun tatlı dil sizi yatıştırır. **En yapamayacağınız işleri size tatlı dille güler yüzle yaptırverirler. “Haydi şekerim şunu yapıver.” demek başka, “Kalk şunu yap!” demek başkadır.** İşleriniz biraz ters gitmiş, eve yorgun gelip koltuğa henüz sırtınızı dayamış bile olsanız bu tatlı dil sizi yerinizden kaldırır. İşleriniz ters gitmişse “Bunda evdekilerin ne suçu var?” diye düşünürsünüz. Ne kadar yorgun olursanız olun, ufak bir zahmetin sizi daha fazla yormayacağına kendi kendinizi inandırmaya çalışırsınız. İçinizden bir kuvvet bu tatlı emri yerine getirmeniz için sizi sanki zorlar. Çünkü tatlı dil suratınıza çarpmamış, kalbinize işlemiştir. Acı dil onu nasıl kırverirse tatlı dil de imar eder. Tatlı dilin emrini o keyifsiz hâlinizde yerine getiriverirsiniz. İşte tatlı dilin mucizesi budur.

Tatlı konuşmalarıyla tanınmış insanlar vardır. Onları dinlemek başlı başına bir zevktir. Hatta bu tür insanlarla konuşmaya gittiniz mi söz yavaş yavaş güzel konuşanın, tatlı dillinin ağızında kalır. O söyler, siz dinlersiniz. Saatlerce hiçbir şey söylemeseniz bile o tatlı sözlerle siz konuşmuş gibi olursunuz. Hani bazı insanlar için “Ağızdan bal akıyor.” derler, işte bu ağızdan akan bal, tatlı dilin hâlidir.

Tatlı dil insan için başlı başına bir kuvvettir. İnsanlar başkaları hakkındaki ilk hükümlerini onların yüzlerine bakarak verir; sonra konuşmalarını incelerler. Gerçi insanın dili ağızının içinde kolay dönmüyorsa düşüncelerini çabucak, güzel cümleler hâlinde ağızdan dökemiyorsa bu gibi hâllerde susmak en emin çaredir. Konuşmaktaki noksanlarını bilen bazı zeki insanlar susmayı becermek suretiyle işlerinde muvaffak olurlar. Bütün ömürleri boyunca sustukları için yükselmiş insanlar çoktur. Ama asıl muvaffakiyet konuşmakla olur.

Güler bir yüz, tatlı bir dille tamamlandığı zaman insana bütün kapılar açılır. Söze başlarken de söylediğim gibi tatlı dil, sevimli görünmeyen, hatta soğuk görünen yüzleri bile ısıtır, cana yakın kılar. Tatlı dile bütün kapıların açılması bundandır. Adana, Mersin, Kahramanmaraş gibi Güney ve Güneydoğu vilayetlerimizde halk ağızında “dil” kelimesi “anahtar” manasında kullanılır. Hatta biraz daha yukarı çıkarsanız mesela Erzincan'da düğünlerde, gelin susar, ağızını açıp bir kelime söylemez. Düğün akşamı gelini söyletmek için güvey kıymetli bir hediye verir ki bu hediyeye Erzincan'da “dilbağı” derler. O hediye ile gelinin dili çözülür. Yani, anahtarı işlemeye başlar. Gerçekten dilin, tatlı dil olmak şartıyla, açamayacağı kapı, çözemeyeceği düğüm yoktur. Gönüller onunla alınır.

“Mademki tatlı dil her kapıyı açan sihirli bir anahtardır, öyle ise ne duruyoruz, dilimizi tatlılaştıralım.” diyen bilmem bulunur mu? Çünkü bu, ha deyince olacak işlerden değildir. Gönülleri fetheden tatlı dil bütün gücünü gönülden alır. İnsanın dilinin tatlı olması için gönlünün tatlı, iyi olması lazımdır. Kötü bir adamın döküleceği tatlı dil, tilkinin kargaya döktüğü tatlı dil gibidir. İnsanı belki kısa bir zaman için aldatır ama çabucak da foyası meydana çıkar. Hakiki tatlı dil iyi insanda olur. Yüreği merhametle, sevgi ile dolu insanın dili de kendiliğinden tatlılaşır. Bu geçici dünyada gönül yıkmanın, kalp kırmanın boşluğunu sezecek kadar olgun bir hayat anlayışına varmalı ki insan, en küçüğünden en büyüğüne kadar tatlı dille, güler yüzle seslenebilsin.

Alman İmparatoru Cherlas Quint (Çars Kuint), saat meraklısı idi. İş gücü, etrafına topladığı on, on beş saati aynı zamanda çalmaya, daima hepsinin aynı zamanı göstermelerini temin etmeye çalışırdı. Dünya hükümrânlığı peşinde koşan Charles Quint (Çars Kuint) günün birinde “Ben on saati ayar etmekten aciz olan bir insan, milletleri nasıl ayar edebilirim?” diyerek üzüntüye kapılmıştır. Fakat o aç gözlüydü. İnsanları zorla emri altına almak, kırıp dökerek onlara hâkim olmak istiyordu. Hâlbuki tatlı dilli adam böyle bir üzüntüye kapılmaz, kimse kendisine diretmeyeceği için her gittiği yere huzur götürür. Onun tatlı dili en tembeli, en gönülsüzü bile şevke getirdiği için hayat yükü ağırlığını hissettirmez olur. Dakikalar, yatağına alışmış bir su gibi şırıltılar içinde akar gider. Gönülden temenni ederim, hayatınız güler yüzlü, tatlı dilli insanlar arasında geçsin.

Şevket RADO

GÖNÜL MİMARLARIMIZ

Aşk Elçisi: Yunus Emre

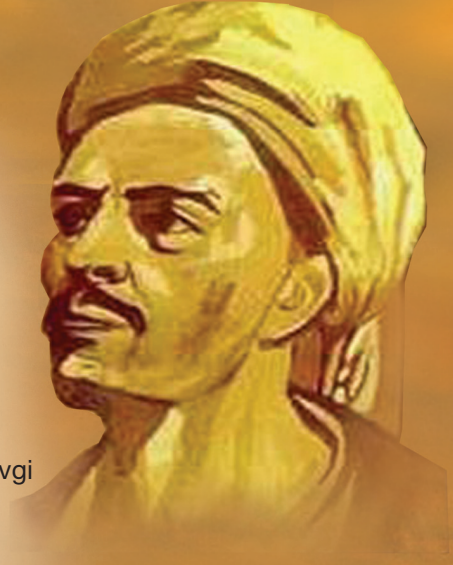
750 yıl önce doğmuş olan Yunus Emre'den çağımıza sevgi ve barış çağrıları...

“Ben gelmedim dava için
Benim işim sevi için”

Yedi yüzyıldan uzun süre önce, on yıllarca savaşla, bu arada Haçlı Seferleri ve Moğol akınlarıyla yıkıntılara uğramış olan Anadolu'da, hem duygulu hem güçlü bir ses yükselmışti. Bu tasavvuf ozanı Yunus Emre'nin sesiydi. Selçuklu İmparatorluğu'nun güneşi sönerken Yunus köyleri, kasabaları dolaşarak yalın ama derin sevgi ve ahlak şiirlerini okuyordu. Gerek şiirleri gerek ilahileri, önce Osmanlılara, sonra modern Türkiye'ye ilham verdi, kültür etkileri yaptı. Saydam ve kıvrak güzelliklerini gönlümüze sindirdiğimiz bu eserler, sevgi ve barışın üstünlüğü, hümanizma ve evrensellik ruhu, Tanrı ile insanların birliği, toplumsal adalet ile yoğrulmuştur.

Şairimizin büyüklü anlatılarla sunduğu bu ülküler üzerinde duran UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kuruluşu), 1989 Kasımında, Genel Kurulu'nun oy birliği ile aldığı kararla 1991'i "Uluslararası Yunus Emre Yılı" ilan etti. T.C. Kültür Bakanlığı da, yılı "Milletlerarası Yunus Emre Sevgi Yılı" olarak adlandırdı.

Yunus Emre'nin tam 750 yıl önce, 1241'de doğmuş olduğu tahmin edilmektedir. 1991'de yapılan törenler ve kültür etkinlikleri, bu tarihî yıl dönümünü kutlamak içindir. Türkiye'de ve düzinelerle ülkede, geniş bir program sunularak (konserler, konferanslar, sergiler, seminerler, şiir programları, sempozyumlar, radyo-TV programları, belgesel filmler, birçok dilde yayınlanan kitaplar, A.A. Saygun'un "Yunus Emre Oratoryosu" gibi etkinliklerle) büyük Türk ozanı anılmaktadır.

Yunus Emre'nin yaşamı konusunda pek az bilginiz vardır. Anadolu'nun dört bucağına giderek halkı şiirleriyle, ilahileriyle büyülediğini biliyoruz. Gerçi bazı mısraları, okumamış, ümmi olduğunu söylüyor ama İslam felsefesini ve tasavvufun manevi kültürünü mükemmel bildiği, Farsça ve Arapça terimleri doğru ve güzel kullandığı görülüyor. En sevilen şiirleri, duru ve kolay anlaşılabilir Türkçesinin güçlü örnekleri arasındadır. Çoğu bugün, yazdıklarından yüzyıllarca sonra bile, dipdiri...

Anadolu halkı, Yunus'a öyle derin bir saygı ve sevgi duymuştur ki en az on iki köy ve kasaba onun mezarına sahip çıkmaktadır.

Yunus'un hoşgörülü mistik düşüncesinde, Tanrı'yla insanın özdeşliği ve dinlerin birliği, dayanışması, kaynaşması gibi kavramlar ağır basar:

“Dağlar ile taşlar ile
Çağırayım Mevlâ'm seni
Seherlerde kuşlar ile
Çağırayım Mevlâ'm seni

Gökyüzünde İsa ile
Tur Dağı'nda Musa ile
Elimdeki asa ile
Çağırayım Mevlâ'm seni”

Herkese uzanan, tüm insanlığı kapsayan sevgisiyle, iyi niyetiyle Yunus diyor ki:

“Hakk’ı gerçek sevenlere
Cümle âlem kardeş gelir”

Yunus’un manevi ikliminde, hiçbir din, başka dinlerle çatışmaz, bu iklimde aykırılık yoktur; gerçek aşk, bütün inançlar birleşince doğar.

Uluslar ve dinler arasında uçurum ve uyumsuzluk tanımayan mistik sevgi, uzlaşmanın ve barışıklığın üzerinde durur. Yunus, kendisine karşı gelenlere bile, iyi dilekler sunmuştur:

“Her kim bana ağyar ise
Hak Tanrı yâr olsun ona
Her kancaru varır ise
Bağ u bahar olsun ona.
Bana ağu sunan kişi
Şehd ü şeker olsun aşî.”

750 yıl önce doğan büyük ozanımız, denebilir ki İslam edebiyatı tarihindeki en önemli halk ozanıdır. Yunus, barışa ve uluslar arasında ahenge kendini adanmış bir mistik düşüncenin gür sesiydi, bugün de öyle... Sanatla yüksek ahlaktan benzeri az bulunur bir birleşim yaratmış, insan ruhunun asil duygularını baş tacı etmişti. Ona göre insan neyi severse gerçek imanı odur. Yunus tüm insanlığa kucak açmıştı: “Dünya benim rızkımdır / Halkı benim halkımdır.” Yaşadığı çağda, birçokları yeryüzünde insan varlığının değersiz olduğu görüşünü öne sürüyordu ama bizim insancıl şairimiz dünyayı eşsiz güzelliklerinin hepsiyle bağrına basıyordu:

“Bu dünya bir gelindir yeşil kızıl donanmış
İnsan böyle geline bakar bakar doyamaz”

Coşkulu şiirlerinin birinde “Severim ben seni candan içeri” diyen Yunus Emre, bütün insanlara gösterdiği iyi niyetle, dinler ve uluslar arasında barış ve dayanışma uğrundaki çağrılılarıyla da her zaman anılacaktır:

“Adımız miskindir bizim
Düşmanımız kindir bizim
Biz kimseye kin tutmayız
Kamu âlem birdir bize”

Talat Sait HALMAN

Koca Sinan

Sıcak bir yaz günü küçük Sinan, dedesiyle birlikte Karatay Kervansarayı'na gitti. Selçuklulardan kalma bu güzel eser, Kayseri yöresindeydi. Dedesi marangoz Yusuf Ağa, bu yapının ahşap kısımlarını onarmak için gelmişti buraya. Sinan da kendisine yardım edecekti.

Burası, kervanlara durak yeri olarak yapılan, dışı kale gibi duvarlarla çevrilmiş büyükçe bir saraydı. İçinde cami, hamam, yatılacak yerler, büyük depolar vardı. Çocuk, kervansarayı büyük bir hayranlıkla inceliyor, her yere ayrı ayrı bakıyordu.

Küçük Sinan, dedesiyle her gittiği yeri böyle inceler, ona bazı şeyler sorardı.

Bir gün camiyi gezerken dedi ki:

– Dedeciğim, acaba biz de böyle büyük yapılar yapamaz mıyız?

Dedesi gülümsedi:

– Ben artık yaşlandım evlat! Ama sen yaparsın.

– Sahi yapar mıyım dede?

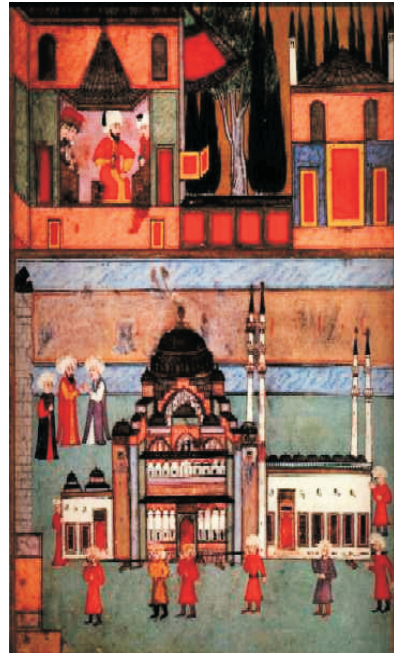
– Niye yapmayacaktım? Hem daha güzelini yaparsın. İnsan aklının, insan gücünün yapamayacağı şey yoktur.

1490 yılında Kayseri'nin Ağırnas köyünde doğan Sinan, çocukluk yaşından beri dedesiyle birlikte gurbette dolaşır, onun yanında birçok şey de öğrenmek istiyordu. Akıldan hesap yapmadaki ustalığı, bütün köyde dillere destan olmuştu.

Bir süre sonra dedesi Yusuf Ağa öldü. Yalnız kalan Sinan, köyünde kalmak istemedi. İstanbul'a giden bir kervanın peşine takılıp günlerce atlar ve katırlar arasında yürüyerek İstanbul'a geldi. Üsküdar'da bir hana yerleşti. Hemen kendine bir iş aramaya başladı. Ama daha küçük diye ona kimse iş vermiyordu.

Sonunda bir kahvehaneye çırak olarak girdi. Aradan birkaç ay geçmişti ki orada oturan bir yeniçeri ağası onunla ilgilendi. Çocuğun kimsesiz ve becerikli olduğunu görünce onu yanına alıp At Meydanı'ndaki İbrahim Paşa Konağı'nın Acemioğlanlar Okuluna verdi. Sinan, Yeniçeri Ocağının geleneklerine göre eğitim görüyor, askerliğe ve yeniçeri düzenine alıştırılıyordu.

Bu arada Sinan'ın dülgerliğe ve yapı işlerine yetenekli olduğu görülünce onu saray mimarlarının yanına çırak olarak yolladılar.

Delikanlı, orada yıllarca çalıştı, mimarlığın bütün inceliklerini öğrendi, sonra usta oldu.

Kanunî Sultan Süleyman zamanıydı. İmparatorluk sınırlarının üç kıtada alabildiğine genişlediği yıllardaki seferlerde Sinan, ülkenin pek çok yerini görmüş; Konya, Sivas, Erzurum, Tebriz, Bağdat gibi büyük kentleri tanımıştı. Her gittiği yerde mimarlık yapılarını inceliyor, bilgisini artırıyordu.

Bu sırada devletin mimarbaşısı ölmüş. Onun yerine kimi getirelim, diye düşünülürken Lütfü Paşa adında bir vezir, Sinan'ı tavsiye ederek:

– Ölenin yerini ancak o tutabilir, dedi. Bunun üzerine Kanunî Sultan Süleyman, Sinan'ı hassa mimarbaşısı yani devletin en büyük mimarı olarak atadı.

Sinan, 9 Nisan 1588'de doksan sekiz yaşındayken İstanbul'da öldü. Süleymaniye Camii'nin bitişiğindeki evinin bahçesine gömüldü.

Koca Sinan, Süleymaniye ve Edirne'deki Selimiye Camii'nden başka 81 cami, 62 medrese, 22 türbe, 8 köprü, 16 kervansaray, 33 saray, 32 hamam, 12 mahzen ile birçok su yolu ve kemerler yapmıştır.

Türk yapıcılık, çinicilik ve oymacılık sanatları onun zamanında en güzel örneklerini vermiştir.

Şükrü Enis REGÜ

